

גליון באר הבדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ראש השנה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beehaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון
מכון באר האמונה
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישורים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2025 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת נצבים

אמונה

נצבים לפני ה' אלוהיכם - חיזוק האמונה בבורא ומנהיג לכל הברואים.....ה

קדושת ועניני הזמן

בפניא דמעלי שתא - סגולת הימים האחרונים ויום השב"ק האחרון בשנה.....ז

פרשת התשובה - ושבת עד ה' אלוהיך.....ט

ויעשו כולם אגודה אחת - מידת האחדות והצדקה היא מקור הברכה.....יד

ראש השנה

בראש השנה נפקדו - יום שינוי כל עניני הטבע והמזלות לטובה.....יז

ותגזר אומר ויקם לך - עוצם וגודל כח התפילה של כל יחיד בימים אלו.....יט

החכם עיניו בראשו - לנצל כל רגע ורגע בימי ר"ה לטוב לנו כל הימים.....כא

כתבנו בספר פרנסה וכלכלה - החובה והזכות להתפלל על הפרנסה וכל צרכיו.....כב

מלך מתרצה בדמעות - אל דמעתי לא תחרש.....כט

חדות ה' היא מעוזכם - שמחה גדולה ביום המלוכה.....לא

כי הוא נורא ואיום - אימת הדין.....לד

וגילו ברעדה - יראה ושמחה כאחד.....לה

כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי - ימי עבודה והכנעה.....לז

קול דממה דקה ישמע - התעוררות קודם תקיעת שופר.....לח

עורו ישנים - 'לשמוע' קול שופר.....מ

הריעו לפני המלך ה' - גודל ההתעלות בזמן התקיעות.....מב

יעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר - עת רחמים ורצון בכל העניינים.....מג

כתבנו בספר זכויות - ענין קבלות טובות.....מה

הנה עיקר הדבר המביא את האדם שיוכל לעמוד לפני הבורא ב"ה להתפלל ולבקש מאתו על בני חיי ומזוני בימים הנוראים הללו, הוא על ידי בחינת ענוה אמיתית, היינו כשמתבונן בשכלו שפלות עצמו, בהאיך אנפין יקום קדם מלכא לבקש על נפשו, רק על ידי שהוא ארך אפים אף לרשעים (סנהדרין קיא) זה הבחינה גורמת שיוכל לעמוד ולבקש על נפשו מבורא עולמים ב"ה בימים הנוראים האלו.

ועיקר הסיבה לזה שהבורא ב"ה מאריך אף הוא בחינת ענוה כנ"ל, שתיבת ענוה גימטריא אפי"ם, מרמז שעל ידי שמתבונן שמצד מעשיו אינו ראוי לכלום ויש לו גודל בושה והכנעה אפילו לפתוח פיו לבקש על נפשו, זה הוא הגורם למדת ארך אפים, שהש"י מאריך לו אפו ומשפיע לו לעת עתה חסד ורחמים ממקור החסד עד שזוכה לתשובה אמיתית.

... וזהו 'אתם נצבים היו"ם' זה ראש השנה כדאיתא בזוה"ק (ח"ג רלא.) על פסוק (איוב ב א) ויהי היום ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על ה', ואמרו חז"ל ויהי היום זה ראש השנה וכו'. וזהו אתם נצבים היום, היינו שביום ראש השנה עיקר הבחינה להתיצב כולכם לפני ה' אלוקיכם לבקש על השפעת חסד ורחמים ממקור החסד, הוא על ידי בחי' נצבי"ם גימטריא נוע"ם הוי"ה, שמרמז על מדה חמישית שהוא ארך אפי"ם, היינו שעיקר הפתחון פה שיש לו להתיצב ולבקש על נפשו הוא רק על שהוא ארך אפי"ם אף לרשעים ולא מצד מעשיו וזכותו, וזה הוא רק על ידי מדת ענוה ושפלות באמת שגורם להמשכת מדה זו, יהי רצון שנזכה לזה אמן כן יהי רצון.

(בת עין, סוף פרשת נצבים)

פרשת נצבים

והנה כתיב בריש פרשתן (כט ט-יא) 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם וגו', לעברך בברית ה' אלוקיך, וברש"י (פסוק יב) 'אתם נצבים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרום'. וביאר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תע"ד) הטעם שהוצרך לחזקם ולזרום, כי הנה שינוי גדול היה בין הנהגתו של משה רבינו לאופן ההנהגה של יהושע בן נון, כי בזמנו של משה כל צורת הנהגתם היתה שלא בדרך הטבע, ולנגד עיניהם ראו בכל העת ניסים ונפלאות, לחם - אכלו מן מן השמים, מים - שתו מהבאר, והיו עננים מקיפים אותם ושומרים עליהם מכל צד, שמלתך לא בלתה מעליך וכו', לעומת זאת משנכנסו לארץ - כשנכנסו תחת הנהגתו של יהושע בן נון היה להם הכל בהנהגת בדרך הטבע, והיו צריכים לעסוק בענייני עולם הזה לחרוש ולזרוע וכו', נמצא שעד עתה ראו כביכול את הבורא ית"ש על כל צעד ושעל ואילו מעתה ואילך הם צריכים להאמין בו, ותהא כל עבודתם מתוך האמונה וכמו שאמרו (שבת לא.) מאמין בחי העולמים וזורע, ועל כן הוצרך משה לחזקם

נצבים לפני ה' אלוקיכם - חיזוק האמונה בבורא ומנהיג לכל הברואים

בפרשתן (כט יז), 'פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה', פירש בה היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע, כי 'פן' הוא לשון 'ספק', והכי קאמר קרא, השמרו לנפשותיכם עד מאוד מאותו 'פן' ומכל מיני ספיקות באמונתו ית', כי הספקות באמונה מורידות את האדם מדחי לדחי עד לשורש פורה ראש ולענה רח"ל (הובא באילנא דחיי, פיעטריקוב תרע"ד), על כן, ישליך כל איש את ה'ספק'ו, ויחזק עצמו לחיות ברור באמונתו בכל עת ובכל שעה.

וכבר איתא בזה"ק (ח"ג קנט.) לבאר הא דכתיב בפרשתן (כט כח) 'הנסתרות לה' אלוקינו, שאין לנו שכל ומדע להבין ולהשיג עומק דעתו ית' הנסתרת מעיני כל חי, על כן אין לנו לחקור אחר ה'נסתרות'ו, ואף אם לפעמים נראה לנו מצב של חשבות והסתרה נתחזק באמונה פשוטה באבינו אב הרחמן שהוא מנהיג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים, ובאמת הכל רק חסדים ורחמים רבים.

א. ופירשו עוד על יסוד דבריו, כי הנה 'ראש ולענה' הם עשבים מרים ביותר, ואין לך אדם מריר ונרגן עצוב ונדכא כמי שאינו מאמין, ולאידרך, האמונה היא אושר החיים, ואין לך שמחה כשמחת המאמין ובוטח בה', וזהו שאמר הכתוב פן - מי שיש בקרבו ספיקות ואין לו את אור האמונה אזי בוודאי יש בו שורש פורה ראש ולענה, ורע ומר חלקו בעולם הזה...

ב. כתב בספר 'אוצר החיים' (קו. הובא בבעש"ט עה"ת ד"ה פן) כי מפסוק זה נלמד על גודל הסכנה ששרוי בה האדם בכל עת שיש לו ספיקות בענייני האמונה, עיי"ש, על כן 'יתחזק עצמו מאד לבטל מחשבות רעות אלו, ויקשור נפשו באמונת אלוקי עולם באמונה פשוטה, להאמין ולידע דלית אתר פנוי מיניה וכו', והוא המחיה את הכל והוא המהווה את הכל, ומשגיח על הכל ודן על הכל, על כל תנועה ותנועה ועל כל דיבור ודיבור'.

ג. הרה"ק הרי"מ מזלאטשוב זי"ע (תורת המגיד מזלאטשוב ר"ה ד"ה סתרו) ביאר בלשון הפיוט 'נאפד נקמה סתרו יושר עצתו אמונה פעולתו אמת צדיק וישר'. שפעמים נראה לאדם כי הבורא נוהג עמו במידת הדין ובאופן של נאפד נקמה, וסתרו יושר - נסתר מאתו שכל הנהגת הבורא ביושר היא, עצתו אמונה, שיתחזק באמונה שלימה, ואז כבר יווכח בעיניו שכל פעולתו אמת, צדיק וישר הוא.

ד. ורמז לה הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל (תורת אבות ר"ה יב) בעניינא דיומא, שהנה 'שופר' מרמז על האמונה, ועל דרך שנאמר (ישעיה כב כג) 'ותקעתיו יתד במקום נאמן', ועל כך אמרו בגמ' (ר"ה כז.) 'דיבק שבירי שופרות פסול', שאמונה על ידי חקירות וריבוי טענות (וכמו ריבוי השופרות) היא אמונה פסולה, אלא צריך להחזיק באמונה פשוטה, דוגמת התקיעה שהיא קול פשוט.

באר הפרשה - פרשת נצבים

ביותר¹ בשעה זו² שהם יוצאים מפרנס לפרנס ולכרות עימם ברית, שיזכרו תמיד ש'אתם נצבים היום בולכם לפני ה' אלוקיכם', כי באמת אין טבע בעולם כלל, והכל הוא אך ורק מהנהגתו ית"ש, והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים³, וגם הטבע הוא הנהגת הבורא בכל עת ורגע.

בגמ' (ר"ה מז.) 'אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', והיינו שעיקר העבודה בהאי יומא היא 'שתמליכוני עליכם' - חיזוק ויסוד עמוד האמונה שהקב"ה מלך על כל הארץ⁴, והוא המנהיג את העולם⁵, ואין דבר הנעשה בזה העולם שלא ברצונו, או נעלם מנגד עיניו⁶.

והגם שמצוות האמונה שייכת תדיר בכל עת ובכל שעה, אך הזמן גרמא ביותר בעמדנו לקראת ראש השנה, כי זה עיצומו ועיקרו של יום⁷, וכדאיתא

ובך ביאר רבינו המאירי (ר"ה מז. ד"ה בר"ה) מה שאמרו חז"ל (ר"ה יח.) ש'כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון', ופירושו 'כבני אמרנא', והיינו ככבשים העוברים

ה. כי העוסק בענייני העולם צריך חיזוק ביותר שלא 'יבלבל' אותו טבע העולם, וכמו שכתב רבינו בחיי (הקדמה לפר' מסעי) בזה"ל, כי לכך נקרא הטבע בשם הזה, כי יטבע האדם בין מצולתו וירד לבאר שחת אם לא יזהר בו, כמי שבא במצולות ים ולא ידע לשוט וטובע.

ו. כיוצא בדבר ביאר הרה"ק המי השילוח⁸ זי"ע (וילך ד"ה הקהל) בטעם הדבר שהשיר שהיו הלוויים אומרים בבית המקדש ביום הראשון הוא 'לה' הארץ ומלואה' (תהילים כד), כי יום ראשון הוא תחילת ששת ימי המעשה לאחר השביתה בשב"ק, וכאשר יוצאים ל'עבודה' אז ראוי להשריש בלב בחזק כי לה' הארץ ומלואה, והוא הנותן לך כח לעשות חיל.

ז. וכבר מילתנו אמורה רבות כי העצה וה'סגולה' לפרנסה הוא הידיעה הברורה שהכל בידי שמים וכוחי ועוצם ידי לא עשו לי את החיל הזה. ובזה יבואר מה דאיתא בשם האר"י הק' לומר בליל ראש השנה 'לה' הארץ ומלואה' וגו' והוא סגולה לפרנסה, ולכאורה מה עניין מזמור זה לפרנסה, ולא נזכר בו שום בקשה על שפעת הפרנסה, אלא, כאשר יהודי עומד ומשריש בלבבו לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, והכל הכל בידי שמים זה עצמו מביא עליו פרנסה גדולה בהרחבה.

ח. הגה"ק החיד"א זי"ע (נחל קדומים שופטים) מביא בשם רבינו אפרים על הפסוק (יה יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', כי 'תמים תהיה' בגימטריא 'תשרי' (910), ונרמז בזה 'שצריך לשוב ולתקן שיהיה תמים בחודש תשרי'. ולדרכנו יתבאר עוד, כי עבודת חודש תשרי - ירח האיתנים הוא להגיע למדרגת 'תמים תהיה', להשריש בעצמו את האמונה התמימה והשלמה.

מן הבאר

והואיל וגדול כח האמונה להשביח כל משטין ולהמתיק את כל הדינים לטובה, על כן אמר הקב"ה 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו חפץ לצדקנו במשפט, נתן לנו את הדרך שעל ידה יצא לצדק דיננו.

וכך אומרים בשם הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע בפסוק (תהלים יז ב) 'מלפניך משפטי יצא', שהקב"ה אומר לאדם, שמע בני, מלפניך - אתה תכריע ותטה כיצד יהא משפטי עמך, אך בתנאי ש'עיניך תחזינה מישרים' - שתביט בכל דבר בעין האמונה.

הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע (ליקוטי הרמ"ל השלם אות ה) אמר להמליץ על הפסוק (תהלים לג כב) 'יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך', רבש"ע, אנא, תן לנו שנה טובה ומתוקה, אף שאינך רואה בנו שום מעלה, כי 'כאשר יחלנו לך', כמו אנו שאנו מקווים ומייחלים אליך בכל לב על אף שאין אנו רואים אותך, כי לא יראני האדם וחי - ובכ"ז אמונתנו איתנה בך, כך אתה תיטיב עמנו.

ט. הנה בכל 'יום טוב' עורכים בני ארץ ישראל רק יום אחד ובני חו"ל עורכים שני יו"ט של גלויות, זולתי ביו"ט של ראש השנה שהכל עורכים ב' ימים של יו"ט... וביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, כי רצו חז"ל שכל בני יחיו שווים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם - ולא יהיו 'אגודות אגודות'. וביאר בנו הרה"ק ה'בית

מצבו וכו'), כך הקב"ה משגיח בפרטיות על כל אחד מבאי עולם".

בפניא דמעלי שתא - סגולת הימים האחרונים ויום השב"ק האחרון בשנה

תחילה למקראי קודש הוא החיזוק וההתחזקות בשבת קודש דנא", וכמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת'

תחת השבט אחד אחד כדי למנות אותם לצורך מעשר בהמה, ולכאורה צ"ב, מה ראו חז"ל לדמות כל באי עולם לאותם הכבשים, והרי עיקר הכוונה שכולם עוברים בזה אחר זה ומה היה צורך לומר 'כבני מרון', אלא שבאו חז"ל לרמז לנו על ההשגחה הפרטית על כל אחד ואחד, וכמו אותם 'בני אמרנא' שהרועה משגיח על כל אחד ואחד כשהוא מונה אותם (לעיין בצרכיו ובכל

ישראל' זי"ע שמבואר מהגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש א, ומקורו בתנדיב"א זוטא כב) ש'עשרת ימי תשובה' הם כנגד 'עשרת הדברות', נמצא שב' ימים דראש השנה הם כנגד 'אנוכי ה' אלוך', ולא יהיה לך', ושני דברות אלו עיקרי האמונה הם, בענין זה אי אפשר שיהיה איזה 'ספיקא דיומא' אלא יומא אריכתא כי הכל אחד ושלא יהיה כל הפרש וחילוק בין אחינו בני ישראל.

י. ובזה ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע ענין 'אמרו לפני מלכויות', שכבר נודע מה שאמרו צדיקי הדורות (הרה"ק מלעכוויטש זי"ע, תורת אבות אמונה ובטחון א) בכתוב (תהלים קטז י) 'האמנתי כי אדבר', כיצד אבוא לידי האמנתי, ע"י כי אדבר בדבורי אמונה, והיינו שכשחוזר בפיו דברי אמונה הרי בזה משריש בליבו את תוקף האמונה הטהורה. וכמו שכתב הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע באגרת קדשו (מכתב טז) שיש לומר 'אני מאמין' בכל יום אע"פ שעדיין אינו מאמין בזה, שהרי כתב הרמב"ם (הלכות גירושין פ"ב ה"כ) דהמחויב לגרש את אשתו ומסרב לעשות כן, 'מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר'. ומבואר הטעם, כי הרצון האמיתי של כל יהודי הוא לעשות רצון קונו, אלא שהשאור שבעיסה (יצה"ר) מעכב, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו, וכל שכן שמועילה אמירת 'אני מאמין' להחשיבו כמאמין, כי דיבורי קודש הם סגולה נפלאה לכך. ועל כן אמרו לפני מלכויות - חזרו ואמרו 'פסוקי' מלכויות כי יש בכוחם להביא את האמונה עד שתמליכוני עליכם.

יא. הנה ילפינן (תוס' ר"ה לג: ד"ה שיעור, בשם הערוך) 'מאה קולות' בתקיעת שופר דר"ה מ'ותייבב אם סיסרא' (שופטים ה כח), ולכאורה צריך ביאור, וכי לא מצאנו מהיכן ללמוד רק מגויה זקנה (אן אלטע ערב'קע), אלא, כי ידוע מאמרם שמלאך מן השמים עמד וספר כל פעיה ופעיה וכאן גילו לנו שאפילו דמעותיה של ערביה זקנה אינם במקרה אלא כל דמעה שדמעו עיניה היה קצוב ושקול מן השמים, ומלאך 'ספרן' עד שהגיעה ל'מאה קולות' שהיו קצובין לה מן השמים, אז גרמו לה להפסיק מלבכות, ק"ו לכל דמעה וכל פעולה קטנה של כל בר ישראל יהיה מי שיהיה, הכל מדוד ספור ומנוי מן השמים.

וכן איתא ברש"י (ר"ה לג: ד"ה שלוש יבבות) 'תרועה' - קול כל דהו', לרמז שכל קול אפילו קטן ככל שיהיה עולה לרצון למעלה, כי אין 'קרעכץ' (אנחה) אחד ההולך ריקם.

יב. בהרבה קהילות מבני ישראל נהגו שהחזן המתחיל (בסוף תפילת 'נשמת') ב'המלך', אומר תיבת המלך במקומו, ורק לאחר מ"כ ניגש לעמוד התפילה, וביארו בזה, כי רבים האומרים - איי, איי, אילו הייתי במקומו של פלוני, במצבו של פלוני, עם פרנסתו של פלוני, אביו ואמו של פלוני, בביהכנ"ס פלוני ובקהילה פלונית, וכו' וכו' ממחשבות בני אדם - אז הייתי קרוב אל ה' ועובד אותו, אכן, אומרים לאדם - על מקומך... שם תמליך את ה', לא בכל אלה חפץ ה' ממך, רק שתעבדהו באותו מקום ומצב שהוא העמידך, וזוהי קבלת עול מלכות שמים שלימה.

יג. במשנה חיזוק והתחזקות, שכן בשב"ק (בשנה זו) מתחילים ג' הימים האחרונים של השנה, וכבר נודע מה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, חלק ב עמוד שנו ד"ה אף) על הא דאיתא שבעל תפילה צריך להכין עצמו ג' ימים קודם ר"ה, שכל זה היה אמור בזמנם, אבל בזמנינו כל יחיד ויחיד נחשב כ'בעל תפילה'. וז"ל, שלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים, שהיו שלוחי ציבור ותוקעים הגונים ותלמידי חכמים, וכוונתם לבם לאביהם שבשמים כראוי וכנכון, אך בעוה"ר באפס כל אלו ואנשי אמונה אבדו והוצגו על גחלים ריקם, אין לנו אלא שכל אחד ואחד ישא בעד עצמו רינה ותפילה ויתבודד לעצמו ג' ימים אלו, אולי יתעשת האלוקים לנו עכ"ל.

גם מובא (דעת זקנים עמ' עד) בשם הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשרנאסטרעא זי"ע [בן הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע], שעצה היעוצה לצאת זכאי בדין, שבשלושה ימים קודם 'יום המשפט' לא תהא לו שום שייכות עם היצה"ר,

השנה (זוה"ק פנחס רלא.), והראש השנה נרמז ונחקק בשבת שלפניו על כן קורין אותו בשבת הזה, והיינו ש'כולם עוברין לפניו בבני מרון' וכל שפעת קצבת טוב לכל השנה מתחיל כבר בשבת זו, והערום יעשה בדעת לנצל כראוי שבת גדולה כזו^{טו}.

עוד איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמ"פ אות תמב) שבעת סעודה שלישית נגזר איך יתנהגו עם האדם כל השבוע^{טז}.

ביותר צריך חיוזק בערב ר"ה - יום אחרון בשנה", אשר מצינו נפלאות בכוחו, וכפי שהמליצו עליו צדיקים בדברי חז"ל (ר"ה ב:) יום אחד בשנה חשוב שנה, והרי דין זה נאמר במנין השנים למלכים (בשטרות), וכלומר שהמלך שנתמנה למלכות אף ביום אחרון של שנה ייחשב לו ממחרת כשנה שניה, כיו"ב לענין המלכת ממ"ה הקב"ה על עצמו, המקבל עול מלכות שמים על עצמו ביום זה, נחשב לו כמו שעברה עליו כל השנה

זי"ע (תרנ"ה) וז"ל, ובאמת צריכין להתחזק בשבת אחרונה שבסוף השנה, כמאמרם ז"ל אילו שמרו ישראל שבת אחת מיד נגאלין, ויכולה השבת שתרחם (שבת יב.). עכ"ל^{יז}.

ובך איתא ב'בית אהרן' (קכט: ד"ה עוד) בזה"ל, זה אנו מדברים תמיד, ששבת קודם הרגל הוא הבנה לרגל דכתיב 'תחילה למקראי קודש', כי משבת נשפע הקדושה בהרגל, עכ"ל. והרחיב בדבר הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (ד"ה אתם נצבים) 'כל הברכות והטובות והחסד שנעשה בכל ימי השבוע לכללות העולם או לאדם פרטי, הכל נעשה ונמשך בשבת קודש שלפניה וכו', ונמצאת למד מזה שגם ביום הגדול והנורא עת משפט עמו ישראל בראש השנה והקצבת חיותם ופרנסותיהם ומוזנותיהם, הנה הכל נעשה ונמשך בשבת שלפניו במקור מים החיים, ועל כן מבואר בשולחן ערוך (תכח ד), שלעולם קורין 'אתם נצבים' קודם ראש השנה, לפי שהוא מרמז על ראש השנה, ד'היום' דא ראש

כי בדיני עדות קיימא לן (סנהדרין כז: שו"ע חר"מ סימן ז סעיף ז) 'הדיין יכול לדון את אוהבו ולא את שונאו, ואיזהו שונא שאינו יכול לדונו, כל שלא דיבר עמו ג' ימים מחמת איבה', ואמרו חז"ל (ברכות סא:): 'צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר רע שופטן', וממילא זה האיש שלא דיבר עם יצרו זה השטן שלושה ימים מחמת איבה, נפסל השטן מלהיות דיין בדינו, ולכן יצא זכאי בדין, אך כל זה בתנאי קודם למעשה שבימים אלו יעזוב אותו לגמרי, ולא תהא לו שום שייכות עמו מטוב ועד רע.

יד. וכך אמר הרה"ק הי"שמוח ישראל' מאלכסנדר זי"ע (נו"י סוף אות א) בשם צדיקים קדמונים, שכדוגמת המטה, כאשר מרימים אותו אף רק בקצהו, מתרומם כל המטה כולו, כמו כן שבת זו שהיא בקצה השנה, על ידי שיתרומם ויתקרב אל בוראו ירומם בזה את כל השנה כולה, להפכה לטובה ולברכה.

טו. ו'תוספת ברכה' יש בשב"ק זו, כדברי הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בשם רבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שאמר בשם מרן הבעש"ט הק' זי"ע, שבשבת זו אין מברכין את החודש על אף שהיא שבת הקודמת לחודש תשרי, כי בשבת זו הקב"ה בכבודו ובעצמו מברך את החודש, ובכח 'ברכת החודש' זו אנו מברכין את כל שאר חדשי השנה (קובץ מכתבים, בסוף תהלים אהל יוסף יצחק ע' 193).

טז. עוד אמר, שלכן נקרא סעודה דזעיר אנפין - שצריך להיות קטן ושפל בעיני עצמו, והוסיף הרה"ק רבי שמעריל (ווארחיווקער) ז"ל - שהא בהא תליא, שבשעת סעודה שלישית אפשר לו לבקש על שפלות. ולכך יש לבקש בסעודה שלישית דשבת לפני ראש השנה שיזכרו השי"ת להיות לו הכנעה ושפלות בראש השנה (שהרי אמרו [ר"ה כו:]: בר"ה 'כמה דכייף אינש דעתיה טפי מעלי').

יז. על כן יאמרו המושלים, מעשה באחד שקיבל אגרת שעליו לעמוד למשפט בעיר הבירה מוסקבה בעוד שלושים יום, המשיך הלה בעיסוקיו כאילו לא היה כלום, ידידיו ומכריו הפצירו בו לצאת לדרך מבעוד מועד, אך הוא נשאר רגוע ואמר לכולם עוד היום גדול... וכך עברו עליו כמעט כל השלושים יום, בהגיע היום האחרון 'נזכר' לצאת לדרך, אך דא עקא שבאותו הלילה ירדו שלגים הרבה ולא היה שייך לנסוע, לכן לקח מעדר בידו וניסה לגרוף את השלג ולפנותו, אמרו לו, אם תמשיך באופן זה - תגיע למוסקבה עוד כמה חודשים... והרי משפטיך ייערך כבר היום, אין לך אלא להדליק מדורה גדולה שתמיס ע"י חמימות האש את כל השלג... והנמשל, נתנו לנו זמן שלושים להתכונן לקראת המשפט הגדול, ו... עתה בהגיע יום האחרון כבר אין עצה ואין תושיה אלא להדליק אש גדולה, לבעור באוד היקוד, ובזה להמיס את כל הכפור שבלב... (קדושת היום עמ' יח).

הוא הקודם תחילה. ומעתה יש לומר, כי בשנים קדמוניות כאשר בא הקב"ה לפקח על עסקי המדינה יצאו הגדולים תחילה, ועל כן אמרו במדרש שרק הגדולים מתענים, אכן בעוה"ר אחר שמטה ידינו ואפס עצור ועזוב (כדלהלן לב לו), אם כן 'תחילת ביאתו של הקב"ה (אינה לדון את תושבי המדינה, אלא) לחלק צדקה ורחמים, כי אינו חפץ בהשחתת ח"ו, וממילא הכל באים בערבוביא, ואין הגדולים בלבד יוצאים לקבל פניו, אלא 'הקטנים עם הגדולים', על כן כולם צריכים להתענות.

ועפ"ז ביאר במקראי קודש האומרים בתחילת ה'סליחות', לך ה' הצדקה - 'יום בואך' הוא כדי לחלק צדקה, על כן לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך - אין אנו מקדימים לשלוח את מי שיש בידו חסד ומעשים, אלא בדלים וברשים דפקנו דלתיך, וכל ה'דלים והרשים' מקדימים ומזדרזים להתחנן על נפשם לקבל את ה'צדקה', ומהאי טעמא שומע תפילה עדיך 'בל' בשר יבואו ולא דווקא הגדולים.

פרשת התשובה - ושבתי עד ה' אלוקיך

בפרשתן (ל ב), 'ושבתי עד ה' אלוקיך ושמעתי בקולו' וגו', הנה פרשה זו יפה נדרשת בעניין התשובה, וכמו שמאריך הכתוב במקראות אלו, והרבה יסודות למדנו מכאן בעסק התשובה שהוא 'עניינא דיומא כ"א'.

תחילה וראש נפתח במאמר הכתוב (פסוק ד) 'אם יהיה נרחק בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך', וכמו שאמרו צדיקי הדורות, שבא הכתוב להכריז בפני כל, כי אין מקום לייאוש כלל, ואף מי

בקבלת עול מלכות שמים (הובא בליקוטי הרי"ם, ער"ה) י"י. ואף ברגעים אחרונים של השנה עדיין בידו להתנתק לגמרי מן היצר הרע בשעתא חדא וברגעא חדא. וכעין שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב ב) 'ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד'.

כתב ה'שור' (או"ח סימן תקפא) נוהגין באשכנז להתענות כולם ב'ערב ראש השנה', וסמוך לזה ממדרש ר' תנחומא, משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו. כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שליש. כיון שנתקרב יותר, יצאו בינוני העיר לקראתו, הניח להם שליש השני. כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך, המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל שמסגלים עונות כל השנה. ער"ה הגדולים מתעניין ומוותר להם שליש עונותיהם, כי ימים בינונים מתעניין ומוותר להם ב' שלישים, ביוה"כ הכל מתעניין ומוותר להם הכל. נמצא האי יומא חלק מכפרת עמו בני ישראל.

והנה כבר הקשה ה'בית יוסף' מדוע נהגו להתענות כולם והרי במדרש לא נזכר אלא ש'הגדולים' מתענים בער"ה ולא הקטנים (עיי"ש ובמג"א). ותירץ הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות דרוש יא תקצ"ב), כי הן אמת כאשר המלך בא לפקח על עסקי המדינה ולדון על אשר לא שלמו לו מס, בוודאי מן הראוי שהגדולים יקדמו פניו לרצותו, אכן בשעה שהמלך נכנס לבית החולים לחלק צדקה לחולים ולעניים, אזי הכל יוצאים לקראתו בערבוביא, או שהעני והמוכה והמעונה ביותר

יח. ושם הובא שאמר כן לחסיד אחד בעת רדת היום בער"ה, בתוספת דברים ש'מקצת היום ככולו' (פסחים ד). וא"כ 'ברגע' אחרון של השנה אפשר לתקן את כל השנה - ע"י תשובה אמיתית מעומק הלב.

יט. כתב ב'גליון חתם סופר' (על השו"ע סי' תקפא) 'והגדולים המתבטלים ממלאכת שמים אינם מתענים בשארי ערב ר"ח, רק בערב ר"ה לקבל פני המלך ית"ש'.

כ. אגב אורחא, מן העניין להביא מה שכתב בקונטרס 'מועדי רגל' שבסוף ספר 'נפש יוסף' (ג), מצאתי כתוב להמקובל האלוקי הר' החסיד כמוהר"ד שרירו זצוק"ל (והובא במועד לכל חי להר"ח פאלאג'י), שבערב ראש השנה יקרא פר' והיה כי תבוא מתחילה עד והגר אשר בקרבך (מפסוק א' ועד פסוק י"א), וכל הקורא סדר זה מעביר הקב"ה כרוז ואומר, גביתי מאדם זה כל החובות ומוחל על חטאתיו, ויסיים בעוד השמש על הארץ, וידוע דאית ז' מרומים ונוטל הקב"ה נשמת זה האדם ממש ומקריבה על גבי זה ואומר הרי הוא טהור וקבלתי כל חובותיו כפליים בכל חטאתיו (ועיי"ש שמביא תפילה שיאמרנה לאחר עשיית סגולה זו, ושהקב"ה יאמר לנשמתו אחר כך 'ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך').

כא. וכבר איתא ב'לבוש' (סי' תכח ד) שקריאת פרשת 'אתם נצבים' צריכה להיות בשבת קודם ראש השנה, לפי שנכתב בה רבות מענייני התשובה.

הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, ופירש, 'והתברך בלבבו' - ויתייאש בלביה, והרי להדיא שהייתו קשה מעצם החטא, שכל 'הקללות' האמורים בהמשך הכתובים קאי על מי שמתייאש, והיינו משום שכל זמן שהוא מנסה להתעורר ולהיטיב דרכיו הרי יש לו תקנה, אבל אם כבר מתייאש אחריתו מי ישורנה רח"ל.

שהרבה לחטא ח"ו עד שנחשב כנידח בקצה השמים הרי משם יקבצך ה' אלוך יי, כי תמיד רחמי האב על בנוי, ולעולם ידו פתוחה לקבל שבים, והקב"ה מצפה יד ומחכה אפילו לאותו 'נידח בקצה השמים'. וכיוצא בדבר פירשו (מי השילוח, פרי צדיק ובעוד ספה"ק) את הכתוב בריש פרשתן 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוכיכם', שבאיזה מצב שלא תהיו, עדיין אתם נצבים לפני ה' אלוכיכם.

וידע כי מצוות התשובה שייכת לכל אחד ואחד, וכדכתיב (ל יא-יב) 'כי המצווה הזאת יי אשר אנכי מצווך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא יי,

וחלילה להתייאש ולומר הן רחקתי עד מאד מקוני ובוראי עד שאין לי תקנה, והבט נא ב'תרנום יונתן' על האמור (כט יח) 'והיה בשמעו את דברי האלה

כב. יתר על כן אמרו שני נביאים בסגנון אחד, הלא המה הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות) והרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קלא), כי 'קצה השמים' מרמז על מידת הקדושה (עי' זוה"ב קלז), ובא הכתוב לומר, שאפילו מי שפגם רח"ל במידה זו, שאין לך 'נידח' כמותו, אף על פי כן משם יקבצך ה' אלוך ומשם יקחך בכח התשובה.

כג. בדרך זה ביאר הגה"צ רבי נתן געשטעטנער זצ"ל (בספרו להורות נתן) מה שפירש רש"י בלשון הכתוב 'מחוטב עצך' - 'מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה וכו' ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים', והרי שחוטב עצך ושואב מימין הכוונה לכנענים, ולכאורה מניין לו לרש"י שהמקרא יוצא מידי פשוטו ואולי הכוונה באמת לישראלים שהם חוטבי עצים ושואבי מים. אלא, כי יהודי לעולם אין משתנה שמו מ'איש ישראל' ל'חוטב עצים' ושואב מים... אף אם נגזר עליו שזו תהא מלאכתו עדיין יהודי הוא... ובעל כרחך שעפ"י פשוטו של מקרא הכוונה לכנענים. ואין הדברים אמורים דווקא לעניין 'מלאכה', אלא ללמד יצא, בכל מצב יהודי שמו עליו, וישראל אע"פ שחטא ישראל הוא... לא נשתנה מהותו במאומה, הוא חשוב ונחשב כמקדמת דנא, ישוב בתשובה והכל על מקומו בשלום.

והנה הגידו צדיקים מליצה ישרה לזכותם של ישראל לבאר הטעם שקוראים ביום א' דראש השנה 'וה' פקד את שרה' וכל העניין שלאחריו עם הגר וישמעאל, כי שם נאמר (בראשית כא כא) 'ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים', ופירש רש"י, 'ממקום גידוליה, היינו דאמרי אינשי זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי' (אם תזרוק מקל לאוויר יחזור למקורו ולמקומו, וכך היה אצל הגר, שאף שעזבה את בית אביה ואת ארץ מולדתה מצרים והלכה לאברהם, מ"מ לבסוף שבה למקומה הראשון), וזאת אנו באים 'להזכיר' לפני הקב"ה, רבש"ע, אף אם הרבו בניך לחטא והתרחקו ממך, אך 'זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי', אחרי ככלות הכל ישובו הם למקורם הראשון...

אף אנן נעני ונאמר, לכל מי שמתייאש מעצמו, ר' איד... 'זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי', גם אם עברת 'גלגולים' הרבה, דע לך ש'העצם' לא משתנה לעולם... ועדיין הינך מחובר ומקושר כבראשונה...

כד. וכבר הביא הגה"ק מהר"ש ענגיל זי"ע (שפתי מהר"ש) ששמע מהרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע מצאנו בעידן רעוא דרעוין בלשון הכתוב 'לעברך בברית ה' וכו' כורת עמך היום', כי סופי התיבות של כורת עמך היום הם 'כתם', ללמד שגם אם חטא האדם ח"ו ויש עליו 'כתם' עדיין הקב"ה רוצה לכרות עמו ברית.

כה. ונחלקו הראשונים על איזה 'מצווה' נאמר לא בשמים היא, ברש"י ועוד ראשונים סוברים שקאי על כל התורה כולה, והרמב"ן ס"ל דקאי על מצוות תשובה דמינה קאזיל. בין כך ובין כך הרי מצוות התשובה בכלל.

והנה לכאורה תמוה, אטו תשובה מילתא זוטרתא היא ולא רחוקה היא, והרי התשובה היא מהעבודות הקשות שבמקדש, אלא שאכן לא נאמר בפסוק שהיא מצוה קלה, אלא זאת נאמר כי קרוב אליך הדבר מאוד, שאינה תלויה בעזרת אחרים, אלא קרובה היא לאדם כי יש בו את כל הכוחות הנצרכים לחזור בתשובה.

כו. כי אכן אינו צריך 'לילך למרחקים' לחפש אחר 'התשובה', אלא היא קרובה אליו ובהישג ידו. וכה כתב הגה"צ רבי שריה דבילצקי זצ"ל, מעשה שהיה - על סמך מה שמסרו לי שבשבת ר"ה יהיה 'חשמל כשר' במקוה - הלכתי למקוה כבר לפני שעה שלוש לשם, בפרוזדור ובמדרגות היה חושך מוחלט, אך קיוויתי שאחר שאפתח את המקוה יהיה שם אור. אך בקושי מצאתי בחושך את המפתח ופתחתי את המקוה, אך שם היה חושך מוחלט. מכיון שכבר פתחתי, חשבתי שאסתדר בחושך, מצאתי ספסל בחדר ההלבשה ושם פשטתי בגדי, ומשם הלכתי לחדר

לא בשמים היא וגו'. אלא 'עזוב רשע דרכו', ותיכף נחשב כמי שהתייצב על דרך טוב.¹

ובכל עת יזכור את דברי הכתוב (כט יא) 'לעברך בברית אשר ה' אלוך בורת עמך היום', וכמו שפירשו בספח"ק (וכע"ז בשפ"א תרל"ד) כי 'היום' הכוונה לאותו יום שהאדם עומד בו (לכל יום ויום מימי חייו), וכמו

שאמרו (הובא ברש"י שמות יט א, לעיל ו ו) 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', ור"ל, כי בכל יום ויום נאמר לבני ישראל מחדש - אתם נצבים היום כולכם וגו', לעברך בברית ה' אלוך, כי צריך להתחדש תמיד לעבודתו ית"ש ולכרות ברית (מחדש) עם הקב"ה, וזו 'מצוה תמידית' להתחדש בנשר נעוריו ולהתחיל מהיום והלאה מבלי להביט אל העבר², ובתינוק שנולד ממש³.

המקוה, החושך היה יותר ממצרים, ופתאום אבדתי כל יחס באיזה צד ופינה אני נמצא, וגיששתי בקירות וגם את המקוה לא מצאתי, והייתי משוטט הנה והנה ללא פתרון, ופתאום נטבלו רגלי במים, גם כן טוב.

נכנסתי, טבלתי ויצאתי, בשום אופן לא מצאתי את חדר ההלבשה ומיששתי בקירות ללא כל התמצאות, כי הכל נאבד ממני. ופתאום מצאתי חולצה ובגדים אך נוכחתי כי הם לא שלי, וכעבור רגע מצאתי את שלי והתלבשתי ורציתי לצאת, אך כאן נגמר הכל. פחדתי שעם כל צעד אסתבך יותר, והחלטתי מתוך צער להשאר לשבת על הספסל, עד ירחם... אך הצטערתי בלב שאצטרך להפסיד כל ה'קרבנות', ומי יודע אם גם לא פסוקי דזמרה, והתפללתי בלב לישועה.

והנה, לא עבר רגע ואני שומע צעדים מתקרבים ויורדים למקוה, ואני קורא בקול רם - אני לא רואה איך לצאת, רגע, רגע, ענה הקול. והנה יד שלוחה אלי ומעמידה אותי ברגע על מדרגות היציאה ונוכחתי כי גם עד כעת היו רק כמה סנטימטרים ממני ועד המדרגות שלא הרגשתי בהם.

המוסר השכל, אדם קרוב מאוד לדרך התשובה, רק כמה סנטימטרים מפרידים, והוא חושב שהוא שרוי בחושך מוחלט ומתייאש. פתאום נשמתו מרגישה את צעדי האלוקים המתהלך בגן, והוא רק צורך לקרוא במר נפשו, אני לא רואה לצאת מהחושך שאני שרוי בו. רגע רגע עונה הקול, והנה יד שלוחה אליו ומוציאה אותו למרחב, והוא רואה שרק מספר סנטימטרים הפרידו בין החושך לדרך האור, והוא בסכלותו חשב שאבדה דרכו. פתחו לי פתח כחודו של מחט, רק איזה קריאה קלה ותיכף אפתח לכם פתח שכל קרוניות ועגלות יכנסו בו. השיבנו ה' אליך ונשובה - שובה ישראל עד ה' אלוך כי כשלת בעוונך, ע"י העוון שהוא חושך מוחלט נסתבכת עוד יותר, וכשלת. ונזכה לשוב בתשובה שלימה לפניו. עכ"ל.

כז. הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ביאר מה שפירשו בגמ' (ר"ה יח.) מה דאיתא שבר"ה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון וכו', ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון, שהנה פעמים נראה אדם העומד בראש ההר ורעהו עומד בתחתית ההר, ולאחר זמן מה מתהפכים היוצרות ועולים ויורדים בו, אם ברצונו לידע מי הוא העולה ומי הוא היורד אין לנו אלא להביט אחר פניהם, מי שפניו כלפי ההר הרי הוא העולה בהר, וסופו שיגיע לפסגה, ולעומת זאת מי שפניו כלפי הארץ הרי הוא בחזקת יורד - אף אם עתה הוא נמצא למעלה למעלה מ"מ סופו שירד עד למטה. על דרך זה הוא בענייני עבודת ה', מי שעניניו נשואות כלפי מעלה ורוצה לעלות בהר ה', אזי אף אם נמצא עתה בתחתית שפל המצב מ"מ שם 'עולה' עליו, וכבר ידון על שם סופו, לעומת זאת מי שעומד בראש ההר אך ל"ע פניו למטה והרי הוא במצב של ירידה, אזי תחילתו יוכיח על סופו כי מר הוא.

כח. וכמו שפירש אחד מצדיקי דורנו שליט"א בדברי רש"י על הפסוק (נצבים כט יא) 'לעברך בברית ה' אלוך' - כך היו כורתי בריתות עושין, מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים, שהכוונה היא שכל הרוצה לכרות ברית עם ה' אלוך על ידי התשובה עליו לעשות מחיצה מכאן - שלא לחשוב כלל על עברו, אלא יחשב עצמו כתינוק שנולד, ועוד עליו לעשות מחיצה מכאן - בינו לבין עתידו, שלא ידאג על העתיד היאך אוכל עמוד בעבודה הקשה, וכך יוכל לבוא לפני ה' אלוך ולכרות עמו הברית.

כט. נוהג היה הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע לברך את ברכת 'שהחיינו' בליל ב' דר"ה בעת ה'קידוש' כשהוא מכוון על ה'רימון' (ולא אכל רימון בלילה הראשון), בשנה אחת בטרם ערך את שוה"ט בליל ב' דראש השנה (בביהמ"ד שבשכונת מאה שערים בעיה"ק ירושלים) הודיעה בתו הרבנית קאפ ע"ה שנתגלה שהרימון 'מלא תולעים כרימון'... ואינו ראוי לאכילה, וממילא אין 'פרי חדש' ל'שהחיינו', נענה הרה"ק הרמ"מ בפשטות (לא התכוון בכך הלכה למעשה, אלא להורות ולחדד את ענין ההתחדשות), ואמר, מה ה'בהלה', אעשה תשובה ואהיה כקטן שנולד, וכבר יהא ניתן לברך שהחיינו על הולדת הבן...

נוראות מצינו במעלת התשובה^ל, וכמו שכתב הרה"ק דיוק לשון הכתוב 'אתם נצבים לפני ה' אלוֹקֵיכֶם', וז"ל. ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ט ד"ה בפסוק) לבאר הענין הוא כי בנ"י נכשלו בחטא העגל וכו', וזהו שאמר

ל. בפרשתן (ל ו), 'ומל ה' אלוֹקֵיךְ את לבבך ואת לבב זרעך', וידועה הקושיא, הרי התורה הק' היא נצחית, והכתוב מכריז ואומר לכל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל ומל ה' אלוֹקֵיךְ את לבבך, וא"כ כלפי מי נאמר 'ואת זרעך'. וביארו צדיקים (דברי יחזקאל משינאווא, שפת אמת תרל"ה, ישמח ישראל ט) שבא הכתוב לומר שאם אכן ישובו בתשובה שלימה וימול ה' את לבבך, אזי גם ימול את 'לבב זרעך' ואף הם יהיו עובדי השי"ת. הוסיף הרה"ק ה'דברי יחזקאל' זי"ע כי בחודש אלול הוא העת המוכשר לזה (וע"ע ב'אהל משה' מאקווא אלול עמ' ח בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע מה שכתב באופן נורא בענין זה). ומכאן 'עצה' להורים המצטערים הרבה רח"ל בגידול הבנים וחינוכם לדרך ה', ועיניהם כלות לישועת ה', שעל ידי שיתחזקו ההורים בעצמם יקוים בהם ומל ה' אלוֹקֵיךְ את לבב זרעך.

בהאי עניינא, הנה אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שכ"כ גבוהה ונעלית היא התפילה להצלחת הצאצאים בתורה ויראה עד שלא תיקנוה אנשי כנסת הגדולה בתפילת שמו"ע בפירוש, כי אם ברמיזה (שלא ייטפלו לה ה'חיצונים') בברכת מודים, בתיבות 'לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך', שהוא כאומר ומבקש רבש"ע הב לי בנים שאודה לך תמיד עליהם... ועל משקל דבריו אמרו, כי תחילת ההוספה בתפילות ראש השנה הוא במה שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר 'לדור ודור המליכו לא-ל', ונמצא כי הבקשה הראשונה בר"ה היא לזכות לדורות ישרים ומבורכים שאף הם ימליכו לקל, כי תפילה זו צריכה להיות בראש מעייניו של כל אב ואם בישראל.

מִן הַבָּאֵר

איתא בגמ' (ר"ה טז.) 'אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה', ואפשר לבאר סמיכות 'זכרונות' ל'מלכויות', כי הנה איתא שם עוד בגמ' 'אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני'. והתמיהה ידועה מדוע נבחר ה'קרן' להזכיר עקידתו של יצחק יותר משאר אברי האיל (שהרי באותה מידה היה יכול הקב"ה לומר ליטול בר"ה 'רגל' של איל ולנענע בה...), אלא ביארו צדיקים, שהלא נאמר בעקידה (בראשית כב יג) 'וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו', וזאת רצו לרמז בתקיעה ב'קרן' האיל - שעיקר החשיבות הוא בדבר הבא בעמל ויגיעה בעת שהוא סבוך בסבך אחר סבך, ואין הולך הכל למישרין. ועפ"ז יתבאר שכאשר האדם 'ממליך' את הקב"ה עליו, ויודע שכל 'סבך' שאחוז בו לא נעשה מאליו אלא זהו רצונו של הקב"ה כדי שימליכנו משם דייקא, הרי באותה שעה עולה זכרונו לטובה ונזכר לו עקידת יצחק, ודייקא סבך זה הוא המעורר את ה'רחמים' בעת תקיעת שופר. ומזה ילמד האדם לנפשו שבראותו שהוא סבוך כל כולו, ועבודתו באה לו בקושי רב, שאם יקבל על עצמו את רצון הבורא באהבה ובהכנעה אזי נחמד הוא מאד למעלה, ומעורר רחמים רבים על עצמו ועל כל העם. וכך למדנו גם מעצם דרך התקיעה בשופר, שצריך לתקוע בצד ה'קצר' דייקא (ואם תקע בצד ה'רחב' לא יצא ידי חובתו), ונתנו הפוסקים רמז לדבר בלשון הכתוב (תהילים קיח ה) 'מן המצר קראתי י-ה', ללמדנו כי עיקר התעוררות הרחמים הוא, כשהאדם נמצא ב'מצר' ולא נסוג אחור אלא הוא 'תוקע בשופר' לעשות רצון אבינו שבשמים, אז יזכה לסיפא דקרא 'ענני במרחב י-ה'.

וכאשר מסופר על הרה"ק רבי שלום שכנא מפרהאבישט זי"ע, שבאחת השנים כשהתפלל בבית מדרשו של זקנו הרה"ק ה'מאור עיניים' מטשערנאביל זי"ע תפילת המנחה בערב ראש השנה [כידוע שהמקובלים (עי' בנן איש חי פר' נצבים, דיני ר"ה אות ב) הפליגו, שביותר צריך לכוון בתפילה זו האחרונה שבשנה, ועל ידה אפשר להעלות כל שאר התפילות שלא נאמרו כהוגן], היה לו 'קטנות ובלבול המוחין' ולא היה יכול לכוון כלל בתפילתו, אך הוא לא אמר נואש ובכל כוחותיו התאמץ למעלה מהטבע והתפלל ב'פירוש המילות' כפשטן, לאחר התפילה אמר לו ה'מאור עיניים', הגידה נא לי איזה כוונות כיוונת היום בתפילת המנחה, כי אלפי אלפים נשמות היה להם תיקון על ידי תפילתך זו. והיינו דאמרן, ש'עבודה' הבאה לאדם שלא בנקל והוא מתייגע ומתאמץ בכל כוחו, חשובה לפני כסא הכבוד עשרת מונים מבשעה שהכל הולך למישרין.

אתם נצבים, אתם דייקא (כי) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, לכן הוציא עצמו מן הכלל, עכ"ל. והיינו שמושה רבינו אמר להם רק אתם זוכים להיות 'נצבים לפני ה' אלוהיכם', ולא אני, מאחר שלא הייתי עמכם בחטא העגל. וע"י התשובה זכו בני ישראל למדרגה נפלאה בזו לעמוד לפניו יתב"ש יותר ממושה רבינו, שהרי במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד לא (ברכות לד:). ומבאר ה'שפת אמת' עוד, ש'היה כל זה הכנה לדורותינו השפלים', ללמדנו על כוחה של תשובה.

ובדברים הללו כתב הש"ך עה"ת (ואתחנן ד"ה ובקשתם) לפרש בלשון הכתוב (לעיל ד ל, והוא ממש בלישנא דקרא בפרשתן) 'ושבת עד ה' אלוהיך', ולחיבת הקודש נעתיק את לשונו, בא לומר, שלא יעלה בדעתך לומר שאחר שנמנף בעבירות לא ינקה לגמרי, ולא יהיה אהוב כל כך כמו הצדיק שלא הכעיס מעולם, לזה אמר עד ה' אלוהיך, שתגיע עד שם, על ידי התשובה תגיע להתדבק ולחזור למקום שחוצבה, כמו שאמרו ז"ל (ברכות לד:): 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים וכו'. וזה פירוש הפסוק (חושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלוהיך כי בשלת' (כי מלשון נתינת טעם)

לפי שבשלת וטעמת טעם החטא ופרשת, לכך תשוב עד ה' יותר ממי שלא טעם טעם חטא, ע"ד מה שאמרו ז"ל (יומא פו:): 'זדונות נעשות בזכויות', וזהו 'כי בשלת בעוונך', הכשלות הוא בשונג והעוון הוא במזיד, ולכאורה תמוה מה ענין בשלת לעוונך, אלא כוונתו לומר, שכשעובר עבירה במזיד ושב בתשובה גדלה זכותו יותר מהחוטא בשונג, כי החוטא בשונג לא טעם טעם החטא לפי שבא לו בלא כוונה, אבל כשעשה בכוונה הוא טועם מתיקות העבירה ופירש ממנה מפני אהבת ה' יתברך זה ודאי שברו גדולג, אם כן זדונות נעשית לו בזכויות לא שגגות, לזה אמר שובה ישראל, עד היכן - עד ה', למה לפי שבשלת וחזרת לעשות במזיד לטעום, לזה ידבק בה', וכן הוא אומר (ירמיה ד א) 'אם תשוב ישראל אלי תשוב', כלומר בי תדבק, ועיין בהרמב"ם ז"ל (פ"ז מהל' תשובה ה"י) שהתשובה מקרבת את הרחוקים, ויסתייע פירוש זה באמרו עד ה' ולא אמר אל ה', עכ"ל לג.

ביוצא בדבר ביאר הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע בכתוב בפרשתן (ל טו) 'כי ישוב ה' לשוב עליו לשוב כאשר שש על אבותיך', שהנה תכלית הבריאה היא להפך רע לטוב, וזו מתקיימת ביותר ע"י בעלי תשובה

לא. בספר 'חות יאיר' (להגאון ר' אלעזר קאליר אב"ד קעלין, נדפס בשנת תקנ"ב) ביאר עניין תקיעה גדולה, שהנה כתב השל"ה הק' לרמז בסדר תקיעה שברים תרועה תקיעה, כי התקיעה הראשונה מרמזת על תחילת ברייתו של אדם ש'האלוקים עשה את האדם ישר', והרי הוא דומה לתקיעה שהיא קול ישר ופשוט, אמנם לאחר שחטא הוא נעשה כעין שבר כלי, וכמו 'שברים', ואח"כ עושה תשובה ומתחרט ובוכה על מה שעשה וכדוגמת התרועה, עד לבסוף חוזר להיות ישר כבראשונה, וזהו התקיעה האחרונה. ועפ"י יש לומר עוד, שמאחר שבמקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד - נמצא שכאשר שב בתשובה אינו חוזר לכמות שהיה אלא הוא בדרגה גבוהה יותר, על כן תוקעים בסוף תקיעה גדולה, לרמז שעתה הוא בדרגה גדולה יותר מה'תקיעה' שבתחילה...

לב. וכלומר, שיותר קשה לפרוש מן החטא ולשוב בתשובה למי שטעם 'טעם חטא' רח"ל, ואם בכל זאת מתגבר ו'קורע' את עצמו, אזי מעלתו עדיפה הרבה יותר ממי שאינו צריך להתאמץ כ"כ, ו'לפום צערא אגרא'.

לג. עוד מעלה יתירה שיש בבעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים, שאותם רחוקים שנתקרבו הרי ליבם נשבר בקרבם והם בושים במעשיהם, ולב נשבר ונדכה אלוהים לא תבוזה. וכבר כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות שסט:): כי 'בחצוצרות וקול שופר הריעו' (תהילים צח ו) ר"ת 'בושה', כי העיקר הוא ה'בושה' על מעשיו הרעים שברון לב. וכך כתב ה'פרי מגדים' (סי' תקצ"ב ס"ק א) בשם 'הגאון מהר"ח ראפאפארט' לבאר את נוסח הברכה במוסף של ראש השנה, 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך', דלכאורה יש לדייק מדוע אמר שומע בתקיעת שופר ו'מאזין' בתרועה. ועוד, מהו 'ואין דומה לך' - וכי אין עוד מי שביכולתו לשמוע קול שופר ולהאזין לקול התרועה. אלא, דהנה חז"ל (תנחומא האזינו ב) פירשו את הפסוק (דברים לב א) 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', שהאזנה פירושה מקרוב ושמיעה מרחוק. ועל כן כשדיבר משה רבינו אל בני ישראל אמר האזינו השמים, כיוון שהיה קרוב לשמים, ואילו לארץ שהייתה רחוקה ממנו אמר ותשמע הארץ אמרי פי. עוד יש להקדים, שתקיעה קול פשוט היא, ורומזת לצדיק מעיקרא שמעולם לא נכשל, ואילו תרועה קול שבור הוא, ורומזת לבעל תשובה

ומי לא נפקד כהיום הזה, ונתן הכתוב עצה ודרך כיצד נזכה בדין לשנה טובה ומתוקה בכל העניינים, לזה אמר הכתוב אתם נצבים היום כולכם, שעל ידי שנהיה 'כולכם' באגודה אחת ובאחדות הלבבות^{לה}, נזכה לכל הטובות והישועות שבעולם, ברוחניות ובגשמיות^{לו}.

ובן איתא במדרש (תנחומא א) על פסוק זה 'אף אתם כשאפלה (כשאפיל) לכם עתיד להאיר לכם אור עולם וכו', אימתי בזמן שתהיו כולכם כאגודה אחת, שנאמר (לעיל ד ה) 'חיים כולכם היום'.

וכבר אמרו חז"ל (מדרש משלי יד) על הפסוק (משלי כא כא) 'רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכו' - רודף צדקה וחסד בעולם הזה ימצא חיים צדקה וכבוד ליום הדין [ואף שכפי פשוטו 'יום הדין' הכוונה

אשר על ידי תשובתם מהפכים את חלק הרע לטוב. ובוזה יתפרש הכתוב לשוב עליו שהקב"ה יש לו שמחה מעשיית התשובה, שעי"ז נהפך הרע לטוב, ושמחה זו היא כאשר שש על אבותיו - 'בדרך שהיה שמה בעבודת האבות הקדושים שעשו תמיד רצונו ונחת רוח לפניו' לד.

ויעשו כולם אגודה אחת - מידת האחדות והצדקה היא מקור הברכה

בפרשתן (כט ט), 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם' וגו', בספה"ק האריכו הרבה לפרש דברי הפסוק בדרך הרמז על פי הנודע ש'היום' רומז לראש השנה (עי' זוה"ק ח"ב לב:), ובא הכתוב לומר, דעו כי אתם נצבים היום - בראש השנה לפני ה' אלוקיכם, הוא היום בו כל באי עולם יעברו לפניו ית' כבני מרון,

שרחוק היה ונתקרב אל ה' ולתורתו. וזהו שאומרים שומע קול שופר, את קול התקיעה - קול פשוט כקולו של צדיק מתחילתו, את קולו הוא 'שומע' רק מרחוק. אך 'מאזין תרועה' לקולו של 'בעל תשובה', וקול זה שומע ה' מקרוב אחר שיש בו מעלת 'לב נשבר', ו'קרוב ה' לנשברי לב'. ובדבר הזה אנו משבחים ומפארים את הבורא ש'אין דומה לו', כי הקב"ה משתמש במאנין תבירין ואילו מלך בוד"א אינו משתמש בכלים שבורים.

לד. ביתר שאת ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (שופטים ד"ה ואם ירחיב) בלשון הכתוב בפרשתן (ל ה) 'והיטיבך והרבך מאבותיך', שהלא פסוק זה נאמר על הזמן בו ישובו בתשובה, ובעלי תשובה הם במדרגה יותר מצדיקים גמורים, על כן 'והיטיבך והרבך מאבותיך' שהם היו רק בבחי' צדיקים גמורים, והיינו שבני ישראל יהיו במדרגה יותר מהאבות הקדושים, ואלמלי מקרא כתוב אי אפשר לאמרו...

לה. כה אמר הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע, אתם נצבים לפני ה' אלוקיכם רומז לתפילה שהיא עמידה לפני המקום ב"ה, והנה 'היום' רומז לראש השנה - דא יומא דדינא, והוסיף לומר כולכם, כי בא הכתוב ללמד על חובת התפילה בר"ה להתפלל בעד הכלל כולו, ולהעתיר בעד כל אחינו בית ישראל בכל מקום שהם, ומהאי טעמא קוראים תדיר פר' נצבים לפני ראש השנה להזכיר לנו להתפלל ב'היום' על 'כולכם'.

אחד מצדיקי הדור שליט"א ביאר באופן נפלא בטעם מנהג רבים לומר בערב ראש השנה לאחר מנחה (בסיום השנה ממש) פיוט 'אחות קטנה' שכל כולו בקשה על 'תכלה שנה וקללותיה', כי צריך לזכור את אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ולהתפלל לישועת הכלל, וזו היתה עומק התקנה לומר 'אחות קטנה' באותה שעה, למען נבין ונשכיל כי 'הכניסה' לראש השנה היא על ידי שיחשוב על אחרים וישתדל בטובתם ויתפלל עליהם.

הנה איתא בגמרא (ר"ה לד.) 'אתקין רבי אבהו בקסרי, תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה, והקשו, מה נפשך אי ילולי יליל ליעבד תקיעה תרועה ותקיעה, ואי גנוחי גנח לעבד תקיעה שלשה שברים ותקיעה, ותירצו - מספקא ליה אי גנוחי גניח אי ילולי יליל, וביארו הראשונים, דצורת ה'בכיה' נעשית בכל מקום באופן אחר, יש מקומות שבוכים בילולי ויש בגנוחי, לכן צריכים להריע ב'תרועה' כל סוגי הבכיה. וביארו בזה, שזו היתה 'תקנתו' של רבי אבהו, שכ"א יתקע במקומו כצורת ה'בכיה' של מקום אחר, כי הבוכה רק כצורת מקומו, כלומר, שאינו מבכה אלא את הנעשה אצלו, על חורבן המונח לפניו, זה אינו נוהג כראוי, רק יהיה 'נושא בעול', עד שכל אדם יבכה גם על צרותיו של רעהו, ואפילו הרחוק ממנו, וזהו 'תקנת רבי אבהו' - שבכיו של איש יהודי אינו בכיה פרטית אצלו בביתו על צרותיו, רק שמשותף ומרגיש בצרות של כל בני ישראל.

לו. לעומת זאת אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בלשון הכתוב בהמשך העניין (פסוק יג) 'ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת', שלא אתכם כשאתם 'לבדכם' בפירוד הלבבות ר"ל אנכי כורת את הברית הזאת... אלא רק כשתהיו בבחי' כולכם'.

שהתובע הולך אחר הנתבע (והדין יתקיים בבי"ד שהנתבע רוצה לילך אליו), מכל מקום בחלואה מחוייב הלווה - הנתבע ללכת אחר המלווה - התובע. מעתה, אם אמרנו שהקב"ה הוא כביכול כלוה ממי שגומל חסד לחברו, נמצא שביד האדם - המלווה להחליט לפני איזה ב"ד הוא רוצה לעמוד בדין, וממילא אפשר לו לטעון שרוצה לעמוד בפני מדת החסד והרחמים ולא בפני מדת הדין.

ובזה ביארו מה שאנו אומרים בתפילה (בפיוט ונתנה תוקף) 'ויכון בחדר כסאך, ותשב עליו באמת', שע"י גמילות חסד^ל היא בדינו להחליט באיזה כסא יושב כביכול לדון אותנו^{לט}.

לעתיד לבוא, אך מ"מ גם ראש השנה לא יצא מכלל 'יום הדין'...^{לז}.

ונודע מה שאמרו (עיי' ר"ה טז:): 'תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', נוראות כתב ה'לקט יושר' (הל' ימי הסליחות יב), בשם 'החבר משה מינץ', לפרש היאך אפשר לקרוע ולבטל גזירת קשות ורעות על ידי מצות גמילות חסדים. ומבאר דהנה כתיב (משלי יט יז) 'מלוה ה' חונן דל', ובגמרא (ב"ב י:.) אמר רבי יוחנן 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול עבד לווה לאיש מלוה' שהקב"ה נעשה כלוה מן האדם והאדם הוא ה'מלווה', והנה בכל מקום קיימא לן (ח"ט יד א)

לז. ביסוד הדברים פירש הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע את המובא ב'נביא' (נחמיה ח) שנאספו כל העם בראש השנה, ועזרא קרא לפניהם את התורה, וכתב שם (ט-י) שאמרו עזרא ונחמיה 'היום קדוש הוא לה' אלוקיכם אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה, ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו' וגו', ופירש רש"י 'כי בוכים כל העם' - מפני שלא קיימו התורה כראוי, וביאר המהרי"ד, שהיה נשבר ליבם בקרבם מאוד על שלא הכינו עצמם וליבם מקודם כראוי, על כן אמר להם אל תבכו ואל תעצבו אלא שלחו מנות לאין נכון לו - היינו לעני שלא הכין לעצמו 'מנות' ליו"ט כי אין לו משלו, ועי"ז ינהג בהם הקב"ה במדה כנגד מדה, ויקבל תפילותיהם אע"פ שאין להם משלהם...

לח. ובכלל זה להיות 'וותרן', ואין לך גמילות חסדים גדולה מזו... איתא בגמ' (ברכות יח:) מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ר"ה בשני בצורת והקניטתו אשתו, הלך ולן בבית הקברות, ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו, אמרה חדא לחברתה, חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם, אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי. הלכה היא ושטה ובאה, ואמרה לה חברתה, חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד, אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו, הלך הוא וזרע ברביעה שניה, של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות, ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו, אמרה חדא לחברתה, בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם, אמרה לה חברתי לא כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי. הלכה ושטה ובאה, ואמרה לה חברתה, חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד, אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שדפון מלקה אותו, הלך וזרע ברביעה ראשונה, של כל העולם כולו נשדף ושללו לא נשדף. הבה נתבונן, כי חסיד זה נתעשר בשנים אלו ועלה בעשירותו על כל עשירי תבל, שהרי של 'כל העולם' לקה ורק בידו היה תבואה חדשה משנה זו, וכל כך בא לו על ידי שנתן דינר והקניטתו. וכבר אמרו (עיון יעקב על עין יעקב) לבאר הטעם שהלך לישון בבית הקברות ולא בבית המדרש, כי לא רצה שייצא עליה שם רע שככה עשתה לו בליל ר"ה, והיה בזה 'וותרנות בתוך וותרנות', שלא זו בלבד ששתק ולא ענה על מה שהקניטתו אלא אף גם חס על כבודה. בזכות זה זכה להיות עשיר העולם.

הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמר ב אות יא) מבאר עניין אכילת ה'סימנים' בליל ר"ה, שהוא לעורר זכותה של רחל אמנו שמסרה את ה'סימנים' ללאה (ועיי"ש מה שמבאר עוד עפ"ז). ומכאן ילמד כל אדם עד כמה 'סימן' טוב הוא לו כאשר הוא מוותר משלו לאחרים או שדואג לכבודם לבל יבושו ולא יכלמו...

לט. מעשה באברך מחסידי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע ששהה לצד מיטת ידידו החולה במשך כל היום של ר"ה, ולא בא לבית המדרש רק לעת התקיעות, ומשראהו הרה"ק אמר, זה האיש בן עולם הבא (אף שבדרך כלל לא שמעו ממנו דיבורים כאלו) כי גדולה גמילות חסדים לזכות על ידה לעולם הבא. ויש להסמיך מה שאמר הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זי"ע על הא דאיתא בגמ' (מגילה לב.) שהגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם, ואמר בדרך רמז

באר הפרשה - פרשת נצבים

ומליצה 'יאך זאג פשט איז' (אני אומר ש'הפשט' הוא) שהגולל וסוגר את הספר שלומד בו כדי לעזור לאחרים הרי הוא נוטל שכר כנגד כולם...

נוראות מצינו ב'מטה אפרים' (אלף המגן סי' תקפג סק"ד) בשם ספר 'אמרי קודש' בזה הלשון, הזהיר להיות על שולחנו אורח בכל סעודתו אזי נחשב לו כאילו כיון כל כוונת האר"י ז"ל.

מעשה נפלא שמעתי מאחד מצדיקי הדור שליט"א ששמע מפי הרה"ח רבי הערשל הופערט ששמע מפי ה'אופה', כי בשנות המלחמה אחר ה'בליץ' (כשהפציצו הרשעים בלאנדאן) ברחו רבים מלאנדאן דרומה, גם הרה"ק רבי שלום משאץ ברח וישב בגייטסעד, דרכו של הרה"ק היתה להסב סעודותיו עם אורחים המסובים על שולחנו. בכורח המציאות דאז שרר 'מחסור' גדול בעולם, ולא זכו לדגים ובשר רק עם 'תלושים' (vouchers) וגם אז קיבלו חתיכות קטנות מאד בעדם, אמנם, קמח בצל ותפוז"א (Potato) היו להם בשפע רב ואלו היו עיקר מאכלם, ואכן במשך השבוע טבלו פיתם במרק תפוז"א, ורק לקראת שב"ק היו מבשלים לליל שב"ק מים ובהם מעט דמעט בשר ולזה קראו 'מרק', ליום השב"ק הכניסו מעט בשר לתפוז"א ונקרא שמו טשולענט... בשנת תש"ה חל 'ראש השנה' ביום ב' - ג'. לקראת שבת האחרון של השנה הקודמת אפה ה'אופה' היחיד בכל העיר חלות כהרגלו, אולם לקראת ראש השנה אפה את חלותיו רק במוצאי שב"ק עד שעה 4 לפנות הבוקר בהגיע זמן אמירת סליחות 'זכור ברית', גם ביום הגדול של ערב ר"ה נהג האופה במנהגו להתענות ביום זה ולא אפה מאומה, וממילא לא הספיקו החלות לכל בני העיר לשני ימי ר"ה. ואכן בליל א' דר"ה אחר הסעודה הודיע המשב"ק להרה"ק משאץ כי לסעודת יום א' דר"ה עדיין יש בבית כדי 'כזית' לכל המסובין המונים בליעה"ר כשלושים נפשות, אבל לליל ב' וכ"ש ליום ב' אין אפילו כזית אחד לצורך סעודות יו"ט - וכל זה מחמת שהאופה לא אבה לוותר על סליחות זכור ברית ועל עוד עניינים נעלים שהוא נוהג בהם בערב ראש השנה (בשנים אחרות היה אופה לפני ער"ה, משא"כ בזאת השנה שהיום שלפני ער"ה חל בשב"ק).

ויהי ממחרת וישכם הרה"ק ללכת לבית הטבילה ב4 לפנות הבוקר, והנה בדרכו הוא רואה את ה'אופה', ויען הרה"ק ויאמר אליו, הנה אנוכי בדרכי לביתך (אחר המקווה) לצוות עליך כדברים האלה, הנה עתה השעון מורה על 4, זמן התקיעות בבית מדרשנו בשעה 12, לפניך 8 שעות פתח נא את בית אפייתך - ותאפה חלות כדי סיפוק כל בני העיר, כי פטור אתה מתהלים וכיו"ב, את תפילתך תתפלל בין אפיה לאפיה (כי עד שהחלות נגמרים כדי אפיתם יש הפסקות קטנות) רק לתקיעת שופר תכנס לביהמ"ד, ואם תתאחר אחר 12 אמתין עליך עם התקיעות. נחרד האופה ואמר לרבי, הרי היום 'יעמיד במשפט כל יצורי עולם' השכמתי קום לאמירת כל ספר התהלים לפני התפילה - כיצד אפנה לבית מלאכתי לעסוק בדברי חולין כאלו... א"ל הרה"ק אני אומר תהלים במקומך, ויאמר האופה, כיצד אוכל ללא אמירת 'לקל עורך דין' ושאר פיוטים, אמר לו הרה"ק אף זאת אגיד במקומך... פשט האופה את אצבעו כלפי שמיא, ושאל את הרבי, וכי בשמים ממעל תסכימו להחליף עמי - שייחשב הדבר כאילו אנוכי עמדתי בביהכנ"ס בעבודת הקודש ביום הדין הגדול והנורא א' דר"ה ואילו הרבי עמד ואפה חלות עבור כל בני העיר... אמר לו הרה"ק, אני בוודאי מסכים לכך, אבל אם גם אתה מסכים לכך הרי שאינך 'סוחר' כלל וכלל... כי בקדושתו הבין שאין לך גדול ממי שדואג למזונם של בני ישראל, ואין לך 'זכות' גדולה כזו לקראת יום הדין (אף שבוודאי על כל אחד לסדר סדריו שיוכל לשהות בימים קדושים כאלו בביהכנ"ס וביהמ"ד בעבודת הקודש, אבל זה שלא טרח לאפות בער"ה, ונמצא שכעת תלוי בידו להאכיל פיות בני ישראל הרעבים בוודאי עליו לאפות חלות עבורם).

ראש השנה

בראש השנה נפקדו - יום שינוי כל עניני הטבע והמזלות לטובה
 איתא במסכת ר"ה (י:), 'בראש השנה נפקדה שרה
 רחל וחנה', וכתב המהרש"א (יא. ד"ה אתיא) וז"ל,
 לכך נקרא ר"ה יום הזכרון, דבו ביום זכרון כל המעשים
 בא לשוב ולרע, ואלו הנשים שהיו עקרות מצד טבעם
 ומזלם, ועלה זכרונם לטובה בר"ה לשנות טבעם ומערכה
 שלהם, עכ"ל. ודבריו הם כ'מועט המחזיק את המרובה',
 שבתיובות ספורות אלו כתב המהרש"א 'תוקף קדושת
 היום' אשר ניתן להפוך בו את כל הטבעים והמזלות
 ולשנותם לטובה מן הקצה אל הקצה.
 נראות אמר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תרע"ד ד"ה
 נראה), שהנה שינוי הבריאה הגדול ביותר - שלא
 היה כמוהו עוד בעולם הוא להפוך ולד זכר לנקיבה, דע

מ. איתא בגמרא (ר"ה ג:) על הכתוב (נחמיה א-ב) שהנביא נחמיה שמע על הרעה וחרפת בני ישראל שנשארו בירושלים,
 כתיב שם, 'ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי
 רע לפניו, ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה אינך חולה, אין זה כי אם רע לב (שרוצה להרוג את המלך), ואירא
 הרבה מאד ואומר למלך, המלך לעולם יחיה, מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אוכלו
 באש', ואז שלחו המלך לבנות את בית המקדש השני, ע"כ. והדבר תמוה, וכי המלך לא ידע ולא הכיר מציאותם
 של בני אדם, שלפעמים קמים בבוקר על צד שמאל (ללא מצב רוח), היום אינו ב'כלים'... (ער איז נישט אין די מוד...) מדוע
 החליט שאם רואה פנים נפולות הרי זה מורה בהכרח שיש לו מחשבות זדון והוא מורד במלכות.
 אלא ביאורו, כי בבית המלכות יש הכל, כל השפע וברכה, וכי 'כלום חסר בבית המלך' - את הכל ניתן לתת לו,
 כל משאלות האדם ניתן למלא בבית המלכות. על כן, אם האדם שוהה בצל המלך, תחת קורות ביתו חייב להיות
 צופרין (מרוצה) לגמרי, וזאת טען המלך לנחמיה, אם פניך אינם קורנות מאושר ומרוב כל בהיותך בצל קורתך, והרי
 אינך חולה, הרי זה מוכיח בעליל שמתרוצצים בקרבך מחשבות של מרידה במלך וכו'.
 אף אנו, בראש השנה הננו נמצאים ועומדים בבית המלך, שהרי היום 'אמרו לפני מלכויות', והוא יום המלכת ה'.
 כל האוצרות ניתנים בידינו, הכל פתוח לפנינו - רק תתפלל ותבקש על כך, על כן חייבים להלך בזה היום בלב מלא
 שמחה, עם פנים מאירים (קורנות) באושר ושמחה, כי אם לאו תחול עלינו טענת המלך מדוע פניכם רעים. נהלך נא
 בפנים שמחים ונזכה לקבל הכל מבית המלך, בשפע רב ועצום כראוי לבית המלך, כי כלום חסר בבית המלך.

מין הבאד

ידוע משם הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (עיי' ח"ח עה"ת, הח"ח חיינו ופעלו עמו' תתשיח) שלכן אנו קורין בראש השנה 'וה'
 פקד את שרה' כי לידה זו הייתה כנגד ולמעלה מדרך הטבע, שהרי לא היה שייך בסדר העולם שיהיה לה ילדים
 (עי' יבמות סד:), ולהורות לנו כי ר"ה הוא זמן של מהפיכות לטובה ולברכה למעלה וכנגד הטבע, ואף אם ח"ו עד
 עתה היו לו צרות למעלה ראש מעתה 'דף חדש' מתחיל, והכל יתהפך לטובה.
 כיוצ"ב אמר הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (ר"ה תרע"ד ד"ה מנהגנו) דע"כ מטבילין בדבש בימים אלו, להורות כי
 הדבש הוא טהור היוצא מן הטמא (שהרי הדבורה עצמה אסורה באכילה) שנהפך הטמא והאסור להיתר גמור (גם הדבורה
 'רודפת' את האדם ועוקצת ואילו הדבש הוא הדבר המתוק ביותר), ולא עוד אלא שכל דבר טמא שנפל לתוך דבש הותר הוא
 עצמו באכילה, שנהפך להיות כדבש עצמו (שו"ע י"ד פא ח), להורות לנו, שכך יש בידינו כוח להפוך את כל מצבנו
 ברוח ובגשם ביום הזה, ולהפוך את הדינים לרחמים מגולים.
 הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע אמר פעם קודם ראש השנה לאברכים שהשקיעו מיטב כספם באיזה 'עסק' ואבדו
 את כל ממונם ונעשו רשים וחסרי כל, הנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים ומיד החלו שבע שנות
 השבע, והרי שגדול כוחו של יום זה, להפוך את מצב האדם מן הקצה אל הקצה, התחזקו להתפלל ויגביה
 הקב"ה קרנכם למעלה למעלה.

באר הפרשה - ראש השנה

למטה, ומלמטה למעלה, עד שאי אפשר להכיר איזה מהם היה העליון ואיזה התחתון. כך היא המהפכה בראש השנה, שהכל מתהפך להיות נוצר מחדש.

עוד אמרו שם בגמ' 'בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים'. והרי שאין לך ישועה הנעשית בעולם ליחיד או לרבים שלא 'נכתבה בספר' ביום זה, וכמובא לעיל מתשובות ה'שואל ומשיב' וז"ל, וכבר נפקדו האמהות באותו יום, וכל הטובות ושפעת קדושה נשפכו ביום ההוא. והיינו משום ש'זה היום תחילת מעשיך' והבריאה מתחדשת כבתחילתה.

אף לנו ייאמר, לכל יחיד באשר הוא, זה היום תחילת מעשיך, לעמוד ולהתחדש בזה היום הן ברוח - בתורה ועבודת ה' מ. הן בגשם - בכל עניני חייו בפרנסה וכלכלה, ברפואות וישועות וכל שאר השפעות, שביד כל אדם לפעול לעצמו שנה טובה ומתוקה בבניגוי חי ומזוני, ולצאת מ'בית האסורים' כל חד וחד בדיליה, איש איש כפי מחסורו. ואין הדבר תלוי

לך ששינוי גדול בזה אירע בראש השנה, ומדייק זאת מדברי הפייטן (שחרית ליום א'), זכר לה יושר ארחות, עובר להמיר בבטן אחות, חושבה כהיום זכרה להאחות - שבר"ה נתפך ולד הזכר שבמעיי לאה אמנו ונולד ממנה בתה 'דינה'. והיינו, כי זה היום מיועד למהפכות נפלאות מ.

והיינו מעמא כי בראש השנה נברא העולם מחדש, עולם חדש שאין לו שום שייכות וענין למה שהיה מקודם לכן, וכפי שמדייק הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש ה) שלא נאמר 'היום היה הרת עולם', אלא 'היום הרת עולם' שביום זה עצמו הוא הרת עולם, וביום זה נבראים מחדש השמים ושמי השמים, הארץ וכל אשר בה, וממילא אף אם ח"ו ב'עולם הקודם' היה מזלו רע, הרי עתה מתחיל הכל מחדש ובתינוק שנולד דמי.

ובן אמר הרה"ק רבי פינחס מקאריין זי"ע (אמרי פנחס השלם תפא) שיום זה הוא כמו שלוקחים חתיכת מלח שנקרא 'טאלפין' ומבשלים אותו בקדירה לעשות 'טאלפין' חדש, וכל המלח נבלל ונתהפך שם מלמעלה

מא. ומסיים ה'שם משמואל', ואיש הנלבב יקח מזה תוכחת מוסר לנפשו שאין זמן מוכשר להתהפך מרע לטוב יותר מר"ה, כי אם כך נעשה בעניני הגוף, ק"ו שבעניני נפש יש ביד האדם להפוך מהפכות אדירות לטוב לו כל הימים.

מב. והזמן גרמא ל'תשועת הנפש' מיד 'שונא' הוא היצר הרע, וכך כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, איתא (ר"ה יא). בר"ה יצא יוסף מבית האסורים, וצ"ב, למאי נפק"מ, הרי מאי דהוה הוה, ויש לומר, דהנקודה הישראלית נקראת יוסף, והיא יוצאת מבית האסורים שלה בר"ה, כלומר, שאפילו אותם האנשים שהם ביד לבם והם אסורים שלא יכולים לצאת לחופש - מיצרים ותשוקות לבם וכו', יוצאים בר"ה לחופש, כי על כן החודש הזה נקרא 'תשרי' מלשון 'שרי ואסר' (קשר והתיר הקשרים), שהחודש הזה מתיר אסורים.

מג. הנה כתיב ברש"י (יבמות סד:) ד"ה שלש פקידות. וז"ל. שהקב"ה פוקד העקרות לשמוע תפלתן בר"ה וגוזר עליהן הריון. ובאמת כבר איתא בזוה"ק (ח"ב מד:) שמבאר את כל ה'פרשה' של אלישע עם האשה השונמית, וכדכתיב (מלכים ב' ד יא-טו) 'ויהי היום ויבא שמה וגו', הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך וגו', ויאמר גיחזי אבל בן אין לה ואישה זקן, ויאמר קרא לה' וגו', ויהי היום - 'ההוא יומא, יומא טבא דר"ה הוה דאתפקדו ביה עקרות דעלמא ואתפקדן ביה בני עלמא [אותו היום יו"ט של ר"ה היה, שבו נפקדו עקרות העולם ונפקדים בו בני העולם] ושאל אלישע היש לך לדבר לך אל המלך - איזה ישועה צריכה היא שימליץ טוב בעדה, עד שאמר גיחזי שאין לה בן, ואמר אלישע 'הא ודאי שעתא קיימא דהא יומא גרים' [הרי ודאי שהשעה עומדת כי היום גורם].

מד. כתב הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (תורת אמת תרל"ט יום שני) ביום הזה בוודאי מתעורר כל מיני שפע להשפיע - חיי בני ומזוני, וכאשר נשפע בראשית הבריאה ביום זה. חיים - נאמר ביום זה 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' (בראשית ב ז). בני - נשפע גם כן הכח המוליד במאמר 'פרו ורבו' (שם א כח) וכאשר היה בפועל כידוע. מזוני - הוכן לו עוד במאמר 'תדשא הארץ' (שם יא).

מה. הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע היה מפרש בלשון התפילה (ברכת זכרונות) מי לא 'נפקד' כהיום הזה, מלשון וה' 'פקד' את שרה, וזה הכוונה מי לא נפקד אין איש שלא נפקד ונזכר לכל מיני ישועות ביום הזה.

יחד עם כל שדות המדינה (מכת מדינה) אין החוכר צריך לשלם על שנה זו, שהרי כל השדות שבמדינה נשדפו ולכן נחשב כאילו לא קיבל מאתו שדה לשנה זו. ונסתפקו בגמרא (קו.) באם ציווה עליו המחכיר לזרוע שם חטים והחוכר שינה מדעת בעל הבית וזרע שעורים ונשדפו השעורים במכת מדינה, האם חייב החוכר לשלם, שהרי כל השדות נשדפו במכת מדינה וא"כ ההפסד של בעל השדה הוא ולא של החוכר, או שנאמר, שבעל

אלא בדינונו ב'תשובה תפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה'.

ותגור אומר ויקם לך - עוצם וגודל כח התפילה של כל יחיד בימים אלו

איתא במשנה (ב"מ קה:) ונפסק להלכה (שו"ע חו"מ שכב ס"ב) החוכר שדה מחברו (ששוכר את שדהו בסכום קצוב לשנה) אם נשדפה השדה ונתקלקלה כל תבואתו

וכך כתב הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (דעת משה לאלול ד"ה איתא בילקוט) וזכורני כד הוינא טליא, הייתי תמיד מתמה עצמי על כבוד הה"ק אאמו"ר זצלה"ה (המגיד מקאזניץ זי"ע) שבר"ה היה שמח עד למאוד, ולכאורה ביום ההוא לשמחה מה זו עושה, אמנם הוא הדבר אשר דיברנו, מחמת שהוא ראשית השנה יורד בו קדושה וטהרה וכל טוב לכל ימי השנה.

ורמז לה הרה"ק מקאמרנא זי"ע בלשון הכתוב (תהילים לה ג) 'אמור לנפשי ישועתך אני', 'ישועתך אני' בגימטריא ראש השנה, כי זמן ישועה הוא לכל (תהילים בן בית).

מִן הַבָּאֵר

בטעם סגולת היום כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"ב שנו): 'תפילה זו [של פקידת עקרות] מסוגלת דווקא בר"ה זמן פקידת העקרות ממקום מזל העליון, ובזה מבאר הטעם שהלכה חנה להתפלל דייקא בר"ה. ואילו הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש ר"ה ד"ה וה' פקד) ביאר עוד בזה"ל בראש השנה שאז נברא העולם הוא עת פקידת עקרות. ורמז לדבר איתא מהרה"ק 'אמרי נועם' זי"ע (ר"ה ד"ה בנוסח) כי ראשי תיבות של 'נפקד כהיום הזה' הוא הנ"ך שהוא השם הממונה על ההריון, כמו שכתוב (בראשית טז יא) 'הנך הרה' כידוע. וכבר אמרו צדיקים (אמרי נועם אות יב) רמז לכך - כי 'וידגו לרוב בקרב הארץ' בגמטריא ראש השנה. וב'תפארת שלמה' (ליוה"כ ד"ה רב איקלע) פירש (בנוסח ונתנה תוקף) 'כמה יעברון כמה יבראון', כמה יעברון - כמה יתעברו בזאת השנה, וכמה יבראון - שיבריא ויתרפאו מחליים. מסופר על אברך שהמתין זמן רב לזש"ק, וציוה לו הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שיכוון ליבו בתיבות 'כמה יעברון' להיפקד, והוסיף לומר שהוא בדוק ומנוסה. ואילו הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ליקוטים אות א) כתב בהאי לישנא, אכילת תפוח בדבש מסוגל לפקידת עקרות, כי 'תפוח' עולה 'פרו ורבו' ותיבת 'דבש' עולה 'אשה', עכ"ל. עוד יש שעה מסוגלת ביותר - בשעת קריאת התורה, וכמו שכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטים חדשים, ימים נוראים) וז"ל. 'מה שאנו קורין בר"ה ביום הראשון 'וה' פקד את שרה', כי בזה אנו יכולין להמשיך ולפקוד עקרות' (וכן הוא שם פר' ויצא בנוגע לכל השנה). אגב אורחא, כתב בספר 'הנייר' (מתקופת בעלי התוס') בזה"ל, ובעוד יקרא בתורה יתן כל איש לשוב בלבו, כי באותה שעה מועלת מאד כי ידו של מלך פתוחה לקבלו.

מו. מאמר נורא אמר הגה"צ רבי יצחק הוטנער זצ"ל בהספדו על הרה"ק מסאטמאר זי"ע - והדברים שייכים מאד לדידן בימים הללו. וכה אמר, הנה כתיב בפרשת נח (ז כג), 'וימח את כל היקום וכו' וישאר אך נח ואשר אתו בתבה', וברש"י ביאר, אך נח, לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, גונח וכוהה דם (ב"ר לב, יא). מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם (משלי יא, לא). ויש להקשות, מדוע מגיע לו 'עונש', עד שרש"י הביא את הפסוק שהצדיק משתלם על עוונותיו בעוה"ז, והרי נח היה טרוד יומם ולילה עם כל הבהמות והחיות, להאכילם להשקותם ולהחיותם, ורק לכן איחר בכמה מינו"ט (דקות) להאכיל את הארי, וכי עליו ללקות על כך שהארי יכישו...

מל"ו צדיקים נסתרים, אלא כל יהודי יהיה מי שיהיה בידו למעון אני בקשתי בתחילת השנה על חיטים - וללא כל ספק שאם היית שומע לקולי לא הייתה התבואה נפסדת אף ב'מכת מדינה'... וע"י טענה זו חייב החוכר לסלק דמי חבירותו, ומכאן תראה בכוחה של תפילה כל יהודי בימים הללו, שהיא פועלת כתפילתו של צדיק הדור^מ, ומובטח לו שתתקבל לפני ארון הבל^{מט}.

לדין הדברים אמורים, אם זה האיש הפשוט בידו לפעול בתפילתו 'בראשית השנה' להנצל מ'מכת מדינה' - כלומר שכל העולם יפסידו ממנו והוא ישאר ברווחו, אף אנו נפעל כיו"ב, בכל העניינים, לרפואה שלימה כנגד דעת כל הרופאים שכבר ייאשהו, או לרוות נחת דקדושה אף בשכל המחנכים הרימו ידיהם

השדה יכול לומר לו - אילו היית זורע חיטים כמו שצויתך היה מתקיים בי (אויב כב כח) 'ותגזר אומר ויקם לך', ופירש רש"י (ד"ה ותגזר) מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים. ומסקנת הש"ס כצד השני, כלומר שאנו מקבלים טענתו, ואומרים שמאחר שהתפלל בראש השנה שיצליח ה' דרכו בחיטים שיורעו בשדהו, בוודאי היה מצליח בחיטים - אעפ"י שכל בני המדינה הפסידו את תבואתם, ורק מכיוון שהחוכר שינה זורע שם שעורים הפסיד יחד עם כל בני המדינה שהרי על זה לא התפלל בתחילת השנה.

בין והתבונן נוראות בכח התפילה, כי לא נאמר דין זה דווקא אם המחכיר מצדיק הדור הוא או לכל הפחות

אלא ביאורו, שאכן היה לנח כל התירוצים הנכונים שבעולם על איחורו, ומ"מ, בשעת סכנה - כאשר כל העולם הולך ונחרב, והופקד בידו הארי היחיד שנשאר בעולם (- כל שאר האריות שביקום נימוחו ממי המבול), ואם לא ישמור עליו לא ישארו כלל אריות בעולם, בזמן כזה אין תירוצים ואין טענת אונס - חייבים לשמור יותר מכל משמר, ולהעמיד לפני הארי את כל מחסורו למען לא יוכחד גזעו וזכרו מן העולם (וכיוון לומר בהספדו שהרה"ק היה מהדור דעה הקודם, ולאחמ"כ הוא נשאר שריד יחיד לדור דעה הקודם, כמה יש לנו לבכות על אבדתו).

אף לדין ייאמר, הנה יום ראש השנה הוא היום היחיד שבו נקבע הכל לכל השנה הבאה, כעת הוא 'אריה שאג מי לא יירא' (כמו שנשאר אותו אריה אחרון בעולם) אין מועיל עתה כל טענת אונס וכל תירוץ אפילו אם צודק לגמרי, בזמן כזה אין תירוצים ואין טענת אונס - חייבים לשמור על הימים הללו יותר מכל משמר, ולסדר לעצמנו גמר שנה באופן טוב, ולזכות לשנה הבאה בשנה טובה ומתוקה.

מז. רמז נפלא שמעתי בביאור מה שאנו אומרים 'לא-ל עורך דין', כי הנה כל מהותו של 'עורך דין' (לועזר) הוא להוכיח את דבריו וטענותיו של זה ששכר אותו, ואין ברצונו לברר את האמת... ומעולם לא שמענו כי יאמר 'עורך הדין' כי נראה לו שצריך לחייב את מי ששכר אותו, אלא אדרבה יהפוך בק"נ טעמים לטהר את השרץ... ולפעמים גם מי ששכר את העו"ד יודע בבירור שאינו צודק בדין, ואע"פ כן הוא שוכר עו"ד לצידו... וכאותו מעשה שאחד נתבע למשפט ורץ בבהלה אל רבו, ברכו הרבי שהאמת תצא לאור... נחרד הלה ואמר, אוי רבי, רק זאת לא ארצה... לעומתו ה'שופט' עליו לדרוש ולחקור ולברר את האמת, ואסור לו להיות מוטה לצד אחד. ועל כן אנו מבקשים 'לא-ל עורך דין', שהקב"ה לא יהא כ'שופט' אלא כ'עורך דין', שיעמוד לימינו לגמור את הדין לטובתנו, כי הרי כביכול 'שכרנו' אותך בכסף מלא - בתשובה תפילה וצדקה...

מח. והוסיפו בזה דבר נפלא, שהנה פסוק זה של 'ותגזר אומר ויקם לך' נאמר על חוני המעגל (תענית כג.) שפעל בתפילתו כפי רצונו וכבן המתחטא על אביו ועושה לו רצונו, וללמדנו שכל 'יהודי פשוט' יש לו כח בר"ה לפעול בתפילתו כחוני המעגל...

מט. ברבים מספרי הקודש לדורותיהם האריכו לרמז עניין ראש השנה במזמור ב' שבתהילים, שם נאמר (פסוק ז) 'אספרה אל חק בני אתה אני היום ילדתיך', כי 'חק' רומז לראש השנה, וכמו שנאמר (פא ד-ה) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב', וכן 'היום' - דא יומא דדינא, והיינו שבהאי יומא רבא הקב"ה אומר לכל אחד ואחד מבני ישראל בני אתה, ואני היום ילדתיך - כי ר"ה הוא זמן חידוש העולם, וכדאיתא במדרש (שוח"ט קב) 'אתה בורא אותם בריה חדשה', ומה כתיב מיד, שאל ממני ואתנה, שהשי"ת פונה ואומר, התפללו לפני ותשאלו כל מאוויכם ורצונות ליבכם, ואתנה...

נ. הביטו וראו למעשה נורא המורה בעליל על הכח האדיר של תפילה לבטל כל גזירות רעות ולשנות את הטבע מן הקצה אל הקצה,

א' תמוז תשפ"ב

ח' סיון תשפ"ב

ה' חשון תשפ"ג

ו' אלול תשפ"ב
חוות דעת נוספת

י' כסלו תשפ"ג

י' כסלו תשפ"ג

ידידינו ומכרנו, האי גברא יקירא שליט"א חש שלא בטוב במהלך הקיץ דשנת תשפ"ב, בחודש אייר הלך לרופא לעשות 'בדיקות', והבדיקה הראתה שיש מוטציה, בחודש תמוז התייעץ הרופא עם מומחה, והיועץ כתב שזה מתאים למחלה והוסיף יזמן להמשך טיפול בהקדם במרפאה המטואונקולוגית דוידוף בלינסון. בי' אלול - לאחר שהוזמן לבית החולים דוידוף, ולא רצה להכנס לשם בשום פנים ואופן, הלך באופן פרטי לד"ר קובורסקי - הרופא שעמו התייעץ הרופא הראשון, בכדי לשמוע על משמעות תוצאות הבדיקה הנ"ל, ואמר לו שהבדיקה הזאת היא מדוייקת מאד, ואין שום אפשרות שבדיקה נוספת תשנה את התוצאה, ביקש האיש היות ואנחנו מתקרבים לימים הנוראים, ובכח תפילות ומעש"ט לשנות הכל לטובה, לכן הוא מבקש שיערכו לו בדיקה נוספת לאחר חגי תשרי, הרופא הסכים, וזימן אותו למחלקת המטולוגיה בבלינסון לתאריך ה' חשון תשפ"ג.

והנה בבדיקה שנערכה לו בה' חשוון תשפ"ג זימנו אותו לחזור בי' כסלו לצורך התחלת הטיפול, אבל ביום י' כסלו הגיעו התשובות שהוא נקי לגמרי, ונכתב שחור על גבי לבן jak2 שלילי, לסיכום אין עדות מעבדתית למחלה, המשך טיפול: לא, סיכום והמלצות ביקורת בעוד 3 חודשים, ממש ברוך שפטרנו מעונשה של המחלה הזו (ואף ללא שום טיפולים המפרכים נפש וגוף). ואכן אין תימה בדבר מה נשתנה, כי כאן לפני אלול ר"ה ויוה"כ כאן לאחריהם... כי אכן ידע היטב לנצל את הימים המסוגלים לקבלת התפילות גם לאחר גזר דין, ובחסדי ה' הבריא כליל (ועיי' בצילומי הבדיקות המצורפים כאן).

וכאמור, אין אנו עוסקים כאן במעשה בצדיקי הדורות אלא ביהודי 'מן השורה' שחי עמנו בדור הזה... שהאמין בכל ליבו ונפשו בכוחות הכבירים של התפילות בימי הרחמים והרצון ונאחז בהם כבקרש הצלה, והם שעמדו לו... על כן נתחזק באמונה בכוחה של תפילה ובזה נציל אותנו ואת כל אשר לנו לטוב לנו כל הימים.

בשנה אחת בסוף חודש מנחם אב חלה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע עד למאד והיה מוטל על ערש דווי, הרופאים קבעו שיש צורך לנתחו מיד ללא שום שהיות, אך הרבי לא הסכים שיתחווה עד עבור הימים הנוראים, באמרו הננו מאמינים כי ב'ראש השנה' נגזר דינו של אדם ובידנו לפעול לשינוי הגזירה, משראו בני המשפחה כי הרבי עומד על דעתו, שלחו את הרופא אל הקודש פנימה והוא סידר לרבי את כל דרך הילוכו באכילה שתיה ושינה עד אחר הימים הקדושים, ונדחה תאריך הניתוח עד למחרת יום הקדוש, ויהי ממחרת יום הקדוש בדקוהו הרופאים שנית, ויראו כי פלא גדול נתרשש וכל הסכנה חלפה כליל, וכבר אינו נזקק לניתוח, נענהו הרופא ואמר לו בלשונו 'הזמן פעל לטובתך' (כוונתו הייתה שהזמן שעבר הועיל למערכות הגוף להשתנות לטובה), נדעק ה'נתיבות שלום' ואמר 'הזמן פעל לטובתך', היינו הזמנים הגדולים של חודש הרחמים וימי ראש השנה ויום הכיפורים הם הזמן שבהם יכול כל אדם לפעול לשנות את גזר דינו לטובה ולברכה, וזה אשר פעל שאבריא לגמרי למעלה מדרך הטבע. והיה ה'נתיבות שלום' מספר מעשה זה בימים אלו לחולים מסוכנים, באמרו להם, שאף אם בר"ה אשתקד נגזר עליכם 'דין קשה' זה, אך עומדים אנו לקראת ר"ה אשר נכתב בו גזר דין חדש, ובידכם לפעול לבטל כל גזירה רעה, ולהמתיק הדין לחיים טובים ולשלום.

שימו לבבכם, איש יהודי שעברו עליו יותר מעשר שנים מעת נישואיו שלא זכה בפרי בטן, והתייסר בגוף ובנפש באופן נורא ואיום, ודרש בכל העת אצל הרופאים, והנה בחודש אלול תשפ"ג שמע את המעשה הנזכר, וחשב לעצמו, אולי אעשה כן גם אני, אעזוב את הרופאים ולא אשקיע אלא בתפילות ובתחנונים לפני שוכן מרומים, ונמלך עם ב"ב והחליטו שניהם לדבוק בתפילה בלי הרף, ואכן הזמן פעל לטובתם... ולפני כמה חודשים נולד להם בנם במז"ט מבלי ללכת לרופא בשר ודם...

עוד מעשה נורא שמענו מאחד מבני החבורה בחיפה, בדידיה הוה עובדא, בני בן שש סבל זה כבר שנה מפזילה (crosseyes) קשה, כמובן שדרשנו ברופאים, שניסו לתת מזור לעיניו בכמה וכמה אופנים (משקפיים מיוחדות ועוד דרכים) ולא הצליחו כלל, בחודש תמוז פ"ד קבע הרופא שאין מנוס וחייבים לנתח את הילד בעיניו, וקבע זמן לנתח ביום חמישי ח' תשרי פ"ה בשבוע של יוה"כ. גם ביום ראשון כ"ו אלול פ"ד כשבדק אותו בעוד 'בדיקה' נענה ואמר חייבים לנתח.

בערב ר"ה אספתי את כל בני המשפחה, סיפרנו את הסיפור של הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע, שהוכרח לעבור ניתוח בהיותו חולה במצב קשה בימות הקיץ, וביקש מהרופא לדחות את מועד הניתוח לעבור עד לאחר ימים הנוראים, כי בתפילות של הימים הללו אפשר לפעול הכל וגם לבטל את הצורך בניתוח, ואכן, לאחר הימים הקדושים התייצב לפני הרופא ונמצא בריא לגמרי עד שלא הוצרכו כלל לניתוח, ואמרתי לבני המשפחה גם אנו נתפלל בר"ה

ביאוש, להפקד בוש"ק כנגד דעתם של כל המומחים, ואף אם נגזרה כבר הגזירה רח"ל, אזי בכח התפילה להעמיד הבית על תילו אף אם כל עושי השלום עזבוהו שבראשית השנה לבטל כל גזירות קשות ורעות^נ, לנפשם, וכיו"ב איש איש בנגעו ומכאובו יש בידו לעלות וכו' על דרך המלך ע"י תפילותיו^נ עתה בראשית השנה^נ. וכמו שהוכיח ב'ערבי נחל' (דרוש לפסח דרוש ב) דהנה בברית בין הבתרים אמר הקב"ה (בראשית טו יג) 'ועבדום

על בנינו - אחינו, שלא יצטרך לניתוח'. וכן במשך כל ימי ראש השנה הזכרנו זה לזה שוב ושוב את המעשה של התיבות שלום, והתפללנו על כך.

וראה פלאי פלאות בכוחה האדיר של תפילה בימים הללו - למעלה מדרך הטבע. ביום שני ה' תשרי תשפ"ה אחה"צ הייתי אצל הרופא, והרופא הכריז בפליאה עצומה - מימי לא ראיתי כזאת, רוב רובה של הפזילה ירד כבר, אי"צ ניתוח, וגם אין כעת מה לטפל, נראה שהכל נסוג ונעלם לגמרי... הילד איננו פוזל...

בינו והתבוננו, כולם שמעו את המעשה עם ה'נתיבות שלום' ש'הזמן פעל לטובתך'... אך אשרי מי שלקח את הדברים למעשה מתוך אמונה בכוחה הגדול של תפילה בר"ה... ועל דרך שאמר לי אחד מחשובי הרבנים שליט"א, אשר ל"ע נפטרה בתו בשנה שעברה, שגם בשנה שלפניה שמע עד כמה צריך להתפלל לזכות בדין כי הוא נורא ואיום, אך לא חשב ולא 'חלם' שהדברים נוגעים אליו... מעתה עורו והתעוררו, ואל תאמרו כבר שמענו את כל ה'דרשות' וכל המעשיות... אלא ידע כל אחד שהדברים נוגעים אליו ממש, ויזכה לפעול לעצמו כל מילי דמיטב גם בדברים הנראים שאין סיכוי...

נא. על כן יאמרו המושלים לאמור, כי שנים המה 'מנהיגים', זה מנהיג 'רכב', וזה מנהיג 'מטוס', אלא שאותה פעולה של נסיעה (לחיצת רגל או יד על הכפתור - הדוושה, המיועדת לצורך נסיעה) תקדם את הרכב בכמה וכמה מטר (רגל), ואילו המטוס יתקדם בכמה וכמה ק"מ (מייל), וההבדל פשוט, כי הרכב בהיותו על הארץ מוגבל הוא בנסיעתו, הן מחמת עיקולי הדרך והן מחמת כח המשיכה של כדור הארץ המגביל את מהירות הנסיעה, לעומת זאת בשמים ממעל הכל פתוח... באין מעצור ומפריע... כך בימים אלו כשעדיין לא נקבע הדין לשנה הבעל"ט הרי 'הכל פתוח'... ותנועה אחת בכוחה לפעול גדולות ונצורות...

והנה נאמנים עלינו דברי חז"ל, אך שמא תאמר כי הדברים נאמרו רק ל'אנשים גדולים' ולא לפחותי ערך כמוני, על כן שמע נא עדותו של תלמיד חכם חשוב מירושלים הקורא בכף ידיהם של הפונים אליו (המבקשים מאתו שיגלה להם ממשמוניות כף ידם) ומגלה להם את מזלם, מצבם ומעמדם בעבר ובעתיד, אבל בימים שבין ראש השנה להושענא רבא אינו מקבל את קהל הבאים, וטעמו ונימוקו עמו, שאין כל טעם למשמש בסימני הידים בזמנים אלו, כי מדי יום ביומו הם משתנים בפועל ממש, ושינויים אלו ניכרים לכל ה'מבינים' בחכמת שרטוט הידים (אלא שאדם מן השורה לא יוכל להכיר בכך), ואומר הרב הנ"ל, אם יכניס אדם את ידו בכל יום מימים אלו במכונת הצילום ויצלם תמונת שרטוטי ידיו, יוכלו להראותו כי ישנם שינויים גדולים מיום אל יום, כי כל מה שיארע בו בכל ימות השנה נקבע בימים אלו ובידו לבטל מעליו כל גזירות קשות ואכזריות...

נב. עובדא ידענא מקרוב ממש, על איש יהודי אשר היה בצער גדול מכל מיני סיבות, בר"ה תשפ"ד (שחל בשב"ק) ניגש אליו אחד מצדיקי הדור שליט"א בעת ברכת 'זכרונות' שבמוסף, ואמר לו עכשיו תבכה... ואכן אי אפשר לתאר עד כמה רמה קרנו ועלה מזלו לטובה מעלה מעלה בכל מהלך השנה...

נג. הרה"ק ה'ערבי נחל' (לר"ה) מביא מעשה נורא על אחד מתלמידי האר"י הק' זי"ע (בספר היכל הברכה הביא מעשה זה והזכיר שמו של אותו תלמיד - רבי יוסף מערבי) 'שביום ראש השנה בא אליו אליהו הנביא ז"ל ואמר לו למען השם התחזק להרבות בתפלה ותחנונים, כי גברו מאד המקטרגים עד שמיכאל השר הגדול המזכיר זכותן של ישראל נשתתק ותש כוחו ואין בפיו מה לדבר', שאלו התלמיד שהרי באותה שנה למדו תורה הרבה, ואיה זכות התורה, השיב אליהו שעל הא גופא הקטרוג כיון שלמדו שלא כהוגן (עיי"ש). חזר ושאלו 'ומה אברהם אומר לדבר זה, הלא הוא אבי ישראל ולמה אינו בא לשם הלא לא ישיבוהו ריקם, השיב לו שאברהם אומר שהוא בוש ונכלם מלילך לבקש על נפשם' וכו'.

ויהי כשמוע הרב את דבריו עמד בפחד ורעדה, וצעק בקול מר עם ה' חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו, שובו והשיבו מכל פשעיכם, מי יודע ישוב וניחם ה' על הרעה, כי יצא הקצף מלפניו כי רבו חזקו יד המקטרגים ולא נשאר עוד מענה בפי מליץ שלנו, וכל כך צעק בדברי כיבושים שיקבלו תשובה על עצמם, עד שבא אליו אליהו

וענו אותם ארבע מאות שנה' - והיא גזירת 'שעבוד מצרים' שיצאה מפורש מפי הגבורה, ואעפ"כ כש'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו' מיד 'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה' (שמות ב כג) ויצאו לחרות אחר מאתיים ועשר שנות גלות בלבד. והיינו שכן הוא רצון מתחילה בעת הגזר דין, שעל ידי הצעקה ישתנה דינו, פירוש, שמיד בעת שהקב"ה גזור את הגזירה גזור גם כן שתבטל ע"י התפילה.

ובזה אמרו ליישב מדוע אומרים בראש השנה זכר ליציאת מצרים, מה ענין יום תחילת מעשיך ויום הדין של ראש השנה ליציאת מצרים, אלא, כי זאת בא לומר לך, כמו שבני ישראל פעלו 'מהפיכות' ובטלו

גזירות ע"י התפילה עד שיצאו ממצרים קודם הזמן, כך בידו של כל איש ישראל לעשות מהפכות ביום זה"י, ו'אין דבר עומד בפני התפילה'י, לבטל כוחם של כל המקטרגים והמשיטנים"י.

ובה כתב הרה"ק ה'אור המאיר' (ר"ה) וז"ל. ואין לך חץ מתוק מזה, שהאזין ה' צבאות ביקש בזאת מדינו, לאמר לפניו מלכיות וזכרונות בנזכר, כדי שתבוא זכרונכם לפני לטובה. ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתנו, להטיב לנו באחריתנו (ומוכיח בזה לאלו האנשים שכשטאריכים התפלה בר"ה נחשב להם כמשא כבד). וכזה רמז הנביא (ירמיה לא יט) 'הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד'. הכוונה,

ז"ל ואמר לו שנתלבש אברהם אבינו עליו השלום בכח התשובה של אותו בי כנישתא, ובא לפני הקב"ה להרחיק דינם של ישראל עד יום הכיפורים כדי שבתוך כך ישובו מדרכם וכו', ומיד אחר ר"ה כתב הרב ההוא לכל מקומות הקרובות שיעמדו על נפשם לשוב בכל האפשרי והודיעם כל הדברים. עכ"ל.

והדברים מרעידים כל לב עד היכן גדול כוחה של תפילה, שבאותה שעה קשה לישראל, שמיכאל שר ישראל כבר לא היה בכוחו להמליץ טוב, אברהם אבינו 'אבי ישראל' מתבייש ללכת לבקש על בניו, אך עדין תפילה יכולה לבטל כל הדינים ולהשבית כל מקטרגים וכמו שאמר אליהו הנביא למען השם התחזק להרבות בתפלה ותחנונים. עוד זאת למדנו על גודל הכח שנתן הקב"ה לברואיו בעולם הזה, שרק ע"י התשובה היה כח לאברהם אבינו לדחות את הדין עד לאחר יום הכיפורים, והרי שיתכן שאדם בתפילותיו ובתשובתו 'מזעזע' את כל העולמות, וגורם 'לעליונים' להתעורר לבקש מלפניו ית' על אותו אדם.

נד. וכך כתב רש"י על האמור בפרק פ"א בתהילים שהוא ה'מזמור של ר"ה' (פסוק ח) 'בצרה קראת ואחלצך מענך בסתר רעם' - 'אתה קראתני בסתר ביני ובינך, ואני עניתיך בקול רעם, הודעתי גבורות ונוראות בפהרסיא', והרי שהתפילה פועלת 'גבורות ונוראות בפהרסיא' (והגם שהתפילה מועילה בכל השנה, אך גדול כוחה ביותר בר"ה).

נה. מעשה נורא אירע בישיבה דגייטסעד לפני כשלושים שנה, באותה שנה נלב"ע ל"ע בחור צעיר מבני המקום, מכיוון שכן הרי ב'נתנה תוקף' בימים הנוראים לאחמ"כ הייתה התעוררות עצומה בקרב תלמידי הישיבה, ובהגיעם לתיבות ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה נעו אמות הספים לגודל הזעקות וקולי הקולות שנשמעו בהיכל, אף ה'בעל תפילה' הגאון הנודע רבי מתת'י סאלאמאן זצ"ל משגיח דשיבת ליעקוואד (שהיה אז משגיח דגייטסעד) זעק בקול גדול ותשובה ותפילה... עד שדם ניתז מגורו על המחזור שעמד לפניו ונמחקו תיבות 'רוע הגזירה'... וראה זה פלא, כי אכן 'נמחקה' רוע הגזירה... ובשנה שלאחמ"כ לא נפקד מהם איש, ולא נפטר אפילו יהודי אחד בכל גייטסעד באותה השנה.

נו. אמנם, לא יחא שוטה המאבד מה שנותנים לו, וינצל את כוחו זה ב'השגות גדולות'... כמו שהיה הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע מעורר בדבר מעשה שהיה, באחת המלחמות בתוך סערת הקרב ירו האוחזים בחיצים חץ מוות בצאר ניקולאי ימ"ש, אחד החיילים שראה את אשר עומד לקרות בעוד רגע קט החל לזעוק בקול מר, הסוס אשר עליו רכב הצאר נבהל מהקולות וקפץ למעלה, וכך נכנס החץ בגוף הסוס והרגו ואילו הצאר נשאר בחיים. כשוך חמת המלחמה קרא הצאר לאותו חייל, ואמר לו כי ברצונו להכיר לו טובה על אשר הצילו ממוות לחיים, על כן יבקש ככל העולה על דעתו וימלאו כל משאלותיו, נענה החייל, שהיות והממונה עליו בצבא המלך מציק לו ומתעלל בו על כן מבקש שימנו אחר תחתיו, נענה לו המלך אכן אעשה כבקשתך.. אך שוטה שכמותך מדוע לא בקשת להיות בעצמך מפקד. על זה הדרך נאמר לדידן, הקב"ה נתן בידינו כח התפילה לפעול גדולות ונצורות לטוב לנו לכל השנה הבעל"ט - אל תהיו כאותו שוטה המאבד מה שנותנים לו, אל תכניסו את כל כח תפילתכם בזוטות ושטויות - אלא כל בר דעת יסדר לעצמו בתפילתו 'שנה טובה ומתוקה' בכל ענייניו...

לא בדת', וכלומר שאף מי שנראה לו שאינו כדאי להתפלל אל ה' אל יתייאש, אלא יבוא אל המלך ויזעק אל ה' מעומק לבו".

החכם עיניו בראשו - לנצל כל רגע ורגע בימי ר"ה לטוב לנו כל הימים

איתא בגמ' (ב"ב קמז.) 'האי יומא קמא דריש שתא, אי חמים כולה שתא חמימא, אי קריר כולה שתא קרירא' (יום הראשון של השנה, אם הוא חם תהא כל השנה בחמימות, אם הוא קר תהא כל השנה בקרירות), רמזו בה הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לכל איש יהודי באשר הוא, אי חמים כולה שתא חמימא, ר"ל, אם בר"ה הינו 'חם' ובוועד באש קודש בקדושת היום¹ אזי ממנו תוצאות חיים לכל השנה, שתמיד יהיה לו 'חמימות' בעבודתו ית"ש, אך אי קריר כולה שתא קרירא - אם עובר עליו ר"ה בקרירות ובריקנות מבלי לחיות את תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום הרי כך יהא בגורלו כל השנה חלילה נ"ס (פאר ישראל ח"ג עמ' נד).

ובך ביאר הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (רמזי ר"ה ד"ה אמרו לפני) בלישנא דגמ' 'אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם', וז"ל, שהכוונה שתאמרו המלכויות בר"ה בכל לבכם, שעייז תמליכו את ה' ב"ה כל השנה ברוב עוז, ע"כ. וכל השנה תלויה עד כמה מקבל ע"ע באמת ובכל ליבו ונפשו בראש השנה, וכלשונו שם עוד 'ואשרי מי שהוא זוכה לקדש ולטהר עצמו ומחשבותיו ולהבין עצמו לקראת אלוקינו בכל המ"ח שעות שבר"ה, שבוה ימשוך קדושה ודבקות ה' על כל השנה, שיוכל

הבן יקיר לי אפרים - כל ישראל מכונים בשם אפרים... והוא לפני ילד שעשועים, ובודאי אין כוונתי להכביד עליהם משא כבד, אלא הכל לטובתם ושלמותם, ומדי דברי בו - זכור, כלומר מה שאני מצוה שיאמרו לפני זכרונות, כוונתי לטובתם (כי ברצוני לזכרם תמיד עוד) כדי שתבוא זכרונם לפני, וזהו דברי בו זכור, כוונתי כדי שאזכרנו עוד לטובה, עכ"ל.

וזכר איתא במדרש (שוח"ט) על הפסוק (תהלים קב יח-יט) 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל קה', אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפילה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם, הוי 'ולא בזה את תפילתם'. 'תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא', אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ואתה בורא אותן בריה חדשה. וללמדנו כי הקב"ה שומע תפילת כל פה ואפילו אם נחשב כ'מת במעשיו', אך הרי גדול כוחה של תפילה בר"ה עד שנברא כבריה חדשה.

ובך אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (מועדים הגש"פ ד"ה ובמקלות) בביאור דברי הטור (או"ח סימן תקפב) על נוסח התפילה 'ובכן תן פחדך' - ותקנו לומר 'ובכן' כלשון המקרא 'ובכן אבוא אל המלך' (אסתר ד טז), לפי שהוא עתה יום הדין ואנו באין לפני מל"ה הקב"ה. ואמר מהרי"ד שכוונתו לומר כסיפא דההוא קרא 'אשר

נז. עוד מדרכי היצר הרע הוא השטן לערבב את הבריות בטענה הידועה, מה לך להתפלל כאשר ליבך בל עימך... הינך עייף ויגע מבלי יכולת להתכוון ואיזה 'טעם' יש לתפילות כאלו, אכן שמע נא לדבריו הנוראים של הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, וכה הם דבריו כגחלי אש, ליודע מחשבות ביום דין לכובש כעסו בדין, כמה גדולים חסדי ה', כי לא זה בלבד שמוחל להאדם ששופך מרת נפשו לפניו ביום הדין ומתחרט על אשר מעוות דרכיו בכל השנה, אלא אפילו זה, האדם שעומד ומתפלל ביום הדין ולבו בל עמו, היינו תפילה משפה ולחוץ, ואני ה' בוחן כליות וחוקר לב וזהו ליודע מחשבות ביום דין, עכ"ז כובש כעסו בדין ומוחל עוונות בדין. עכ"ל.

נח. נפלאות מצינו בעניין זה בדברי הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (נצבים תרע"ג), וז"ל, ובזה לימוד גדול לאיש הנלכב בימי הנוראים שלא להיות קר רוח, אלא יעשה כל עבודת החודש השביעי בהתלהבות יתירה וברגש עצום, ובכח זה עומדין בקומה זקופה ומנצחין דינא, וכל איש ואיש לפי מדרגת התלהבותו זוכה בדין, ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום.

נט. פעם בימי שבט נפל למשכב אברך צעיר לימים בחולי הריאות מחמת הצינה עד שהשיב נשמתו ליוצרה, נענה הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל ואמר וכי חושבים אתם שאברך זה מת עתה בימות הצינה וממנה, הרי הוא כבר נפטר' בעת שהחמה יקדה בראש כל אדם בתוככי המחזור של ר"ה... (שם הצטטן כי תפילתו הייתה ב'קרירות').

שכשם שאינו דומה מיחוש שבראש למיחוש בשאר אבריו, כי אדם הלוקה מכה חזקה בכל רמ"ח איבריו, אף אם המכה תכאב מאד עפ"י הרוב לא יבא לידי סכנת חיים, אבל מכה שבראש עלולה ח"ו לגרום לו נזק עצום לכל ימי חייו, כי העיקר תלוי בראש, כיו"ב ממש לגבי ה'ראש' של השנה, שאף אם עברו עליו כל ימי השנה 'במיחושים' שונים, מ"מ ישמור על ר"ה כבבת עינו שלא יעבור רגע בבטלה. וכן רמזו בפסוק (קהלת ב יד) 'החכם עיניו בראשו', שהמשכיל רואה שהכל תלוי ב'ראש' סד, ומבין כמה יקר ערך של כל רגע ורגע בראש השנה סה, שהוא המשפיע סו על כל השנה סז, ולא יחא כאותו שוטה המאבד מה שנותנים לו סח.

להיות רבוק בנועם ה' כל היום, וכל חלק מחלקי השעות שבר"ה יתנו עזר וסעד לכל יום מימי השנה להמליך הבורא ב"ה, עכ"ל ס.

ובן כתב ה'פלא יועץ' (ערך ר"ה) 'ולו בכח יגבר איש בראש השנה להיות לבו מלא יראה ורתת וזיע מפחד השם ומהדר גאונו וכו', ימצא עזר כנגדו ומצא בדי גאולתו וחיתה נפשו לכל השנה כולה סא.

ואשר על כן חלילה לנו סב מלבזבז אפילו רגע אחד בהאי יומא סג, כשכל השערים פתוחים לרווחה. וכבר רימז זאת הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ר"ה כל) ב'לישנא דגמ' (שבת יא.) 'כל מיחוש ולא מיחוש ראש',

ס. ורמז לה הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בלשון הכתוב (דברים ו כד) 'לחיותנו כהיום הזה', וידוע ש'היום' היינו ראש השנה, ואמר הכתוב לחיותנו - שאנו שואבים 'חיות' לכל השנה כהיום הזה - כפי הנהגתו בהיום הזה...

סא. וכמו שכתב רבינו סעדיה גאון (בטעם השני לתקיעת שופר), וז"ל, כי יום ראש השנה הוא ראשון לי' ימי תשובה, ותוקעין בו בשופר להכריז על ראשינו כמי שמזהיר ואומר כל הרוצה לשוב ושוב ואם לאו אל יקרא תגר על עצמו, ע"כ. וכלומר, שמכריזים ומודיעים לכל, דעו נא כי עתה פתוחים כל השערים עד אחרי נעילה, ומי שאינו מנצל זמנים אלו בל יבוא בטענות אח"כ...

סב. דבר נורא אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהגם שאין לנו שמץ השגה בקדושתם של האבות והאמהות הק', אך מדברי הגמרא ששרה ורחל נפקדו בר"ה מבואר שאף הן לא היו יכולות לפעול לעצמם זרע של קיימא, אלא רק בר"ה לגודל סגולת היום. ומכאן נלמד ק"ו בן בנו של ק"ו אלף פעמים לדידן, עד כמה עלינו להשתדל בכל עוז ותעצומות לנצל את ר"ה, כי ממנו תוצאות חיים.

יש שפירשו מה שאומרים בליל ר"ה 'שנהיה לראש ולא לזנב', שהנה מדרך בעלי חיים שכשרוצים להביט על זנבם הרי הם מסובבים ראשם לאחור, ועל דרך זה אנו מבקשים שנהיה לראש - שנצל את ראש השנה כדבעי, וממילא לא נצטרך בכל השנה להביט לאחור בכאב ובצער מדוע לא נצלנו את ר"ה העבר 'עד תומו'.

להמחיש הדבר, אמרו, מעשה באב שעמד ל"ע לפני 'מיטת' בנו שנלב"ע ל"ע בעת ה'טיול' שערך המלמד עם תלמידיו, וזעק בקול לא לו, אינני מאשים את המלמד... וכבר חישבו המלווים שהוא עומד להאשים את ה'מנהל', אך הוא המשיך, אינני מאשים את המנהל, וחשבו - מי יודע את מי הוא עומד להאשים במר לבו, עד שאמר הנני מאשים את עצמי, על שלא שפכתי כהוגן שיח לבי לפני ה' בעתו ובזמנו כאשר היו ספרי חיים ו... פתוחים, הבה נהיה החכם עיניו בראשו, ובטרם יחתמו לגמרי הדינים נמתיק את הכל.

סג. כה אמר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ ז"ל בשם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שהיה זועק בימים אלו מנהמת לבו הטהור 'מען זאל זיך נישט דרייען ווי א נאר אויפן מארק', פירוש, שלא יהלך בימים אלו כשוטה המסתובב בשוק באפס מעש במקום שאפשר לו להרוויח הון רב.

סד. וכן אמרו שמניין השעות בראש השנה הוא ארבעים ושמונה כמניין 'מח', לרמז שר"ה הוא ה'מח' של כל השנה שהכל תלוי בו, וח"ו למי שיש נקב במוחו אפילו כמלוא נימה...

סה. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ביאר, שראש השנה הוא ה'גליפה' של כל השנה, וכמו שאדם נוהג בר"ה כך יתנהגו עמו כל השנה. ולכך אין אוכלים דברים חמוצים בראש השנה, כי האוכל דברים חמוצים מעוות את פניו לרגע מחמת החמיצות, ויישאר ח"ו 'גליפה' כזאת לכל השנה (אמ"פ תפא).

והסביר ענין ר"ה, שהוא דומה לבנאי הבונה בניין גדול לשם ולתפארת, שקודם לבנייתו ישרטט את כל הבניין על צורה קטנה, כל חדר וכל פינה אשר ברצונו לבנות בבנין הגדול, לא יפול דבר משרטוט זה. כמו כן בראש השנה משרטט הקב"ה שרטוט על כל השנה, ולכן כל ענין קטן שעושים בראש השנה, עושה רושם גדול על כל השנה כולה.

ומוסיף שם, שלכן לא רצה (הרה"ק מקאריץ) לדרוש בר"ה שמא ח"ו יצא מפיו דבר שאינו הגון, והוא מורא גדול ביום כזה שנעשה רושם על כל השנה, ולכן אין לאדם בראש השנה כי אם לעסוק כל היום בתורה ובתפילה, גם אחר הסעודה.

ואכן כך היתה הנהגתם של כל צדיקי הדורות לנצל כל רגע ורגע ממש, וכן ידוע שהרה"ק בעל התניא זי"ע היה מרבה באמירת תהילים כל יום ר"ה עד לאחר תפילת מעריב בליל ב' דר"ה ואפילו 'מאמר' לא אמר, ולא משה ידו מתוך ה'תהילים - מחזור, מחזור - תהילים' [אף שכבר נודע חשיבות מאמרי הדא"ח בעיניו] מאחרי מנחה של ער"ה עד אחר ערבית בליל ב' (ספר השיחות רי"צ תחילת תש"ב, והביא שם שכך היה מנהגו של המגיד ממעזריטש).

אף הוא היה מזהיר את תלמידיו בראש השנה על שני דברים, שימנעו בשינה [היינו להימנע מתוספת שינה על ההכרח, כי הישן פחות ממה שגופו צריך עלול להיות עייף ומבולבל, ויצא שכרו בהפסדו], וכן ימנעו משיחה בטלה. הנהגות אלו שווים הם לכל אדם, וראוי להחזיק בהם ולקיימם.

וכן הייתה דרכו בקודש של הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהשכים קום בר"ה, וכבר מעלות השחר עמד בבית המדרש והתחיל להתפלל פסוקי דזמרה בדביקות, ושימש כשליח ציבור בכל התפילות מרישא ועד גמירא, וכן תקע את התקיעות בשופר, ואת תפילת מוסף סיים כשעה אחר חצות היום, ואז הלך לאכול ולשתות כמצות היום, אולם כל הסעודה ארכה לו כחצי שעה, ואז חזר לבית המדרש והגיד תהילים בציבור בהשתפכות הנפש עד סוף היום (הובא באהל אלימלך אות שמב).

וכבר מצינו בפוסקים (עי' משנ"ב תקפא סק"ג) שמן הראוי לסיים שלוש פעמים ספר תהילים מר"ח אלול ועד יום הכיפורים, ואין לנו כלי זיין חזק יותר מאמירת הפסוקים שחיברם דוד המלך ע"ה לכל הדורות, לשפוך את הלב לה' ולעורר רחמים וחסדים בעולם.

הגרי"ז מבריסק צוק"ל היה נוהג להרבות באמירת תהילים במשך כל היום כולו של ראש השנה, וביאר הנהגתו זאת, כי ביום הזה דומה האדם כמי שהתמוטט לו נכסיו רחמנא ליצלן, שגם מי שעד עכשיו היה מסודר בפרנסתו וכל בני משפחתו היו בריאים ושלמים וכן בשאר הדברים, ברגע זה הכל תלוי על בלימה, ועולה על כף מאזניים, וההכרעה תלויה בידו - על כן יש לו להרבות בתפלה, לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום שיתן לו שנה טובה, וזה פשטות כוונת התפלה 'כדלים וכרשים דפקנו דלתך' פשוטו כמשמעו ממש גם בגשמיות, שברגע זה עומד בעירום ובחוסר כל כפשוטו ממש.

והסביר, שעל כן הוא מעדיף לומר תהילים יותר מללמוד שיעוריו הקבועים, כי בדרך לימוד מתעורר אצלו הערות וקושיות על הנלמד, ועליו לחפש בספרים כדי למצוא יישוב לקושיות, ולפעמים יכול לבוא עי"ז לבזבז רגע כמימרא בעת החיפושים, לכן הוא מעדיף לעסוק באמירת תהילים כדי שבכך ינצל את כל עיתותיו בתכלית השלימות.

סו. הנה כתב הרמ"א (או"ח תקפ"ב ט) 'ונוהגין שכל אחד אומר לחברו (בליל א' דר"ה) לשנה טובה תכתב', והביא המג"א מספר 'עשרה מאמרות' שלא לומר 'ותחתם', ובביאור הגר"א מאריך הרבה על ענין זה הלך ושוב, ומראה מקום מספרי הפוסקים לכאן ולכאן.

ואמר הגאון רבי מרדכי גיפטער זצ"ל, הנה בהלכות איסור והיתר, וכן בטרופות, וגם בחו"מ מביא הגר"א תילי תילים של הלכות ברמז גרידא וקיצור נמרץ, כשאנו מפרט אלא כותב ועיין... ועיין... ואילו כאן הוא פותח את כל הענין, ומאריך בכל השיטות וטעמיהם, ומאי שנא. אלא ביאורו, שבא להראות בזה מה המשמעות וחשיבותה של כל מילה ומילה בר"ה, ר"ה שפילט מען זיך נישט מיט ווערטער (כל מילה מדודה בר"ה, ואין משחקים בהם) לכל תיבה ותיבה יש השפעה גדולה ועצומה לכל השנה.

סז. נוראות מצינו בתוס' (ר"ה טז.) בגמרא הובאה מחלוקת אם נידונים בכל השנה או רק בר"ה, ומתוך סוגיית הגמרא מקשה התוס', וא"ת לרבנן (שאינן נידונים בכל יום) מי לא מתפללים בכל השנה 'רפאנו וברכת השנים', כלומר ומה יש להם להתפלל והרי כל הדין כבר נגמר בר"ה, ומבאר התוס' - ואומר ר"ת ש'יתרפא' מתפללים כל השנה לכל הדעות, כי רק מתי יחלו נגזר בראש השנה אמנם מתי יתרפאו לא נגזר, ואפשר בכל השנה לפעול לטובה. מעתה החכם ישכיל להבין שהבקשה על שלא יחלה זמנה דייקא בראש השנה. ואל יהא מהצועקים על העבר... וכבר אמרו חז"ל (שבת לב.) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה'...

אחד מתלמידי הגרי"ז מבריסק (הגאון הרב אלפא שליט"א) מספר שפעם נכנס אל בית רבו בר"ה בצהריים, ומצא שהרב יושב עם כל בניו סביב השולחן והכל אומרים תהילים בהתעוררות עצומה (בהיסטריה...) משל אירעה איזו צרה ועקתא.

כתבנו בספר פרנסה וכלכלה - החובה והזכות להתפלל על הפרנסה וכל צרכיו
 וכלכלה, וכיו"ב משאר הצטרבויותיו. ואף אם יבוא אי
 מי ויטען מדברי הוזהר הק' (תיקו"ז כב.) 'צווחין ככלבין
 הב הב', הרי כבר אמר מרן הבעש"ט זי"ע (בעש"ט עה"ת
 ליקוטים לר"ה ויו"כ כד) שדברי הוזהר"ק לא נאמרו על זמנינו
 שחוסר הפרנסה מפריע לאדם לעבוד את בוראו ביישוב
 חנה ביום הזה נכתב בספר קצבת מזונותיו של כל
 בריה בעולם ס"ט (ביצה טז.), והזמן גרמא להתפלל
 ולבקש עליהם 'אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה

נחרד התלמיד ושאל את בנו הגדול, מה קרה... הגרי"ז שמע את שאלתו וענהו, וכי לא שמעתם מה קרה לאחותי,
 נבהל התלמיד ושאל, מה אירע, הוסיף הגרי"ז לומר וכי לא שמעתם מה קרה לאחייני... מה אירע... אז הכריז הרב
 הידעתם מדוע לא שמעתם את כל הנ"ל, כי עתה אנו מתפללים על זה שזה לא יקרה...

סח. הגיד הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל, שמי שאינו מתעורר בראש השנה לעמוד בתפילה ובתחנונים, הרי הוא דומה
 לבעה"ב שארמונו עולה בלהבות, והוא נח על משכבו בנחת וברוגע, ואף שכולם צועקים לעברו 'אש, אש',
 הרי הוא מתעלם מהם ואינו טורח להביא מים כדי להציל את רכושו, והנמשל ברור, שבעת כזאת יש בידו לפעול
 שיפסקו עליו שנה של שפע וברכה, ואילו הוא בסכלותו מתנהג כאותו טיפש שאינו מתאמץ להציל מן הדליקה,
 ובזה מבואר דברי הירושלמי (הובא ברמ"א תקפג ס"ב) 'מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה', היינו שאינו נותן אל לבו
 לנצל את הזמן 'בריש שתא'.

בדרך צחות אמרו, כי הנה מ'חובת' האדם ומ'זכותו' להיות 'אויס בעטען' (לבקש), וא"כ תחילה וראש עליו להיות
 'אויס בעטען' (להפסיק לישון)... ונכלל בזה כל פירושי השינה...

ידוע מה שכתב המג"א (סק"ו) 'והיושב בטל כישן דמי', ודקדק הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע בלשון כישן
 דמי, שלכאורה היה די באומרו היושב בטל כישן ומדוע הוסיף גם תיבת 'דמי', אלא שאכן אינו כישן ממש, כי זה
 שישן לכל הפחות מעלה יש בשינתו, והגם שבזבז את הזמן מלהרבות בתפילה ותחנונים, אך עכ"פ יש לו תועלת
 מהשינה, אכן זה שיושב בטל אין לו שום תועלת בדבר והרי הוא פחות בדרגתו ממי שלכל הפחות ישן... ורמז לדבר
 כי 'ישן' עולה בגימטריא כמניין ש"ס ואילו 'יושב בטל' עולה למנין שנ"ט, והרי שהישן עדיף טפי ממי שיושב בטל...
 והוסיפו על כך עוד, כי כל עבודתנו בר"ה הוא להשביט כל מריע ולדחות את השטן מלקטרג, והנה 'שטן' הוא
 כמניין 'יושב בטל'... כי היושב בטל אינו מרחיק ומערבב את השטן...

סט. איש חסיד היה בדורות הקודמים בעיה"ק ירושלים ושמו הרב יוסף וויינבערג ז"ל אשר הקב"ה בירכו בעשירות,
 פעם אחת אירע 'משבר' גדול בענייני המסחר, וכל ה'סוחרים' שבירושלים הילכו כשהם דואגים טרודים ומבולבלים
 - כי כל עתידם היה תלוי ועומד כיצד יגמר זה המשבר... זולתי ר' יוסף הלז ששלוחות נפשו לא פסקה בכהוא זה,
 באחד הימים נסע ר' יוסף לטבריא ופגשו הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע שהיה דר אז בטבריא, וישאלהו הרבי כיצד
 היו בך כוחות הנפש לעזוב את ביתך ועסקיך בזמן כזה במצב כזה שהכל תלוי ועומד, ענה ר' יוסף ואמר מיין יריד
 איז ראש השנה (ה'יריד' שלי הוא בר"ה), כלומר כי אז הוא הזמן לשנות את הקצוב לו לאדם, אבל במשך השנה אין
 בזה אלא 'גילוי' כמה ומה נקצב בר"ה... מאז היה ה'ברכת אברהם' חוזר הרבה על דבריו אלו מיין יריד איז ראש
 השנה... מיין יריד איז ראש השנה...

ע. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (בליל ר"ה תש"ט, בשנה הראשונה להנהגתו), זקני ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אמר בשעתו
 ובזמנו, שביום ראשון דר"ה אין לבקש על גשמיות, כי אם על מלכות שמים ועל 'יודישקייט', ורק ביום השני
 אפשר לבקש על פרנסה וכיו"ב, והוסיף ה'בית ישראל' שהרי שני ימים של ר"ה נחשבים כ'יומא אריכתא' וכקדושה
 אחת, ואכן גם 'יודישקייט' ופרנסה קדושה אחת הם, והא בהא תליא, כי בכדי שנוכל לעבוד את השי"ת בתורה
 ותפילה ולגדל צאצאינו כראוי זקוקים אנו לשפע של פרנסה בכבוד, וממילא ניתן לבקש על פרנסה גם ביום א'
 דר"ה (פאר ישראל ח"א עמ' רצג).

וכיו"ב אומרים משם הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע שרבו הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע הקפיד על מי שכתב
 בקוויטל (פתקא בבקשת רחמים) בימים הנוראים בקשות על פרנסה, באמרו, איך באפשרי לאדם לחשוב בעת זה על
 צרכי הגוף בעת שצריך לחשוב במה יתרצה העבד אל אדוניו. מ"מ אמר הקאברניער אך עתה היהודי שמבקש על
 פרנסה מבקש על טהרת הנפש, כי תוכן רצונו שיהיה לו דעה צלולה להתפלל דבור לפני המקום, או לאמר קאפיטל
 תהלים בדעה צלולה או ללמוד, לכבד שבתות לשלם שכר לימוד, והכל הוא לעבודת ה' יתברך.

ויהי הטוענים, האריך נתפלל על בני חיי ומזוני לפני מלך א-ל רם ונישא, כבר הפריך טענתם הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע (בנסת דוד, ערך הון את הכל), והעמיסו בנוסח התפילה קדוש אתה ונורא שמך - הרי הקב"ה קדוש ונורא, ואיך אפשר לבקש מאתו על קויליטש (חלה), ושאר עניני פרנסה, לזה אומרים 'ואין אלוה' מבלעדיך', כי אין לנו למי לפנות אלא על הקב"ה הון את העולם. כי ממי נבקש אם לא מאתו יתב"ש.

מלך מתרצה בדמעות - אל דמעתי לא תחרש

כתב ב'שער הכוונות' (דף צ.) גם היה נוהג מורי ז"ל לבכות הרבה בתפילת ר"ה אפי' שהוא יו"ט ומכ"ש בתפילת יוה"כ, והיה אומר מו"ל כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שאין נשמתו

הדעת, וכיון שכן לית לן בה. ואף חובה"י להתפלל על הפרנסה ע"ב.

ביוצא בזה הובא ב'אמרי פנחס' (תפה) בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע, וזל"ק 'שומים רעדין זיך איין (מתפתים לחשוב) צווחין ככלבים הב הב, ואין מתפללים בר"ה ויו"ב על פרנסה, דאם האבין זיי ניט, און דאס בעטין זיין ניט' [אינם במדרגה זו שלא לבקש על הפרנסה, וכיון שאינם מבקשים אינם זוכים לפרנסה, ונמצאים 'קרח מכאן ומכאן'].

עוד שם (אות תפר) וגם פעם אחת ציוה לומר פרשת המן בכל עשרת ימי תשובה, וכמה פעמים שמעתי שהיה מזהיר להתפלל על הפרנסה ושאר הצטרכויות ולהאמין שהש"ת ימלא שאלתו בוודאי, והיא מצווה רבה ע"י.

וכבר פירש הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע מה שאמרו בגמ' (ר"ה טז:) שתוקעין מיושב וחוזרין ותוקעין מעומד כדי לערבב השטן, כי עיקר התירוץ של האדם על שלא השלים עבודתו למקום כראוי הוא משום טרדות וערוב הפרנסה, שלא היתה לו דעה צלולה ללמוד ולהתפלל. אך השטן טוען, שאין זה תירוץ, כי היית צריך לעבוד לבוראך ולא להשגיח על טרדת הפרנסה, לזאת אנו תוקעין בשופר ומתערבב השטן (ואינו יכול לטעון את טענותיו), ורואה השטן כי באמת זהו תירוץ כי מי שנתערב שכלו מחמת הטרדות אינו יכול באמת לעבוד עבודתו בשלמות (שיח שרפי קודש).

וכיו"ב כתב הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (שמועת יצחק, שבת תשובה אות ו) והוסיף בצחות הלשון, שאז אומר לו המלאך מיכאל הבט וראה, הנה מתקיעה אחת מיד אתה נבהל, א"כ, איך מלאך ליבך לדבר על 'בני אדם', שאתה 'מלאך' ובכל זאת נבהלת, מה יעשה 'אדם' קרוץ חומר כשטרדות מבלבלים אותו.

עא. יש שהמליצו, כי אדרבה המתפלל רק על עניני רוחניות בלבד (אף בכל השנה) נראה חלילה כ'כופר' במקצת. כי הרי הוא כאומר - בכדי להתעלות ברוחניות נצרך הנני לסייעתא דשמיא וע"כ אתפלל ע"ז, אבל בענייני גשמיות יש בידי 'זיך אליינס אן עצה געבען' (לשית עצות בעצמו ולהסתדר)...

וכן אמר להדיא הגאון רבי ישראל סלאנטער (כוכבי אור עמו' רסב), וכן הורה מרן החזו"א שיום זה ניתן לבקשות - אף לכל צרכי האדם (מעשה איש ח"ג עמו' קנז).

עב. אדרבה, הן הן עיקר התפילות, וכפי שאמר הרה"ק מוהר"ש מליובאוויטש זי"ע, כי האנחה והבכיה על המצב הגשמי בראש השנה, הוא תשובה עילאה (הובא בליקוטי דיבורים ח"ד עמוד תשכ).

עג. פעם באה קבוצת חסידים להסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, אך שהו שם רק בשעת התפילה ואילו את הסעודות אכלו במקום אחר, משהבחין בכך הרה"ק נענה ואמר בדרך צחות 'חסידים אלו מתפללין כאן על הפרנסה, ואילו אכילתם במקום אחר הוא...' עמד שם החסיד רבי נתנאל רדזינר ז"ל [זקנו של הרב נתנאל רדזינר ז"ל מבני-ברק, שהקים את בית המדרש לתורה ולחסידות 'אש קודש', וזכותו קיימת לעד] והרהר לנפשו, הלא איתא בזוה"ק שאין להתפלל על הפרנסה בראש השנה, ומהו שאמר להם הרבי שהם מתפללים כאן על הפרנסה, ויהי כאשר עבר החסיד לפני הרה"ק מסטאלין להתברך בברכת שנה טובה, עצר אותו הרבי ואמר לו מה שאסור להתפלל על הפרנסה היינו רק לאדם שיש לו פרנסה ומבקש עוד, אבל מי שאין לו פרנסה כלל מותר לו להתפלל על כך בראש השנה...

והוסיף, שבזה מדויק היטב לשון הזוה"ק 'צווחין ככלבים הב הב' ולא אמר פעם אחד 'הב', והיינו מפני דקאי על אלו שיש להם ומבקשים להוסיף עוד על מה שכבר ניתן להם. אולם מי שאין לו - ואף המבין להשים עצמו כ'רש' - בידיעה שבראש השנה הכל חשבון חדש והרי הוא כמי שעדיין אין לו כלום, לו נאה ויאה לבקש 'הב לן מזוני'.

הגונה שלימה^ע. ואכן הפליגו צדיקי הדורות במעלת הבט וראה עד היכן הדברים מגיעים במה שביאר תפילה היוצאת מן הלב בבכי ותחנונים, כי הקב"ה מתרצה בדמעות^ע.
(צב ג-ד) 'נכון כסאך מאז מעולם אתה, נשאו נהרות ה'

עד. וכתבו הפוסקים שמי שאינו בעל בכי לכל הפחות ישא את קולו ויעשה עצמו כבוכה, בכדי להתעורר ולעורר זכויות של מעלה. והסמיכו לכך את הפסוק (תהלים ו ט) 'כי שמע ה' קול בכיי' (אלף המגן תקפב סקמ"ה, ועיי' מעשה רב להגר"א, רז).

עה. הרה"ק מסאטמאר זי"ע המשיל את הענין, לבן המלך שהורחק מבית אביו לאחר שסרח והוזהר רבות ע"י אביו המלך, ולא שת לבו לכל האזהרות... כעבור שנים נתעוררה האם - המלכה בגעגועים אחר בנה ויצאה למסע ארוך - לתור אחריו ולבקרו, עד שהגיעה לאותה מדינה מרוחקת, מקום אשר הבן כלוא תחת בית מגודר הנעול בשלשלאות ומנעול כבד, מאחורי הגדר זעק הבן לאמו 'זעקה גדולה ומרה' כי רע ומר גורלו, יסורים קשים ומרים נחלתו, כה הוסיף הבן להתחנן ולעורר רחמי אמו שתצילנו מבור הגלות הלזה... ותען האם - המלכה הנה אזרוק לך מבעד לחרכים את המפתח בו תפתח את המנעול ותצא לחפשי... נטל הבן את המפתח הכניסו למנעול... ולא נפתח, שוב ניסה ולא נפתח... זעק הבן אל אמו, אני אנה אני בא, הדלת והשער אינם נפתחים... אולי אין זה המפתח הנכון, אמרה האם בטוחה אני שזה המפתח הנכון... אלא שברבות השנים שלטה החלודה במנעול ולכן אין המפתח פותח... עצה אחת לך בני היקר, שפוך נא דמעות כמים על גבי המנעול ובזה תוסר כל החלודה, יפתח המפתח את המנעול ויבוא הבן אל אמו... אף אנו אין לנו אלא לשטוף את שערי הלב בדמעות רותחות ובזה יסורו כל המחיצות והחציצות ונזכה לצאת ממאסר הגלות והצרות, להתקרב אל אבינו שבשמים ולפעול שנה טובה ומתוקה. הרה"ק רבי נפתלי ממעליץ זי"ע (קדושת נפתלי ר"ה) רמז כזאת, דבש ר"ת 'שימה דמעתי בנאדך' (תהלים נו ט), ומבאר שלפעמים רוצה הקב"ה לכתוב טוב על ישראל, ובא השטן ומייבש את הנאד של דיו - ע"מ שלא יוכלו לכתוב בו טוב עליהם. ע"ז מבקשים, רבש"ע, 'שימה דמעתי בנאדך' - שתשים הדמעה תחת הדיו, 'הלא בספרתך' - ובאופן זה תכתבנו בספר חיים טובים.

הרה"ק ה'שמח משה' זי"ע (תוכחת חיים לר"ה יד) המשיל את מעלת הבכיה במשל למלך שכעס על עבדיו ורצה להענישם, התכנסו כל העבדים והמשרתים לטכס עצה איך לפייס את המלך. נעמד שר המשקים ואמר, כי כפי שהוא מכיר את המלך זה שנים רבות לא יצליחו לפייסו בשום מתנה או דורון ורק עצה אחת יש להם, להגיש לפניו משקה פלוני אשר ידעתי כי המלך אוהבו ביותר, ויצרפו למשקה כתב התנצלות, ומסתבר שבעידן ריצוי ושמחה כזה יסלח להם על עוונם. והנמשל, כי הקב"ה מתרצה בדמעות שהאדם שופך מעומק לבו כמים מפני שזהו כביכול ה'משקה' החביב אצלו יתב"ש, ובאותה שעה יש בידו האפשרות לבקש גם מחילה על פשעיו.

וזה לשון הרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (דרוש לר"ה) הנה העת לפייסו על כל מה שעשינו לו, ובמה מפייסין לו הנה השי"ת נקרא מלך מתרצה בדמעות שיכולין לפייסו בדמעות, אין אנו יכולין לפייסו בדבר אחר רק בדמעות. כן מספרים על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, בשעת עמדו על הבימה קודם תקיעת שופר הרים את ראשו אל עבר עזרת הנשים ופנה ואמר - נשים צדקניות, שטפו את השופר אשר בידי בדמעותיכן, בכדי שאוכל לתקוע בו כראוי וכיאות.

וזהו טעם הדבר אשר מצינו תפילות שונות שתיקנו גדולי הדור במשך הדורות בשפת האידיש, כיוון ששערי דמעות לא ננעלו (ב"מ נט). ורק כאשר יבינו את אשר הן מתפללות תיזל דמעה מעיניהן (כי נשים רבות לא היו מבינים בלשון הקודש), אמנם לאנשים לא תיקנו תפילות בשפת האידיש, על אף שבצוק העיתים רבו העמי ארצות וכדו' שלא ידעו קרא וכתוב, כי האשה דמעתה מצויה.

עוד יש בכח הדמעות לרחוץ את הלב... הנה איתא בגמ' (ב"מ נט.) 'אעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו', וביאר הגאון רבי אליהו דסלר זצוק"ל שאינו מדבר על השערים אשר בשמים, כי וודאי שערי שמים עדיין פתוחים ועומדים לקבל תפילותיהם של בני ישראל, ולא דיבר אלא על שערי הלב שנסתם ונחתם עד שאי אפשר לו להתפלל ולשפוך נפשו לפני ה', מה תקנתו אעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו - יפתח מעיין הדמעות ויזיל דמעה כמים ובזה יפתח את סגור לבו ויוכל לעמוד בפני בוראו בתפילה ותחנונים לפעול דבר ישועה ורחמים.

כתב בספר 'דרך משה' הנספח על 'ספר הגן' (תוכחת מוסר, ליום כ"ד) התפלה שמתפללים בדמעה היא חשובה וקרובה מאוד להתקבל, כידוע על פי מאמר חז"ל (ברכות לב:) בגדולת וחשיבות תפלה בדמעות". והנה, הפתח אשר נכנסים שם התפלות אשר המה בדמעות אינו פותח אותו פתח שום מלאך או ממונה, כי אם הקב"ה בעצמו ובכבודו וכו', והקב"ה ברחמיו יעתר לו וימלא משאלותיו לטובה אמן בן יהי רצון, עכ"ל".

חדות ה' היא מעוזכם - שמחה גדולה ביום המלוכה
אמר קרא (תהילים צו יא-יג), 'ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו, יעלו שדי וכל אשר בו וגו', לפני ה' כי בא לשפוט הארץ, ומכאן הוכיח רבינו

וגו', דהנה אז אותיות א' ז' ומרמוז על ר"ה שהוא א' בחדש השביעי, ובו ביום נבון בסאך, שבו מלך הקב"ה על כל הברואה מעולם אתה. וממשיך הכתוב לומר נשאו - בני ישראל מנשאים ומרוממים על ידי נהרות דמעותיהם את ה' (כביכול), ועי"ש עוד. ומכאן תבין אפס קצתו פעולתן הנוראה של דמעות העין עד שכביכול המה מרוממים ומגביהם את מלכות השי"ת.

נפלאות מצינו ב'ספר חסידים' (אות קל) וז"ל, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעות עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן, אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים מקבל הקב"ה תפלתו ועושה חפצו.

מסופר שפעם אחת הגיע הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע לבקר קבוצת חיילים מצבא הצאר הרוסי (וכידוע עד כמה הפליגו גדולי הדורות במעלת יהודים אלו אשר עמדו בעוז ובתעצומות בנסיונות קשים ומרים לשמור על יהדותם), בתוך הדברים אמרו לו, הנה כבסנו וצחצחנו את הכפתורים שעל המדים שאנו לבושים בהם לכבוד ראש השנה, יורנו הרבי כיצד 'נכבס' את הנשמה, שאלם ה'צמח צדק' במה ניקיתם את הכפתורים, השיבו בחול ומים, אמר להם ב'אלו' תנקו גם את הנשמה, כי תהילים הם כנגד החול והדמעות הם המים שבהם רוחצים ומצחצחים את הנשמה עד שתשוב להבהיק כבראשונה, ובתהילים ובדמעות נצחצח נשמותינו (צמח צדק, ספר השיחות, ער"ה תר"ד).

עו. משל למלך שהרחיק את בנו למקום רחוק, והיה הבן מתגעגע לאביו ושולח לו מכתבים בדם ליבו 'אב הרחמן, השיבני אליך ואשובה', אך לא קיבל שום 'תשובה', ולא הצליח להבין, כיצד אביו אוהבו אינו מתייחס למכתביו כלל ואינו משיב לו מאומה, עד ששאלו ידידיו, הגידה נא, כיצד הנך שולח את המכתבים, השיב הבן ששולח אותם דרך בית ה'דואר', אמר לו ידידו, אכן נודע הדבר, כי בבית הדואר יושבים שונאים, והם משמידים את המכתבים הבאים ממך, ועדיין לא באה לידי אביך אפילו 'אגרת' אחת... אין לך עצה אחרת, רק לשלוח אותם באניה עד לעבר הים, ומשם יקחנו שליח לבית המלך.

כך פעמים שהאדם מתפלל ולא נענה וחוזר ומתפלל ושוב לא נענה, ובמר ליבו שואל מדוע לא עלתה התפילה לרחמים ולרצון לפני אדון כל, אכן פעמים שיש עליו 'מקטרגים' הסותמים שערי תפילה ומונעים ממנה לעלות למרומים, ואין לו עצה אלא כלשון הכתוב (איכה ב יח) 'הוריד כנחל דמעה', להרבות בנהרי דמעה, ואז 'תפליג' תפילתו בנהרות אלו ותגיע למחוז חפצה מבלי מפריעים ומקטרגים.

מעין הדברים פירש הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע במה שנאמר (קהלת יא א) 'שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו', שהכוונה היא לבקשה הנשלחת למרומים על פני המים - אלו הדמעות ששופך כמים, שהם עושות רושם רב במרומים, ופועלות כמו עבודה ויגיעה של ימים רבים, וזהו כי ברוב הימים - הנפעל ברוב הימים תמצאנו בנקל אם תבקש בדמעות.

וזה לשון הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש ד) ואשרי למי שמתפלל בדמעה ובלב נשבר ונדכה כי לא ישוב ריקם.

עז. אך פשיטא שאין הכוונה לבכיה מתוך עצבות ח"ו, אלא מתוך שמחה, וכמו שכבר הזכרנו מה שכתב ה'חתם סופר' זי"ע כי 'בשמך יגילון כל היום' ר"ת בכיה, ללמדך שהשמחה והבכיה משולבים זה בזה ואינם תרתי דסתרי. שמא תאמר כיצד אכן ניתן לשלב בין השמחה לבכיה, כבר כתב ה'לבושי מרדכי' (חותנו של המהרי"ץ דושינסקי) בלישנא דקרא (תהילים מז ח) 'כי מלך כל הארץ אלוקים זמרו משכיל', שאם אנו מתעוררים כי הוא 'מלך על כל הארץ' כיצד שייך לזמר לפניו, אך על כך אמר הכתוב 'משכיל' - שמי שיש בו דעת ושכל יודע שאין זה סתירה כל וכלל. וכבר ביארו בזה במשל נחמד, למלך שהיה לו בן יקר, שלמגינת לבו וצער הרב הפסיק מוחו לפעול לפתע פתאום רחמנא ליצלן, ואע"פ שדרש ברופאים גדולים ומומחים לא הצליחו למצוא מזור ורפואה למכתו, בלית ברירה

המאירי (חיבור התשובה מאמר ב פ"ז) על מצות השמחה ובכך איתא בדרשות 'חתם סופר' (ו"ד אלול תק"ע) וז"ל, שיש ביום ר"ה ע"ה, כי בא ה' לשפוט את הארץ, ואנו יום דין ומשפט על כל יצורי תבל, מכל מקום אינו יום זוכים לקבל את פניו ע"ט.

נאלץ המלך להכניסו למוסד מיוחד לחולי נפש. והנה מנהל מוסד זה שמח על כך כמוצא שלל רב, מפני שהמלך שילם לו ביד רחבה על כל יום ויום שטיפל בבנו במסירות, ולפיכך כאשר לאחר כמה חודשים נרפא בן המלך לא הסכים המנהל לגלות על דבר רפואתו למלך, כי ידע שאז יוציא אותו משם ושוב לא יקבל מאומה מבית המלך. בכל יום ויום חיכה בן המלך שיבואו להוציאו משם, אך תוחלתו נכזבה, על כן שלח מכתב בקשה לאביו המלך בו נאמר שב"ה כבר הבריא מחליו, והוא ממתין בכליון לשוב לחיק אביו, המנהל שלא רצה לשלחו השמיד מיד את המכתב וכך קיווה שלא תגיע דבר הבשורה אל המלך, אך הבן הוסיף לשלוח עוד ועוד מכתבים ולא ידע מדוע לא יבוא אביו לקחתו, והרי גדולה אהבתו לאביו ואהבת אביו אליו, עד שהתבונן בנעשה והבין שהמנהל מונע מבוא המכתבים ליעדם, מחמת רצונו להשאירו שם. מה עשה הבן, הערים וכתב 'מכתב' בו כתב דברים מקוטעים וציורים שונים כדרך הפעוטות בני שלוש... ובין השורות הסתיר כמה אותיות, בהם זעק למלך שיוציאו משם, המנהל שראה מכתב 'מהודר' כזה שמח ושלחו לבית המלך, שהרי בזה יחשוב שבנו עומד עדיין במצבו הראשון. ויהי כאשר נתקבל המכתב בבית המלך התעמק המלך בחכמתו בקשקושי הדברים, והבין מיד את זעקת ובקשת בנו החביב, ותיכף שלח להוציאו משם.

והנמשל, כי בני ישראל זועקים אל ה' בתפלה ובתחנונים, אבל המקטרגים אינם מניחים, והם מעכבים את התפילות מלהגיע לפני כסא הכבוד, לכן מתחכמים בני ישראל ובחכמה מתחילים לשיר זמירות ותשבחות למלך א-ל חי וקים, ואלה עולים למעלה באין מפריע מפני שהמקטרגים אינם מתאמצים לעכבם, בסוברים שאין בהם שום תחינה ובקשה, אך האמת שבתוך הרנה והשירה מסתירים דברי תפלה ובקשה, והקב"ה אב הרחמים שומע לקול תפילות עמו ישראל וממלא משאלותיהם לטובה ולברכה.

עח. ה'שאגת אריה' (סימן קב) האריך להוכיח מכמה ראשונים, דכולהו סבירא להו שיש מצות שמחה מן התורה בראש השנה, ובמשנ"ב (תקצו סק"א) מסיק כן להלכה, ועיי' הגהות חתם סופר לשו"ע (סימן תקצו) שדייק מלשון המשנה (ר"ה כט:): **'יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת'**, שיש דין יו"ט לראש השנה ומחויב במצות שמחה (ועיי' שועה"ר).

ורמז לה הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (כי תבוא ד"ה והיה) על פי מה שכתבו המקובלים כי צירוף שם הוי"ה ב"ה השייך לחודש תשרי הוא 'והי"ה', והרי אין 'והיה' אלא לשון שמחה, ללמדנו על עבודת ה' שבחודש זה שצריכה להיות מתוך שמחה.

וכן רמז הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע (ליקוטי אמ"ח) שהר"ת של מ'לכיות ז'כרונות ש'ופרות (עם הכולל) עולה בגימטריא שמח, ללמדנו דאע"פ שהוא יום הדין מ"מ צריכים להיות בשמחה.

עט. ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, פעם שלח הצאר ניקולאי ימ"ש הודעה מבית המלכות לכל עיירות מדינת רוסיה, שהמלך עתיד להופיע במקומם ביום פלוני, ועליהם להיות מוכנים ומזומנים ליום הזה. ה'קבלת פנים' הראשונה הייתה בעיר המלוכה פעטערבורג והיא הייתה בשלימות עם כל הכבוד כראוי, לאחמ"כ נתקיימה קבלת פנים במוסקבה - שנערכה גם כן באופן מכובד מאד, אלא שכבר הייתה במעט פחות מפעטערבורג, וכן בכל עיר ועיר לפי ערכם ומעמדם. והנה מנהג משונה היה בעיר אחת רחוקה ונידחת שהיו תושביה פוערין (כפריים נבערים חסרי דעת), שכל אורח שהגיע לעירם התקבל בקבלת פנים מיוחדת - שהיו כולם סוקלים אותו באבנים. על כן כאשר קיבל מושל העיר את ההודעה מבית המלכות לא ידע את נפשו מרוב בהלה, ומיהר ואסף את כל בני העיר לאסיפה דחופה, בה הסביר להם שהמלך עומד לבקדם, והאריך בגודל הזכות שיש להם לקבל את פני המלך, ובזאת ביקש מהם מעומק הלב שאינו מבקש מהם לטרוח ולעשות מאומה לצורך הקבלת פנים - לא לנקות את הרחובות ולא לקשטם בפרחים נאים, רק שיזהרו בדבר אחד ווארף"ט ניט קיין שטיינער, אנא אל תזרקו אבנים עליו ועל מרכבתו. ואמר ה'חפץ חיים' דבכל שנה יורדת השכינה לעולם בראש השנה, ועלינו לערוך 'קבלת פנים' כראוי וכיאות לכבוד מלכו של עולם [וכדאיתא מהרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (ר"ה דרוש ג) לפרש נוסח התפילה (שחרית דר"ה קודם קדושה) לשמוע תפילות מלבנות באות, שכביכול הקב"ה מקדים ובא טרם יבואו בני ישראל להתפלל בבית המדרש] והנה

שמואל תאמר 'לשמחה מה זו עושה' ביום הדין, והרי איתא מפורשות בחז"ל (מסכת ר"ה לב:) 'אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים, אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה, ואם כן מה מקום היום לשמחה.

והביאור בזה כמו שכתב ה'ספורנו' על הפסוק (ויקרא כג כד) 'זכרון תרועה', וז"ל, זכרון תרועת מלך בה יגילו במלכם^{פא}, כאמרו (תהלים פא ב) 'הרנינו לאלוקים עוזנו הריעו'. וזה מפני היותו יושב אז על כסא דין, כמו שבא בקבלה (ר"ה מז.), כאמרו (שם פסוק ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב', וראוי לנו לשמוח אז יותר על שהוא מלכנו^{פב}, שיטה כלפי חסד ויוזבה אותנו בשפטו אותנו, כאמרו (ישעיה לג כב) 'כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו', עכ"ל (כלומר, ושירה הוא ענין אחר משמחה)^{פג}.

עצבון, ואדרבה דווקא בחדוות לב של תשובה ואהבה ודביקות ובכיה של שמחה - הטיבו 'ננן' בתרועה. ב'שמך יגילון כל היום ר"ת בכיה, אבל עצבות ושברון לא יזכר ולא יפקד כי הוא מסיטרא דקליפא וסיטרא דדינא ואין לעורר דין ביום ההוא. ע"כ. ומפורש נתנבא הנביא (נחמיה ח י) ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם^פ.

ראיה עצומה הביא בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהדורה רביעאה ח"ג תשו' קכ"ה) וז"ל לכאורה ראיה מפורשת דלא שייך בזה יומא קשיא דהרי אנו מברכין שהחיינו עליו, והרי אין מברכין 'שהחיינו' רק על דבר שמחה (ולכך בספירת העומר אין מברכין שהחיינו מחמת שיש בו עגמת נפש - זכר לחורבן בית מקדשנו) וא"כ אם נימא דעינום נפש הוא ודינא קשיא פשיטא דלא שייך שהחיינו וכו', וע"כ דאין נקרא דינא קשיא, והוא רחום יכפר עון והיום קדיש, וכבר נפקדו האמהות באותו יום, וכל המצבות ושפעת קדושה נשפעו ביום ההוא, והרי עד היום עושין בר"ה שני ימים אף בא"י (ואילו ר"ה היה יומא קשיא לא היו מתקנים לעשות ב' ימים לר"ה רק משום מנהג אבותנו), עכ"ל.

האבות הקדושים שהיו מרכבה לשכינה היו מקבלים פניה ברוב פאר והדר כדוגמת פעטערבורג, אחריהם היו משה ואהרן ושאר הנביאים שהייתה 'קבלת הפנים' שלהם כמעט כהאבות, וכן לאחריהם בכל דור ודור - תנאים, אמוראים, גאונים והראשונים, שהיו עורכים בכל ר"ה 'קבלת פנים' לכבוד השכינה הקדושה, עד דור האחרון שלנו, מה דורשים מאתנו - ווארף'ט ניט קיין שטיינער - אל תזרקו אבנים, אך בה' אל תמרוזו... כל חד וחד לפום דרגא דיליה (הובא בלקט רשימות להגר"מ וואכטפויגל זצוק"ל - אלול ימים נוראים).

וכבר אמר הרה"ק מקאצק זי"ע בדרך צחות כי הנה העולם נוהגים שלא לאכול אגוזים בר"ה כי 'אגוז' בגימטריא 'חטא' (והיינו 'אגוז' עם הכולל) וכמובא ברמ"א (סי' תקפג ס"ב), ועל דרך זה צריך להיזהר שלא לחטוא ח"ו כי גם 'חטא' הוא בגימטריא 'חטא'...

פ. ומוסיף עוד ה'חתם סופר' (טור ג ד"ה והיות) שלכן לא התפללה חנה לזש"ק עד שפייסה אלקנה בדבריו, כי הייתה בעצבות ובלב נשבר וידעה שהתפילה לא תועיל, אבל אחר שנתיישרה דעתה מדברי הפיוס של אלקנה אז 'ותקם ותתפלל'.

פא. וכך ביאר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פר' נצבים ד"ה אתם) את טעם הדבר שאין נפילת אפיים בערב ראש השנה, לומר שאין לאדם להסתובב בימים אלו בפנים נפולות. וכבר איתא בתנא דבי אליהו (פט"ז) אמר לי רבי ומה נשתנה ישעיה בן אמוץ מכל הנביאים שנתנבאו כל הטובות והנחמות לישראל. אמרתי לו בני מפני שמקביל עליו מלכות שמים בשמחה.

פב. נפלאות מצינו בגדל הקירבה שיש בין קוב"ה לישראל בדברי הרה"ק רבי יחזקאל מראדמסק זי"ע (נכדו של התפאר"ש) וז"ל, בכל ימי השנה וכו' דיש מסך המבדיל בין ישראל לאבינו שבשמים, אבל ביום ראש השנה אין שום מבדיל וחוצץ בין ישראל לאביהם שבשמים...

פג. כתב הסמ"ק מצוריק (מצוה צא, הערה רעו) שלובשים בגדים לבנים בר"ה 'לפי שיש שמחה גדולה, כדי שלא תזוח דעתו עליו ולכך לובשה על בגדיו שיזכור יום המיתה'. ונראה ביאור דבריו בדרך משל למלך שרצה להכתיר את בנו יחידו להיות 'ממלא מקומו', וציווה לקרוא לכל השרים והנכבדים מכל מדינות המלך, והוציאו את הכתר המפואר מבית הגזנים ונתנו לאחד מהמשרתים העוסקים תדיר בנקיון הארמון שהוא יניח את הכתר על ראש המלך, פשיטא שיכול 'לצאת מדעתו' מרוב שמחה שאיש פשוט כמותו הוא הנבחר מכל השרים והמלכים לזכות להניח

באופן אחר כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ר"ה תרמ"ח) שישראל עם קדוש מלאים ביום זה שמחה וחדווה, כי על אף שהוא 'יום הדין', אבל בני ישראל מבקשים להתראות לזיכרון לפנינו לטובה, ולכן שמחים הם ביום זה.

וכך אנו אומרים בפיוט 'ונתנה תוקף' מי יחיה וכו', ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו ויאמרו הנה יום הדין... עוד מצינו בזה"ק (ח"ג צח:) על הכתוב (קהלת ג יד) 'והאלוקים עשה שיראו מלפניו' שקאי על יום הדין, שהוא יום יראה ופחד מה' ומהדר גאונותיו.

כי הוא נורא ואיום - אימת הדין

איתא בגמ' (ר"ה ח.), 'באחר בתשרי ר"ה לשנים', ונתבאר שם שהכוונה 'לדין פד', דכתיב (דברים יא יב) מראשית השנה ועד אחרית השנה, מראשית השנה נידון מה יהא בסופה פה, ופירש רש"י, הקב"ה הן בתשרי את כל באי העולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא פה.

וכבר כתב ה'צל"ח' (חנינה יד.) לבאר המעם שאמר הכתוב (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה לכם', שלכאורה היה צריך לומר 'תעבירו שופר תרועה' וכמו שנאמר לעניין יובל, ומהו 'יום תרועה יהיה לכם', וכי כל היום מריעים בשופר. ומבאר בזה"ל, אבל הכוונה שאין זה כשאר מצוה זמנית, כמו נטילת לולב שאם

את הכתר במקומו, והרי זה למעלה מדעתו ומהשגתו... כך הקב"ה בחר בנו מכל ריבי רבבות מלאכים שרפים וחיות הקודש העומדים לפניו לשרת וביקש מעמנו 'תמליכוני עליכם' - שאנחנו נמליך אותו על כל העולם, על כן הנהיגו ללוש לבנים להזכיר יום המיתה, ובזה תתישב דעתנו.

פד. הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל לא היה מתעסק במשפחתו בשידוכים (באמצע השנה) למי שעדיין לא דובר בו שידוכים בראש השנה העבר, מפני שלא התפלל עליהם בר"ה. פעם אחת דחקו בו מאוד, ושינה מהרגלו ואירס את בנו אף שלא הקדים תפילה על כך בראש השנה שחלף, ולדאבון לב לא זכו לבנים ולאחר כמה שנים התפרדה החבילה רח"ל (מפי נכדו). ודאי שאין הדברים אמורים הלכה למעשה, ולא נהג כן אלא לפי מדרגתו, אך לא הובא אלא למען נשכיל כי הכל תלוי ועומד בר"ה, ועד כמה צריך להרבות בתפילה בר"ה על כל דבר ועניין. עובדא הוה, שפגע איזה זבוב בהגה"ק ה'חזון איש' זצוק"ל, והיה מסבב סחור סחור סביבותיו, וכל כמה שהעומד בסמוך לו ניסה לסלקו לא עלתה בידו, נענה אליו החזון"א ואמר, עזוב נא, הרי זה ראש השנה דיגע פליגעל (הרי זה זבוב של ראש השנה), כלומר לפני עידן ועידנים בימי ר"ה כבר נפסק שהזבוב יטריד אותי ולא יועילו כל טצדקי שבעולם להפריעו מלקיים גזירת וציווי ה'.

פה. יש שביארו בנוסח התפילה מדוע בכל הרגלים אומרים 'זמן שמחתנו, זמן חרותנו', ובראש השנה אין אומרים אלא 'ותתן לנו את יום הזכרון הזה', כי כל המועדים הינם זכר למה שהיה (אלא שבכל שנה מתעורר ענין המועד מחדש) אבל בראש השנה אינו על שם העבר, אלא ע"ש ההווה והעתיד... וכל מהותו של מועד, הוא כי היום הוא יום הזכרון לכל ברואי עולם להיפקד ולעבור לפני קונם כבני מרון.

פו. מן הראוי לעורר בדברי ה'מגן אברהם' (תקצ"א בסופו), ש(פעמים) בראש השנה אחד דנים לפעמים לכמה שנים, כדוגמת חלומו של פרעה שהיה בראש השנה וחלם על שבע שני השבע, והמשכיל בעת ההיא יתפלל וירעיש עולמות כי בתפילה זו יפעל לטובה לשנים רבות.

פז. איתא בגמרא (ר"ה לג:) דילפינן אופן ה'תרועה' בראש השנה מאם סיסרא, כדכתיב (שופטים כח ל) 'בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בושש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו', ושם בתוס' (ד"ה שיעור) - שלכן תוקעין מאה קולות כנגד מאה פעיותיה. יש שביארו את עומק הכוונה, שאם סיסרא ידעה שבנה סיסרא מנצח תדיר בכל מלחמותיו ויוצא מהם כשידו על העליונה, אך כעת כשראתה שבושש לבוא, נכנס החשש בליבה שמא הפעם שונה הדבר וקרב המלחמה מתנהל בקשיים רבים, ובפחדה כי רב החלה לבכות ולייבב מאה פעיות. כמו כן לדידן בראש השנה עלינו לעורר את לבנו על ידי מאה הקולות, שהנה אכן, עד השתא הכא זכינו לחיות בטוב ובנעימים, ועודנו נמצאים על פני האדמה, מכל מקום מי יודע אם גם הפעם יעבור כל הדין עלינו בשלום ובשלווה, ועל דא וודאי קא בכינן, להתעורר לשוב אל ה' ולפעול שנה טובה ומתוקה.

הרה"ק ה'שמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל למוצש"ק סליחות) ביאר את דברי הפייטן (בפיוט 'במוצאי מנוחה' א' דסליחות) 'זוחלים ורועדים מיום בואך, חלים כמבכירה מעברת משאך', שבני ישראל חלים ומתפחדים כאשר היולדת את בנה

ומפורשים הדברים ב'ספר החינוך' (מצוה שיא) 'ומשורשי מצות המועד הזה, שהיה מחסדי הא-ל על בראיו לפקוד אותם ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה, כדי שלא יתרבו העוונות ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד מטה כלפי חסד, וכיון שהם מועטים מעביר עליהן, ואם אולי יש בהם עוונות שצריכין מירוק נפרע מהם מעט מעט וכו', נמצא שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב, ולהיותו במנין מועדי השנה היקרים, ואולם מהותו יום מועד לדון כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה' פט.

נטלו כבר יצא, אבל כאן כל היום יהיה 'יום תרועה' ומתרגמין יבבא או גנחי גנח או ילולי יליל, וכינה היום על שם דבר זה לומר שאימת היום יהיה עליך, עב"ל פח.

וגילו ברעדה - יראה ושמחה כאחד

מערתה תעלה התמיהה, כיצד ניתן להיות בשמחה וביראה גם יחד... אמנם, באמת אין בזה סתירה כלל, וכמו שכתב הר"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע במכתב (בסוף ספר קול שמחה) שבימים אלו השמחה והדאגה מסותרת בפחד, יזכהו ה' להיות שניהם גם יחד.

בכורה, ומדוע המשיל פחדם של בני ישראל למבכירה דיקא, כי לעולם יגדל הפחד מדבר שעדיין לא עבר עליו כדוגמת המבכירה שמעולם לא עברה צער לידה והיא חוששת ומפחדת יותר מלידתה השניה והשלישית שכבר יודעת לקראת מה היא הולכת. אף אנו לעת עתה דופקים אנו בשערי רחמים בכסה ליום חגנו כי על כל עניני האדם מעמדו ומצבו דנים בשמים ממעל מחדש, והכל מכוסה מאתנו ואין איש יודע מה יהא בדינו בשנה עתידה זו, ועל כן חלים, זוחלים ורועדים מיום הדין הנורא.

פח. כבר אמרו המושלים על הא דאמרין בתפילת ונתנה תוקף 'כבקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו, כן תעביר ותספור ותמנה נפש כל חי', ומהו הדמיון לרועה, אלא הכוונה לעת אשר הרועה 'מעשר' את עדרו, שהרי הוא מעבירם אחת לאחת דרך פתח צר, ועל כל 'עשירי' שבהם מכה בשבט הטבול בסיקרא (מין דיו אדום). הצאן שכבר עברו את הפתח נכנסים לחצר הסמוכה וביניהם אף כל ה'עשיריים' אשר הסימן האדום על גביהם, וכולם משתובבים יחדיו, ואילו היו יודעים שסימן זה בא לומר שתיכף יבוא הרועה וימסרם לשחיטה, ודאי שהיו ממהרים כל עוד רוחם בנפשם לשטוף ולהעביר מעליהם סימן ואות זה. כמו כן בימים אלו ישנם אנשים אשר ל"ע נכתבים ונחתמים לאלתר ל... אך אינם יודעים ומכירים בזה וממשיכים את הילוכם בנחת עם כל הקהל הקדוש בטוחים ושאינם במקום שיחושו למהר לרחוץ את עצמם מכל ה'סימנים' שאינם טובים. ועל כל אחד להתעורר לרחוץ רשימה וחתימה זו על ידי 'תפילה רותחת' ובמעין דמעות המתגבר, אולי ירחם עליו האלוקים.

משל נורא משלו (ז' הגה"ח רבי שמעון אהרן הרשקוביץ זצ"ל) לבאר את הכתוב על ראש השנה (תהלים פא ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', מהו אומרו 'בכסה' שהוא מלשון כיסוי. משל ליהודי אחד שהלך לבית עולמו והוא עדיין צעיר לימים ל"ע, ותיהום כל העיר, ובאו המספידים להספידו והוא שוכב על הארץ מעוטף בטלית, כל העם העומדים מסביבו מבכים מרה את האסון הנורא אשר מי ירפא לו, ובתוך כל הקהל סבב בנו הקטן, שעדיין אין ביכולתו להבין גודל הצרה אשר נחתה עליו, כמה יחסר לו אביו כל ימי חייו, והחל משחק עם הטלית ולמשוך בציציותיו, ניגש אליו מאן דהו ואמר לו, יקירי, האם הינך יודע מי מכוסה מתחת טלית זה, הלא הוא אביך אוהבך ששוב לא תזכה לראותו. כך אף עלינו להתעורר בראש השנה, כי כולם מסתובבים שלווים ושמחים, אך אין איש יודע מה מונח 'בכסה' ליום חגנו 'מה מכוסה מתחת הטלית', ומה יבוא על כל אחד ואחד לאחר גזירת וחתימת הדין בהאי יומא, אמנם על ידי תפילה ותחנונים לפני המקום נזכה שיתכסה לנו 'תחת הטלית' שפע רב וכל טוב.

פט. משל למה הדבר דומה למי ששרוי בעת שמחתו, ויוצא במחולות וריקודים כשבנו הקטן בחיקו, והנה אם יהיה שקוע כל כולו רק ב'שמחה' אזי יכול הבן להישמט מידי וליהמעך בין שאר הרוקדים ח"ו, אמנם אם יתן ראשו בדאגה על שמירת הבן ולא יסיר עיניו ממנו הרי לא ישמח כלל, ואין מקומו בתוך המעגל... אלא הרי הוא שמח ודואג על הקטן כאחד. כיוצ"ב ייאמר לענין ר"ה, כי צריך להיות בשמחה גדולה מעבודת היום ומגודל הכוחות אשר ניתנו בידו לפעול לעצמו אך טוב וחסד, ומאידך צריך לדאוג מאימת הדין, ואם יאחז רק במידת השמחה אזי יחסר לו במידת היראה, לעומת זאת אם ירבה בדאגה תחסר לו השמחה, ולא ינצל את סגולת היום כראוי. אלא צריך לקיים בעצמו 'וגילו ברעדה' בבת אחת.

ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם' (נחמיה ו ט-י), בדרך משל לחולה אשר היתה מחלתו אנושה עד שאמר לרופאים שאינו מרגיש כאב כלל, ולאחר זמן נתחזק קימץ והחל לעוק מרה על ייסוריו, אז אמרו הרופאים כי יש לו תקווה שיחזור לאיתנו, כי כל עוד שלא הרגיש שום מכאוב הרי זה מורה שכמעט ואפס ממנו חיותו. ועל דרך זה ממש היה שם, כי בתחילה לא הרגישו שום צער על שעזבו את התורה, אלא התאספו כולם לשמחת החג, וכאשר קרא לפניהם בספר התורה זכו שהרגישו חסרונם ובכו בכי רב, עד שאמר להם עזרא אל תעצבו, כי הרגשת חולי החטא היא סימן לרפאות התשובה.

וזה נרמז גם בסדר התקיעות, תקיעה בראשונה - לשמחת היום ולשמחת המצווה, ועל דרך שנאמר (במדבר י י) 'וביום שמחתכם וכו' ותקעתם', אכן עי"ז בא התעוררות הבכי על החטאים, והיו שברים תרועה, גנוחי גנח ויילולי לילי, והוא על דרך שנאמר שם (פסוק ט) 'וכי תבואו מלחמה על הצר הצורר אתכם והרעותם', ושוב יש מקום לשמחה על התעוררות הכאב, ועל כן תקיעה לבסוף.

ובזה מבאר מה שנאמר (תהילים ב יא) 'ונילו ברעדה', ר"ל תשמחו ותגילו על עצם הרעדה, כי אוי למי

וב'סתירה' זו כבר עסק הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמ"פ החדש תס"ט), שהקשה כי נראה כסתירה, מצד אחד מקרא מפורש הוא (נחמיה ח י) 'אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם', ולאידך גיסא מצינו להאר"י הקדוש (שעה"כ דף צ. הובא בבאה"ט תקפ"ג) שאומר שמי שאינו בוכה בתפילות ראש השנה, סימן הוא שאין נשמתו שלימה. וביאר בקדשו, שהוא כמו שמחת נישואין, ששורה שם שמחה גדולה עד מאד^צ, ולאידך הלב דופק מאימה ופחד ברצונו שיעלה הזיווג יפה (ומקדימים הרבה תפילות ובכיות קודם הנישואין, ובעת העמדת החופה). כמו כן ביום הגדול הזה, היום הרת עולם, מצד אחד יש כאן שמחה גדולה שמחדשים את המלוכה, ואנו קרוצי חומר זוכים להמליך את השם הנכבד והנורא ולהכריז בכל העולם כולו 'המלך', היש לך חיד מתוק מזה, על זה אנו אכן ששים ושמחים כי חג ה' לנו. אך לאידך גיסא אנו בוכים כי איננו יודעים מה ילד יום, ומה טומן בחובו השנה החדשה הקרבה ובאה, ולכן זוחלים ורועדים אנו ביום הדין^{צא}.

עוד יש להביא מה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ו:) בבואור מה שנאמר בעזרא, אשר קרא לפני כל ישראל בראש השנה בספר התורה, ואמר להם 'אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה, ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו

צ. באופן אחר ראיתי לצדיק המבאר זה הענין בדרך משל, הנוסע בספינה או בספינת האויר (מטוס) בתחילה מראים לו חגורת הצלה לשעת חירום וסכנה, ואז הוא מתחלחל מרוב פחד. אבל כשמגיע עת הסכנה ח"ו (שלא תבוא) הוא נתפס בחגורה זו בשמחה רבה.

ובזה מבאר מדוע אין מברכים שהחיינו על השופר עד ר"ה, כי כשמראים לו את השופר בטרם יבוא ימי הדין, הנו מתחלחל ומתמלא אימה ופחד, אבל כשכבר עומד ביום הדין עצמו, הנו תופס בשופר זה הממתיק את הדינים, והוא המליץ טוב וסגור שלו, בוודאי הנו מתמלא שמחה כמוצא שלל רב.

צא. וביאור הדברים, כי מדרכו של עולם, שאין זורקים את השולחן אשר נשרט ונסדק, אבל הבא לקנות שולחן חדש בודק מכל צדדיו אם שלם הוא, ולא יקנהו אפילו עם שריטה אחת קלה. כמו כן, אף שמשך כל ימות השנה מוותר הבורא כביכול לאדם אף אם אין הנהגתו כל כך כדבעי, אך בראש השנה, אינו כן, כי כל העולם נברא מחדש, והשי"ת אשר מלוא כל הארץ כבודו מביט על האדם, ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי. ואם הוא מושלם ללא כל שריטה, אז הוא משית עליו כל טוב, אמנם לא יתיימש אלא יזעק אנא עבדא דקוב"ה, ובזכות זה ירחם ה' עליו ועל עמו להצילו מכל רע להיטיבו באחריתו.

וכן דימו את היום הזה למה שנהגו בנקיון הבית לקראת הפסח - שרבים יריקו את כל החפצים המונחים אחר כבוד בארונם זה כשנה תמימה (מפסח העבר) ויבחנו היטב כל חפץ וחפץ האם עדיין צורך יש בו... אף כאן 'וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון'... ושמחה גדולה היא שעושים 'סדר' בעולם, לאידך פחד גדול יש בזה, ואין לנו שיור רק כח התפילה.

לדבר תחנונים ותפלה, כענין שנאמר (משלי יח כג) תחנונים ידבר רש' צה. והרי שעל האדם להרגיש בבניסותו לימים הללו כמי שאין לו מאומה, וכלשון הפייטן (שחרית ליום ב' דר"ה) אתיתי לחנך בלב קרוע ומורתח לבקש רחמים כעני בפתח, ו'כדלים ורשים דפקנו דלתיך'.

כיו"ב מצינו עוד בגמ' (בז:): שמצוה לתקוע בשופר של איל כפוף, כי 'כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי', כי הכנעתו צ"ו 'וכפיפותו' כלפי שמיא מעוררים

שאינו נרעד ונפחד בהאי יומא, אך אם בא לידי רעדה עליו לשמוח בה כי היא סימן טוב לאחריתו צ"ב.

כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי - ימי עבודה והכנעה בתב הרמב"ם (פירוש המשניות ר"ה פ"ד) על ימים הללו, שהם ימי עבודה והכנעה צ"ב ופחד ומורא מה' ויראה ממנו ומברכה ומנום אליו. ומפורש כן להדיא בגמ' (ר"ה מז:), 'כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה', ופירש רש"י, 'ש'ישראל עושין עצמן רשין בר"ה צ"ד

צב. ויתבאר עוד על יסוד דברי הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע לבאר מה שנאמר (תהילים עו ט) 'משמים השמעת דין ארץ יראה וְשָׁקָטָה', וכבר הקשו בגמ' (שבת פח.) 'אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה', ותירצו 'אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה' (עיי"ש), וביאר, כי תכלית הדין אינו בכדי להעניש את מי שחטא, אלא הוא כדכתיב (קהלת ג יד) 'והאלוקים עשה שיראו מלפניו', בכדי שיתמלא האדם ביראת שמים ויפחד מלחטוא, ואם אכן 'הבין' האדם את התוכן הפנימי של יום הדין והתעורר ביראת שמים שוב אין צורך בעצם הדין, כי כבר הגיע הדבר לייעודו ותכליתו, וזהו שאמר הכתוב משמים השמעת דין, ואם ארץ יראה ממילא נתבטל כל הדינים ושקטה. והן הן דברי ה'בית אהרן' (קל: ד"ה התחיל) כשיש דין למטה אין דין למעלה, כי אם מתעורר האדם למטה לדון את עצמו כבר אין צורך בדין למעלה, ועפ"ז יבואר מה שנאמר וגילו ברעדה, שכן אם זוכה להגיע ל'רעדה' כבר נמתקו כל הדינים למעלה ויכול שפיר לשמוח על שיצא זכאי בדין.

צג. פעם שמע הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל את הש"ץ אומר 'המלך' בימים הנוראים, והרגיש בו כי הלה מחזיק עצמו ל'יש', ניגש אליו בהזדמנות ושאלו מדוע לא אמר 'המלך' כהוגן, תמה הלה על שאלתו שהרי בוודאי אמרו בקול ובנעימה כמנהג ישראל תורה, נענה רבי אליהו ואמר 'כשאתה אמרת 'המלך' היו שם שני מלכים, כי אתה בעצמך היית גם כן 'ישות' בפני עצמך, ואין שני מלכים משמשים בכתר אחד'...

צד. כה כתב הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצ"ל במכתב ממיטת חליו בער"ה תשמ"ה, וז"ל, עושה את עצמו כרש, ודאי אין הכוונה היא שעושה את עצמו כאילו, אלא שר' יצחק נותן לנו דרך בעבודת ר"ה, ביאור הדבר, שהאדם יבין ויבהיר לעצמו בראש השנה, שכל צרכיו בשנה החדשה מדי יום ביומו נגזרים עליו ביום זה. כלומר, כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל את הכל מחדש.

ואם תאמר, יהודי זה יש לו ב"ה פרנסה קבועה, ויש לו גם הון ששם במקום בטוח, יש לו כשרונות וקשרים טובים וידידים טובים, יש לו משפחה ובית וכו' איך יוכל יהודי זה לעמוד בר"ה לפני הקב"ה כרש שאין לו כלום כעני בפתח, אלא על האדם לדעת, שכל מה שיש לו הוא רק ברצון הבורא ית', ועד כמה שהבורא רוצה יש לו, ואם ח"ו אין זה רצון השי"ת יכול לאבד את הכל בן רגע ח"ו, או שהכל מה שיש לו לא יעזור לו במצב של אסון ושל מחלה ח"ו. בראש השנה נגזר עליו על כל יום ויום של השנה הבאה - מה יהיה לו, ועד כמה יוכל לנצל את מה שיש לו, ועד כמה יועיל לו, אם כן הוא צריך לקבל עכשיו את הכל מחדש, ועכשיו עומד לפני כסא הדין כעני ורש שאין לו כלום, וכולו תלוי בחסדי השי"ת הוא וכל אשר לו, אם כן ודאי ידבר תחנונים כעני בפתח - שאינו דורש שיתנו לו אלא רק מתחנן... אם האדם מבין כך את הראשית של ראש השנה שהיא ממש התחלה חדשה, לכן מרגיש את עצמו באמת בבחינת רש, כי צריך לקבל את הכל מחדש עבור כל יום ויום של השנה החדשה, אז הוא זוכה לאחרית טובה לגזר דין של חן וחסד (ע"כ המכתב).

צה. עובדא ידענא באברך שבימים שלפני ראש השנה נפל בחלקו ירושה גדולה - סכום שלפי הנהוג בקהילתו היה בו כדי להשיא את כל צאצאיו בהרחבה, וכה אמר האברך נכנסתי לראש השנה מתוך הרגשה כי 'מסודר' אנכי... ולא היו תפילותי מקרב לבי... סוף דבר היה שלא עלתה השנה יפה.

צו. ובכלל ה'הכנעה' הוא לקבל את כל העובר עליו באהבה, ומעתה אל יתרעם האדם על תקלות שונות שנעשו ביום הזה שלא כרצונו, כגון, שברצונו היה להתפלל במקום פלוני ומשום מה נאנס והוצרך להתפלל במקום אחר, וכן דוגמאות למאות שהשטן זה היצה"ר מנסה עי"ז להפיל את רוחו של האדם מחמת דברים של מה בכך,

לערבב את השמן ולהמתיק כל הדינים ולהפכם לרחמים גמורים אבי"ר, כאשר מי לא יירא ויחרד מאימת הדין קא, וכלשון הפייטן (ונתנה תוקף) 'ובשוfer גדול יתקע, וקול דממה דקה ישמע, ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין, וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון'.

לשון נורא מצינו להנה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש דרוש יד), 'עמדו נא וראו מה נורא יום

עליו רחמים רבים^{צז}. ורמזו לה גם באופן התקיעה שצריך לתקוע בצד הקצר והצר, שיש בזה ללמד לאדם להבניע עצמו ולהרגיש שהוא ב'מיצר', ולולא ה' עזרתה לנו^{צח}, ועי"ז יצא למרחב.

קול דממה דקה ישמע - התעוררות קודם תקיעת שופר
בספרי הקודש האריכו בהרחבה יתירה אודות הזמן שקודם תקיעת שופר, בו אנו יוצאים למלחמה^{צט}

אלא המשכיל לא יגרר אחריו ויתחזק להיות בשמחה, וידע כי אדרבה דייקא 'תקלות' אלו הם 'מליצו טוב בעדו' אם יכניע עצמו לקבלם ברוגע ובשלוות הנפש מתוך הכנעה לרצון ה'.

צז. וכן איתא עוד בגמ' (ר"ה טז): 'ש'שינוי מקום' מקרע גזר דינו של אדם, וביאר הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ד) טעמו של דבר, 'שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להיכנע ולהיות ענו ושפל רוח', והרי ש'הכנעה' קורעת גזר דינו של אדם ומעבירה את רוע הגזירה.

צח. משל למה הדבר דומה, לבן מלך שסרר ונהג שלא כשורה עד שהוצרך המלך להרחיקו ולהגלותו 'משולחן אביו', והעביר את כל תפקידי הבן לאחד מהיועצים העומדים לפניו. ברבות הימים נכמרו רחמי האב ונמלך בדעתו להשיב את בנו אל הארמון, והתמלא אותו יועץ בחרדה שמא יטול המלך ממנו את ה'שררה' ויחזירנה לבנו לחדש ימיו מקדם, מה עשה, נטל כלי מלא בצבע שחור, וכאשר חזר בן המלך והכל נחפזו לקבל פניו נתן לו היועץ ידו לשלום, ובתוך כדי כך מילא אותו בצבע מבלי ששימו לב לדבר בכדי שיהיה שחור מכף רגל ועד ראש ולא יכירו המלך, ואכן נהפכו פניו כשולי קדירה. כשעמד הבן על יד אביו, אמר לו, אב הרחמן, אמת שאי אפשר להכיר אותי, אך הבט נא בתוך עיניי, בהם לא פגע המשחית, ותראה מיד כי אני הוא בנך. וזהו שאומרים בתפילה 'אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים - שכבר אי אפשר להכיר עלינו שאנו 'בנים' כי הושחרנו בעוונות, הרי עינינו לך תלויות, והבט נא בתוך העיניים, וממילא תחננו ותוציא לאור משפטנו. וכן אומרים עוד (היה עם פיפיות) 'עין נושאים לך לשמים', בתקווה שהקב"ה יראה את העיניים... ועומק הדברים הוא, שנשיאת עין למרומים מורה על ההישענות על חסדי המקום, מתוך הכרה שאין אנחנו יכולים 'להסתדר' מבלעדי עזרתך וישועתך, והא גופא מעורר רחמים במרומים. צט. דבר נפלא כתב הגאון רבי שלמה קלוגער זי"ע (הג' חכמת שלמה סי' תקפה ס"ב) וז"ל, ולפענ"ד, יש לומר התוקע קפיטל (מזמור) קמ"ד בתהלים קודם התקיעות, משום שנאמר (שם א) 'המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה', כי היא מלחמה גדולה אשר אנחנו נלחמים יום זה, ויש לו להתפלל עי"ז מקודם, ולפענ"ד הוא מסוגל אם יאמר בכוונה, עכ"ל. ק. פעם כאשר הוצרך הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע להוכיח בעל עבירה באמצע ימי החורף, קרא לו ואמר לו בקדושתו 'כיצד לא פחד לבך, והלא עוד מעט יגיע הזמן שלפני תקיעת שופר'...

אמנם כבר מילתנו אמורה שאין הפחד והתעוררות היראה סתירה לשמחה, וכבר כתב הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצוק"ל (בסוף סידור הגר"א, 'כתר ראש' אות קד) שרבו הגר"א מוויילנא זי"ע היה שמח שמחה גדולה בטרם ניגש לתקיעת שופר. ובזה מבאר 'הלבוש' (סי' תקפד ס"ב) מה שכתבו הפוסקים שנוהגים שהבעל תוקע עולה לתורה בראש השנה, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, ובזה יעלה בידו לתקוע את התקיעות מתוך שמחה וחדוה. ונתנו רמז בדבר כי 'שופר' ר"ת שחוק פינו ולשונו רינה' (תהלים קכו ב), ללמד על חובת השמחה שבתקיעת שופר. בהיותו בעיר ראצפערט פגש הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע את הרה"ק הרב מווייטצן זי"ע, ושאלהו המהרי"ד, הנה נוסח הניגון של ברכת שופר דומה לניגון שאומרים את הברכה על קריאת מגילת אסתר, שמא יודע מע"כ טעם הדבר. הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, כי היות שהשופר מעורר לתשובה, וחששו שמא בהיזכרו במצבו ובמעשי עוונותיו ישקע האדם בעצבות, לכן תיקנו לאמרו בניגון של מגילת אסתר, בכדי שיבוא על האדם רוח שמחה וששון, וישוב בתשובה מתוך שמחה עצומה.

קא. ומהאי טעמא כתבו בספה"ק שלא להתוודות קודם התקיעות, בכדי שלא להזכיר שום חטא ח"ו ולא לתת ל'בעל דין' מקום למצוא טענה ועלילה בזמן נורא כזה (וכל הדין ודברים שנזכר בפוסקים לגבי וידוי בלחש ובמחשבה הוא רק בין התקיעות' - לאחר שכבר החלו לתקוע, וכבר החל השופר לפעול פעולתו לטובה).

ה' אשר תלהט אש סביב, ועד תקיעת שופר אלפי אלפים פרסאות גחלי אש בוערות, ולזאת אפילו מלאכי השרת יאחזון רעדה וכו' כי אי אפשר לשער גודל האש עד שבא השופר קב. ועל כן הזמן גרמא לשוב בתשובה שלימה קי, ואף מי שעדיין לא 'התעורר' - יחוס על עצמו ועל נפשות בני ביתו קי וירון לתפוס מבעוד מועד קי, וכל אחד יקבל על עצמו קבלה טובה קי לכל השנה הבעל"ט קי,

קב. יש ש'דרשו סמוכים' בדברי הגמרא (שבת קיז): 'תקיעת שופר ורדיית הפת...', שנשמכו זה לזה ללמד, שכשם שברדיית הפת מזדרזים מאוד כי אש בוערת בתנור ואם לא ימהר להוציא תשרף הפת... כך יש לך לדעת בראש השנה כי הזמן בוער כאש ויש למהר להציל, וההצלה תהא ע"י השופר.

קג. הא לך לשונו של הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (חכמת התורה שנת תקפ"ט דרוש א לר"ה) והנה מזה נמי יש סמך להקדים הבכיה אל השופר, וכן נאמר בשיר השירים (ב יד) 'הראיני את מראיך השמיעני את קולך', וא"כ כיון שהקב"ה רוצה לראות אותנו תחלה ואח"כ לשמוע השופר, וא"כ אם המלך מלכי המלכים רוצה לראות אותנו תחלה, צריך לראות לרחוץ הפנים תחלה היטב יפה כראוי, לכך צריך לרחוץ הפנים שלנו בדמעות ונהיה ראויין להראות לפניו ית' ואח"כ נשמיענו את קולנו בשופר. עכ"ל.

קד. שנה אחת קודם התקיעות פנה מרן ה'בעל שם טוב' הק' זי"ע וזעק מנהמת לבו - הבאתם את טפכם ובניכם הנה, יעשה כל איש 'חשבון נפשו' שמא הולך את בניו לבית המדרש כמו שהולך אברהם אבינו את יצחק בנו לעקידה וכו', על כן עשו תשובה גדולה והתפללו בעד בניכם' (כתר שם טוב אות שלה).

קה. ובזה ביארו מנהג ישראל לומר 'למנצח לבני קרח מזמור' (תהילים מז) קודם התקיעות, שהרי אף הם היו באותה עצה, וכבר עמדו סמוך לשאול תחתיה, אלא שברגע האחרון... 'על פתחה של גיהנום', עצרו בעצמם ושובו אל ה' בלבב שלם, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה יד.) 'מקום נתבצר להם בגיהנם', ובא ללמד, להתעורר עתה בתשובה 'ברגע האחרון' שקודם התקיעות...

באופן אחר אמרו, שיש בזה לימוד זכות על בני ישראל, שהנה בני קרח חזרו בתשובה ממש 'בסוף' ונתקבלה תשובתם 'ובני קרח לא מתו', אם כן תתקבל תשובת בני ישראל בזה היום אף למי שהגיע עד לשאול תחתית...

החסיד המפורסם הרה"צ רבי מרדכי ראקוב זצ"ל נענה פעם מתוך שמחה אל רבו הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע - היום אירעו נסים ונפלאות לבני ישראל, שאלו הרבי לפשר כוונתו, השיב החסיד, כי אילו היו קובעים לומר קודם התקיעות ז' פעמים פרק קי"ט לא היו מגיעים לתקוע בשופר מחמת אריכות הפרק... הגם שבפשטות נראים הדברים כמילתא דבדיחותא בעלמא, מ"מ עומק יש כאן, שהרי פרק קי"ט מדבר על 'תמימי דרך' השלימים בעבודתם, שם נאמר אשרי נוצרי עדותיך... בכל לבי דרשתיך... ותורתך חנני, דבקתי בעדותיך, זכרתי משפטיך מעולם, חצות לילה אקום... טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף... מעתה, אם היו אומרים פרק זה לפני התקיעות היו המקטרגים מתעוררים לטעון שיפשפשו במעשיהם של בני ישראל האם 'קיים זה מה שכתב בזה'... ומי יעמוד בדקדוקי המשפט. אכן נס גדול הוא שאומרים 'למנצח לבני קרח מזמור'...

קו. והיות ש'הזמן קצר והמלאכה מרובה'.. ואין שעת הכושר ביישוב הדעת כל כך להתחיל להתבונן בעצמו איזו קבלה טובה יקבל על עצמו לפי מצבו ועניינו, קבלה אשר יוכל לעמוד בה באמת... על כן עצה טובה קמ"ל לעשות כל אותו 'חשבון הנפש' בעוד היום גדול (ואפילו מקודם ר"ה...) מתוך מתינות ושיקול הדעת, ואז יגמור בדעתו הנהגה טובה שינהג בה בל"נ במשך כל השנה הבעל"ט, ומקודם התקיעות יתן דעתו על אותה קבלה שכבר חשב מקודם, ויחזור ויקבל אותה ביתר שאת וביתר עוז.

קי. וכאותו מעשה בחסיד שנכנס אל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע קודם ראש השנה והזכיר את עצמו שהוא משמש כ'בעל תוקע' ומבקש שהרבי ילמדנו את כוונת התקיעות. נענה הרבי ואמר 'בשעת התקיעות יש לכוון 'רחמנא אמר תקעו' [ולקיים מצות עשה דאורייתא], אולם בכל ימות השנה תזכור שהנך 'בעל תוקע'... והדברים אמורים לכל אחד ואחד, שבכל השנה כולה צריך לזכור את ימי הדין. ואפשר לרמז כן בלשון הכתוב (ויקרא כג כד) 'זכרון תרועה' - שהחובה לזכור את התקיעות בר"ה גם באמצע השנה.

וכן פירש הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, שיום ר"ה נקרא 'יום הזכרון' כי על האדם לעשות פעולות שבכל השנה יזכור כי עבר עליו 'ראש השנה' בתחילת השנה. ע"י שיקבל ע"ע קבלה שתלווה אותו בכל השנה.

והמתרשל בזמן הזה מן התשובה אין לו חלק בה' אלוהי ישראל, שכל השנה אין ההתעוררות מצוי כל כך ואף מדת הדין מתייאשת ממנו וממתנת לו עד זמן זה, והוא אצלי מה שאמרו אין ב"ד של מעלה נכנסין לדין עד שיקדשו ב"ד של מטה את החודש, עכ"ל. ובוודאי מידה טובה מרובה, כי המתעורר בימים אלו יש לו חלק באלוהי ישראל, ויזכה לשנה טובה ומתוקה ושפע רב עד בלי די.

עורו ישנים - 'לשמוע' קול שופר

ידועים דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד) 'אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורוקט עורוקי ישנים משנתכם ק"א, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושונים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם

והיא שתעמוד לו לזכות בדין ולקבל את כל ההשפעות הנוראות והעצומות שעל ידי השופר, וכמו שכתב הרש"ש (נהר שלום בסדר תפילות ר"ה ותק"ש) וז"ל. עת רצון הוא זמן התקיעות להתחרט חרטה גמורה על כל אשר נואלנו ואשר חטאנו 'בכלל ובפרט', ולקבל כל א' ממנו לשוב מאיזה עוון שבידו, ואל יפחות כל אחד לשוב מאיזה חטא - קל או חמור, כי בזה זוכה להיות צדיק בעל תשובה ומכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות ק"ה.

נוראות כתב המאירי (ר"ה טו:) - אף על פי שבכל יום ויום ראוי לאדם לפשפש במעשיו לשוב מדרכו הרעה, כמו שאמרו ז"ל (אבות ב י) שוב יום אחד קודם מיתתך, מ"מ בזמן הזה, ר"ל בראש השנה ראוי לו להתעורר ביותר, אמרו ז"ל דרך משל ג' ספרים נפתחים בר"ה על הרשעים ועל הצדיקים ועל הבינונים, ר"ל שכל אחד נידון כפי מעשיו כמו שביארנו במשנה, ויתעורר לפשפש במעשיו ולחזור ממה שהוא בידו מן העבירות,

קח. הנה חז"ל (עיי' ר"ה לג:) למדו כמה וכמה הלכות בתקיעת השופר של ראש השנה מתקיעות דיובל, ולכאורה צריך ביאור הרי תקיעת היובל הייתה תקיעה אחת (של ב"ד) לחמישים שנה, ובס"ה כל מנין תקיעות הללו בכל שנות קיומו של 'כלל ישראל' אינו עולה כי אם כ"ז יובלות שנהגו בעם בני ישראל, ומדוע למדו משם לראש השנה הנהוג זה אלפי שנים וכבר תקעו ויתקעו ריבי רבבות של תקיעות, ושפיר היה ללמוד יובל מר"ה ולא להיפך, אלא אפ"ל עומק הכוונה דבא ללמדנו דכמו שביובל ע"י 'תקיעה אחת' יצאו אלפי עבדים לחרות עולם, ואלפי שדות שבו לבעליהם, והכל בכוח אותה תקיעה אחת, אם כן יש לנו ללמוד לדידן - שבאיזה מצב שרק נהיה, אפשר לנו בתקיעה אחת לצאת לחרות עולם מידי של יצר זה... להיות אדם חדש.

קט. ועפ"ז ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ד"ה אני ישנה) 'ולכן מן התורה מספיק רק קולות אחדים בתקיעת שופר, שעל ידם יתעורר הישן, אבל מרוב עתים וימים שנתמעטו הדורות התקינו חז"ל מאה קולות, כי לא בקל יתעורר הישן מתרדמת הבלי הזמן, וצריך הרבה לעוררו עד שיתעורר'.

קי. ואפשר לבאר הטעם שכפל הרמב"ם בלשונו וכתב 'עורו עורו' [כן נדפס במהדורת 'פרנקל' על פי כתב יד קדשו של הרמב"ם], שבא לרמז שעלינו להתעורר מקול השופר ולא נהיה בבחינת 'וישן ויחלום שנית' אלא נתעורר בכל כוחנו לעבודת השי"ת, ואף לאחר שנתעורר נחזור תמיד שוב להתעורר.

כמילתא דבדיחותא מספרים, שאחד ביקש מחברו שיעירנו למחר להשכמת הבוקר, הלה הגיע בשעה היעודה וניסה להעירו, אך הוא ישן בתרדמה עמוקה, ואף לאחר שדחפו ואף שפך עליו מים לא התעורר כלל, בלית ברירה התייאש הראשון והלך לדרכו. לאחר כמה שעות פגש בחברו אשר שאלו בתרעומת, מדוע לא העיר אותו כמו שקבעו ביניהם מבערב, השיב הלה בהצטדקות, שהוא קיים את הבטחתו, ואף שפך מים עליו וניסה עוד שאר תחבולות כדי להקיצו, אך הוא לא התעורר, נענה חברו ואמר 'אכן, זכור הנני בחלומי היאך שמאן דהו שופך עלי מים באמצע השינה...' ולענייננו אפשר ללמוד, ששייך לפעמים להתעורר בתוך החלום, וזה בא הרמב"ם להדגיש, שעל האדם להתעורר בפועל ממש, ולדעת שהכל עומד כרגע על כף המאזנים, ובקל יכול להטות הכף לזכות אם יתעשת ויחזור בתשובה על ידי קול השופר.

קיא. כבר אמרו להמשיל, לשריפה שפרצה בבית, ובאותה שעה היה אחד מבני הבית ישן על מיטתו בשלוות נפש, והנה באו כמה 'חכמים' אשר רצו 'להציל' את הלה מן הדליקה, והחלו למדוד גודלם של חלונות הבית וגם את מידות המיטה בניחותא ובכובד ראש, זעק להם מאן דהו שוטים, בטלנים, הרי תוך כמה רגעים ישרף הלה עם מיטתו גם יחד - העירו אותו... הקיצו אותו... ויברח כל עוד נשמתו באפו... כיו"ב לדידן, אחינו בני ישראל, ביום

ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו ולחזור בתשובה קיי, ויכניע עצמו קיי לעשות רצונו ולעבדו אשר לא טובה. שעל ידי קול השופר צריך להתעורר קיי

הדין הנורא, הפסיקו למדוד וללכת הנה והנה, הקיצו עצמכם, התעוררו להתחיל להלך בדרך המלך - מלכו של עולם. פעם נכנס הגאון הגדול הרב מפוניבז' זצ"ל אל היכל ישיבתו הרמה, ושאל את תלמידי הישיבה כדת מה לעשות באדם הישן, אשר רואה בחלומו אריה גדול הפוער פיו לבלעו חי, ובפחדו כי רב זועק האיש זעקות נואשות עד לב השמים שיחוש להצילו משיני הכפיר השואג לטרף, שאל הרב מפוניבז' היאך נוכל להצילו, הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, מ'וועקט איהם אויף... מ'וועקט איהם אויף... (מעוררים אותו משנתו העמוקה), ובזה סר כל הפחד והמוות, ומוסר ההשכל מדבריו הוא, שלפעמים שוקע האדם במשך השנה בתרדמת הזמן, והוא מהלך בדמיונות היצר הרע, ולזה בא קול השופר לעוררו משנתו, ויתפקח מכל 'חלומותיו', ויראה שלא דובים ולא יער, וכל היצר הרע עם שלל תאוותיו אינו אלא חלום ודמיון בעלמא.

קיי. ובזה פירש הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (צפנת פענח וארא) את מטבע הברכה לשמוע קול שופר, ואין מברכים לתקוע בשופר, ופירשו הראשונים כי עיקר המצווה היא השמיעה, והיינו, כי אין די באמירת דברי מוסר והתעוררות אלא שצריך 'לשמוע' אותם ושיחלחלו בלב עד שבאמת יתעורר מתרדמתו.

וכזאת נרמז גם בהא דאיתא בגמ' (ר"ה כז:): 'הניח שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע יצא, ואם קול חיצוני שמע לא יצא', שאם תקיעת שופר היתה רק שמיעת אוזן חיצונית בלא שנכנס הקול פנימה אל הלב לעורר אותו - לא יצא. משל למה הדבר דומה, לחולה שבא אל הרופא ונתן לו 'משקה' שבו סממני רופאה, כעבור כמה ימים חזר החולה והתאונן שגברה מחלתו, שאלו הרופא האם נטלת את המשקה שהבאתי לך, השיב החולה, עשיתי ככל אשר ציוותני, נטלתי את המשקה ומשחתי בו את גופי היטב... גער בו הרופא, כסיל שכמותך, מדוע לא שתית אותו, ובכך היו נבלעים הסממנים בתוך הגוף ובוודאי היו פועלים פעולתם לטובה, והנמשל פשוט וברור, קול השופר תכליתו שיכנס פנימה ולא לשמיעת אוזן גרידא באופן חיצוני...

ורמז לדבר, 'שברים' (552) בגימטריא 'החי יתן אל לבו' (לשון הכתוב בקהלת ז ב), כי זה תכלית השופר והשברים לשבר את הלב עד שהחי יתן אל לבו לשוב לאביו שבשמים.

קיי. ביאור נורא ביאר הרה"ק ה'אור המאיר' זי"ע (עפ"י דבריו בד"ה א"י היתקע), דלכאורה אם השופר בא לעורר את ישראל לתשובה, מדוע הוצרכו ל'שופר', והרי היה אפשר לתקן שבכל עיר ועיר ידרוש החכם 'דרשת התעוררות' בקול חוצב להבות אש. ומבאר בדרך משל, לעיירה מוקפת חומה שהתגוררו בה עניים ועשירים, והעמידו שומר בפתח העיר שישמרו אותם מן המזיקים והגנבים, והנה כאשר יבחין השומר בכנופיית גנבים המתקרבים לעיר ויצעק גנבים... גנבים... לא יתאספו אצלו כי אם העשירים לבדם הדואגים על כספם ורכושם, ורק הם יסייעו לשומר להתגבר כנגד הגנבים ולגרשם מתחום העיר, ואילו העניים ישארו בבתיהם, כי לא איכפת להו כ"כ אם יכנסו הגנבים בתוך העיר, מאחר שבלאו הכי אין מה לגנוב מהם, אך אם יצעק השומר בקול אש... אש... העיירה בוערת וכל הרוצה להציל את נפשו עליו לעזוב את העיר, אזי ימלטו כולם על נפשם.

והכי נמי אם היה החכם דורש לפני העם להתחזק בענייני תפילה, היו חלקם אומרים שהם מתפללים כהוגן ואין הדברים מכוונים אליהם, ואם היה מעוררם בלימוד התורה היו התלמידי חכמים מתנערים ואומרים שהם עסקו בתורה כל השנה כולה, ואם היה מוכיחם על ענייני גמילות חסדים היו העסקנים הולכים בלב רגוע, שלא אליהם נאמרה התוכחה, ולכן אמרה תורה לתקוע בשופר בקול רעש גדול, שזה מעורר כל אחד ואחד לחזור בתשובה בכל מצב שהוא, ולב יודע מרת נפשו והוא עצמו מכיר בנגעי עצמו, וכדוגמת השומר הזועק אש... אש... הגורם לכולם לברוח ממקומם.

קיד. סיפר הרה"ח הישיש רבי זאב אייזנבאך זצ"ל ששמע מאחד מזקני ירושלים ששמע מזקנו בעל המעשה, בהיותו ילד קטן נסע עם אביו באחת השנים לשהות בראש השנה בצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, והיה שם ציבור גדול מאד של חסידים, ומחמת הדוחק והצפיפות היו חייבים להוסיף עוד מקום לעמוד בעת התפילה, לכן עשו חור גדול בגג בית המדרש, והרבה מן החסידים עמדו על הגג ומשם הביטו אחרי הרה"ק מטשערנאביל בעבודתו בקודש.

אך עדיין שרר דוחק גדול בבית המדרש, ומחמת גודל הדוחק והצפיפות שהיו קודם התקיעות התעלף בעל-המעשה חסר אונים, מיד מיהרו לעוררו מעלפונו והשיבוהו אצל הבימה - מקום ששלט האוויר (תחת החור שבגג) בסמוך להרה"ק

ומצינו ב'ר"ן' (ר"ה ג. מדה"ר ד"ה למה) שביאר בדברי הגמ' (ר"ה מז.) 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השמן, וכתב וז"ל, פירוש כדי להכניע את היצר, כדכתיב 'אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו', וכדריש לקיש דאמר (ב"ב מז.) הוא שמן הוא יצר הרע'. והרי שעניין התקיעות הוא לגרש את ה'שואר שבעיסה', אותו יצר הרע המסית ומדיח אותנו בכל השנה קטן. וכן כתב ה'חינוך' (מצוה שיא) 'זהו ענין זכרון תרועה הנזכרים בו, כי התרועה קול שבור, לרמוז שישבור כל אחד תוקף יצורו ויתנחם על מעשיו הרעים'.

והזמן מסוגל ביותר שתתקבל התשובה וכמו שהביא ה'פלא יועץ' (ערך ר"ה) בשם הרש"ש (גהר שלום בסדר תפילות ר"ה ותק"ש) כי התעוררות תשובה מועילה היום כנגד מורח גדול בזמן אחר קטן.

הריעו לפני המלך ה' - גודל ההתעלות בזמן התקיעות איתא בגמ' (ר"ה כו.) שופר של פרה פסול ואין יוצאים בו חובת התקיעות, משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וכיון שהעגל נולד מן הפרה לכן אי אפשר לרצות את הקב"ה בדבר שמזכיר את העוון, וכמו שמצינו ב'כהן גדול' שאינו נכנס בבגדי זהב לקודש הקדשים, מאותו טעם - כדי שלא ייזכר כל רמז חטא בעת ה'ריצוי' לפני ולפנים. אמנם תמהו בגמרא, שהרי גם הכהן גדול עצמו מותר ללבוש בגדי זהב בעת עבודותיו שב'היכל', ורק 'לפני ולפנים' חששו על כך, ולכן תמהו, וכי 'תקיעת שופר' של ר"ה ב'קודש הקדשים' היא, וביארו בגמרא כיוון דלזכרון הוא כבפנים דמי (ולכן אין לתקוע בשל פרה כדי שלא להזכיר אותו עוון). מכאן הוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ח, תרמ"ט, וכן הגידו רבים מצדיקי הדורות), שהתוקע בשופר בראש השנה בכל

מטשערנאביל, מפני שהותו במקום קרוב כ"כ זכה אז לשמוע דברות קודש שדרש הרה"ק מטשערנאביל באותה שנה בקול חוצב להבות אש קודם התקיעות, וכה אמר, ה'תקיעה' היא קול שופר חלק המורה על מדת הגאווה, ואילו תרועה מורה על שברון לב ומדת ענווה, וזהו הרמז בפסוק (תהילים מז ו) 'עלה אלוקים' כדי לסלק מדת הדין המרומז בשם אלוקים, צריך לקיים 'בתרועה' שיהא לבו נשבר בקרבו, אך סילוק שם ה' המורה על רחמים נעשה חלילה 'בקול שופר', דהיינו קול התקיעה שנדמה בעיניו שהוא חלק ואין בו פגם, רחמנא ליצלן. ויהי כאשר שמעו הקהל את דבריו הקדושים יוצאים מעומק לב טהור געו כולם בבכי, והעיד הילד שמן הגג נשפכו דמעות כמים שהרטיבו את כל בגדיו מכף רגל ועד ראש.

קטו. הרה"ק רבי יחיאל ממוש זי"ע נכנס פעם אל בית מדרשו לתקיעת שופר, וכבר עלה אל הבימה, ולא אבה לתקוע בהראותו שבסמוך עומד 'דבר אחר' האוכל ומכלה פירות בשדהו של אחד היהודים, ולא יוכל לתקוע עד שיגרשוהו משם, ואכן שני אברכים יצאו וגירשוהו ומיד החל בתקיעות. כעבור שנים סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע סיפור זה, ונענה ואמר 'אזא מעשה פון דער מוש'ער האב איך נאך נישט געהערט' (סיפור נורא כזה מהרה"ק ממוש עוד לא שמעתי), נענו החסידים ואמרו, שלבטח התלהבותו של הרבי היא ממעשה החסד והצדקה של הרה"ק ממוש, שאף בזמן מרומם קודם 'תקיעת שופר' דאג לשדהו של יהודי [כדוגמת המסופר על הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע שמצאוהו קודם תפילת 'כל נדרי', כשהוא מנדנד תינוק בעריסתו אשר אמו עזבתו והלכה לביהכ"נ, כי זה כל מהותם של צדיקים, שאף בזמנים אחוזי שרעפים זוכרים הם את עם ה' לעשות עמהם חסד ואמת]. אך ה'בית אברהם' נענה ואמר בלהב, 'מדוע אינכם מבינים עמקות המעשה, הרי כל כוונת התקיעות היא לעקור את ה'דבר אחר' מכרם ה' צבאות בית ישראל', כי זהו כל התקיעות שכל אחד יעקור את כל הרע מגופו רוחו ונשמתו.

קטז. וכמו שכתבו בספה"ק כי 'שופר' ר"ת 'שורש פורה ראש ולענה' (דברים כט יז), כי בכח השופר לעקור כל השרשים הרעים אשר המה 'אבות נזיקין' לכל החטאים. וכן אמר הרה"ק ה'חסד לאברהם' מראדמוסק זי"ע כי לשמוע קול שופר ס"ת ערל, כי בכח השופר למול את ערלת הלב.

קיז. אף על העבירות החמורות ביותר יש בידו לשוב באותה שעה, וכמו שאיתא ב'צמח צדק' (ליקוטים אות ג), דגבי שופר כתיב (תהלים פא ד) 'תקעו בחודש שופר', ואצל יעקב אבינו נאמר (בראשית לב כו) 'ותקע כף ירך יעקב', ואותיות 'תקעו' הן אותיות 'ותקע', ללמדנו שבעת תקיעת שופר יכול האדם לתקן אף מה שפגם בירכו דהיינו אביזרייהו דגילוי עריות.

והרש"ש (הובא ב'פלא יועץ' שם) הוסיף, שאפילו מחטיא את הרבים מתכפר על ידי תשובה בעת התקיעות, וכן יש תיקון גם לכל ה'פגמים' עליהם איתא בזוה"ק שלא מועיל עליהם תשובה רח"ל.

הקדשים היה חרד מאד לנפשו בל יפגעו רעה חלילה, כן יחזק אמונתו אמונת חכמי התלמוד אשר פסקו וחדלו [פירוש, שאסרו ופסלו] שופר של פרה, משום אין קטיגור נעשה סניגור, ואכן השופר בין דלזכרון אתי, והאדם נזכר ונשפט על כל מעשיו, ככה גדול הנכנס לקודש הקדשים דמי, והדברים בחווייתו, ומאד מאד יחרד לב האדם המעמיק בדבר הנורא הזה (הובא באגרות ומכתבי הגר"י סלנטר, מכתב עג).

יעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר - עת רחמים ורצון בכל העניים

איתא במדרש (ויק"ר כט ג) בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מבסא הדין ויושב בבסא רחמים ק"ס. וכבר נזכר מה דאיתא בגמ' שע"י השופר עולה זכרון בני ישראל לטובה ק"ס.

מקום שהוא, הרי הוא חשוב ככהן גדול הנכנס לקודש הקדשים לפני ולפנים ק"י ככל חוקתו ומשפטו - עד שאסרו מחמת זה שופר של פרה.

ובמקום אחר (שנת תרמ"ח ד"ה איתא) מפרש לפי זה מה שאמרו (ר"ה טז.) 'אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר', ובפשטות אינו מובן הקושיא ובמה, והרי כבר אמר 'אמרו לפני זכרונות - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה'. ומבאר, 'אלא, דקאי על מה שאמרו 'אמרו לפני', ואיך יכולין להתקרב לפניו - ע"י השופר.

בדברים אלו כתב גם הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, ומסיים 'כאשר כח הציור מועיל למוסר [היינו כשאדם מצייר לפניו הדברים לנגד עיניו יועילו לו זה להתעורר לתוכחת מוסר], יצייר האדם עצמו אילו היה כהן גדול והיה צריך להיכנס ביום הביפורים לבית קדשי

קית. הוסיף ע"ז עוד ה'שפת אמת' (תרס"ה ד"ה איתא) כי הנה בשלושה רגלים נצטוונו במצות 'עליה לרגל', ושם הותר לעמוד רק ב'עזרת ישראל', אמנם בר"ה ניתן 'להיכנס' עד לקדש הקדשים (שע"י השופר כלפנים דמי), הרבה הרבה יותר מבשאר רגלים. ומבאר טעמא דמילתא כי 'מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', ועל ידי התעוררות התשובה שמכח תקיעת שופר זוכים אנו להתקרב ביותר לאבינו שבשמים ולהתעלות עד שאנו עומדים במקום שצדיקים גמורים אין יכולים לעמוד, דהיינו בשלושה רגלים בעת העלייה לרגל.

ק"ס. כך המליץ הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע, כי כביכול הקב"ה משתומם על עצמו - כיצד הגעתי הלום, לשבת על 'כסא דין', אין זה אלא כי 'השטן' קטרג על בני ישראל, ופיתה אותי לכעוס על בני ישראל, הרי לי שכח אדיר יש לשטן בפיתויו, א"כ מה טענה יש לי על בני ישראל כשהם חוטאים, הרי כל חטאם אינו אלא מחמת כוחו הגדול של השטן לפתותם... מטעם זה עצמו עובר קוב"ה מכסא דין לכסא רחמים.

וכעין שביאר הרה"ק המהרי"ד (פר' וירא) את נוסח התפילה 'כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו וכו' כן יכבשו רחמיו את כעסו מעלינו', ולכאורה קשה, הנה אנו מבקשים שהקב"ה יעורר רחמיו ויכבוש את כעסו, ואילו אברהם אבינו כבש את רחמיו ועורר את מדת הדין והגבורה לשחוט את בנו.

והסביר המהרי"ד, דהנה אמרו חז"ל (תנחומא פרשת וירא פרק כב) שבלכת אברהם אבינו אל ה'עקידה' בא השטן למנוע שלא יקריב את יצחק, לאחר שראה שכל ניסיונותיו אינם מצליחים החל לטעון טענות שונות ומשונות מדוע יש לאברהם להימנע מעשיית העקידה, עד שענה לו אברהם, אכן, צדקו דברך, אלא שאתה 'שטן' אתה, וכלל מסור בידנו לעשות תמיד איפכא מדברך. כיו"ב אנו מבקשים מאת ה' להשיב למקטרגים לאמר 'אכן, צודקים אתם בטענותיכם, אלא שעלי לעשות 'איפכא' מטענותיכם', ואכתבם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום, אמן כן יהי רצון.

קכ. כתב ב'חידושי הרשב"י' (ר"ה טז:) וז"ל, אמרה תורה תקעו לפני בשופר כמו שתוקעים בשופר לפני המלך ואומרים 'יחי המלך', ואותה תקיעה תעלה לפני לזכרון לפקוד אתכם לשלום כמלך המקלס על עבדיו העובדים אותו, עכ"ל, וכלומר שבתקיעה מכריזים אנו כי אבינו שבשמים הוא מלכנו, ועולה לנחת רוח לפניו עד שפוקד לשלום את עבדיו.

באופן אחר נתבאר בספה"ק בדרך משל לבת מלך שיצאה מארמון המלוכה ותעתה בדרכה ולא מצאה 'דרך המלך', וברוב הדרך נתקלו רגליה באבנים ונפלה כמה וכמה פעמים, עד שנקרעו בגדי המלוכה וכל מראה תואר פניה הושחת עד שלא היה ניתן להכירה. בהגיעה אל 'בית אביה' עכבה השומרים מלהיכנס, אמרה להם, הניחו לי כי בת המלך אנכי, השיבו לה כנגדה, כל היום מגיעים הנה 'אורחי פרחי' הטוענים שהם ממשפחת המלך... עד

ליום ראשון, וע"י תקיעת שופר מתחדש בריאת האדם. ושוב אין לו שייכות לעבר אלא הרי הוא נולד מחדש כאיש אחר לגמרי, ואף אם עד עתה היה נוטה מזל לרע, אזי מעכשיו יכולים כל השרשים שבו וכל מזלו להתחפך לטוב.

ואכן אין בקוצר שכלנו להשיג גודל הרחמים המתגללים על ידי 'סדר התקיעות' קכא לבטל כל גזירות רעות קכב, ולהשפיע כל מילי דמיטב, הן בסייעתא דשמיא בכל מלאכת עבודת הבורא קכג, והן בהשפעות טובות בבני חיי ומוזני קכד, לטוב לנו כל הימים, וכבר אמר הרה"ק מרו"ן זי"ע (עירן קדישין השלם) אילו היו יודעים בני אדם כח ועת רצון של תקיעת שופר היו מחזיקים את הזמן בשתי ידיים קכה.

וביארנו צדיקי הדורות (הרה"ק בעל התניא, שם משמואל תרע"ט בשם אביו הרה"ק האבני נור, ועוד) כי הנה איתא (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג) שכביכול הקב"ה מקיים את כל המצוות שבתורה, ונמצא שבשעה שישאל נוסלן את שופרותיהן ותוקעים הרי כביכול מתעורר בן גם למעלה, ואף הקב"ה 'תוקע' בשופר, ועל זה נאמר ובשופר גדול יתקע. וענין התקיעה של מעלה הוא כדכתיב (בראשית ב' ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה', שהרי 'מאן דנפח מדיליה נפח' - וכלשון הרמב"ן (שם) 'כי הנופח באפי אחר מנשמתו יתן בו', וכביכול הקב"ה נפח באדם הראשון 'משלו', ועי"ז נעשה לנפש חיה, כי הקב"ה הוא מקור החיים ונתן מהחיות שבו לתוך גוף האדם. וכך מתחדש הענין בכל שנה ושנה, 'כי זה היום תחילת מעשיך זכרון

שזעקה בקול מר, אבי, אבי, אף אם אינך מצליח להכיר אותי אך הקשב לקולי והכר נא האם בתך אני אם לא. כיוצא בדבר, אנו אומרים אל הקב"ה, אף אם אנו מלאי עוון עד שלא ניתן להכיר עלינו כי אנו בניך, אך שמע קולנו, ותיווכח כי אכן הננו בניך ואתה אבינו. וזהו ענין קול שופר, קול העולה לשמי מרום לעורר רחמים כי בנים אנחנו למקום ב"ה, ועי"ז עולה זכרונם לפני לטובה. והדברים אמורים גם לגבי השמעת קול תפילה ובקשה, שהקב"ה 'שומע' את הקול, כי קולך ערב, ומתעורר זכרונם לפני לטובה.

קכא. כך הביא הגה"ק ה'חתן סופר' (מקנה וקנינים עמ' קנו) שהנה האר"י הק' זי"ע רמז בכתוב (בראשית ט' יד) 'והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן', שה'ענן' רומז על מה שנאמר (איכה ג' מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפילה', והיינו כשהחושך מכסה ארץ והקטרוג מתגבר ומעכב את התפילות מלעלות לשמי מרומים ח"ו, ומה העצה לך, שתיראה ה'קשת' בענן, ורומז על תקיעת שופר, שהרי תיבת 'קשת' עולה ל'ראשי תיבות' של תקיעה שברים תרועה (זח"ג רל:), וכלומר, שעל ידי התקיעות מתפזרים כל ה'עננים', ויתגלה האורה, וכמו שדרשו חז"ל (שוח"ט) מה שנאמר (תהלים כז א) 'לדוד ה' אורי וישעי' אורי בראש השנה.

קכב. כתב בספר 'פנים יפות' (אמור ד"ה בחודש) רמז נפלא על הפסוק (תהלים פ"א ד) 'תקעו בחדש שפר בכסה ליום חגנו', כי הנה ידוע שהאותיות יכולות להתחלף עם האותיות שלפניהם (שער הכוונות, ענין הפסח דרוש ב). אותיות הקודמות לתיבת 'חדש' הוא 'גזר', והקודמות ל'כסה' הוא 'דין', והוא רמז ל'גזר דין' שבראש השנה, והאותיות שקודם תיבת 'שפר' הם קר"ע. וכלומר שע"י השופר קורעין גזר דין, וכמו שאנו מבקשים 'קרע רוע גזר דיננו'.

קכג. כה כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (דברי חלומות יד), וז"ל, בכל מצוה ישנה קדושה מיוחדת כפי אור של אותה מצוה, מצות שופר מביאה יראה בלב וכמו שנאמר (עמוס ג' ו) 'אם יתקע וגו' ועם לא יחרדו', וזהו עיקר המבוקש מאיש הישראלי, וכמו שנאמר (דברים י' יב) 'מה ה' א' שואל מעמך כי אם ליראה' ונאמר (קהלת יב' ג) 'סוף דבר הכל וגו' את האלוקים ירא וגו' כי זה כל האדם, ועל כן מצוה זו בראש השנה להכניס היראה בלב על כל ימות השנה... ומסיים שם, וכל מחשבות של יראת שמים הבאים ללב האדם בכל ימות השנה הכל מקיום מצות שופר בראש השנה. וכאותו לשון כתב הוא עצמו (רסיסי לילה אות לה) שכל כוחנו בתורה בכל השנה כולה בא מכוחו דשופר בר"ה. קכד. הרה"ק ה'עטרת ישועה' זי"ע אמר (ליל ר"ה קודם קידוש ד"ה בהפטר פנחס) ש'תקעו' בגמטריא 'עושר', לרמז על כח השופר לפתוח שערי פרנסה טובה בהרחבה לכל בני ישראל. עוד אמר לבאר עפ"י דברי חז"ל (ר"ה כו:) 'שופר מאריך' - שע"י השופר נזכה לאריכות ימים (עטרת ישועה פר' תצא ד"ה א"י כי תצא). ואף יזכה ל'ארוכה' ורפואה שלימה (שם, פר' ראה ד"ה א"י ראה).

כן הוא מסוגל לפקידת עקרות, כי האותיות שאחר עקרה הם שופר, וכלומר שהשופר יוציאם מלהיות בכלל עקרה. הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לר"ה ד"ה תקיעת) כתב על דברי חז"ל (שבת קיז:) 'תקיעת שופר ורדיית הפת...' ללמדנו שתקיעת שופר משפיעה פרנסה.

שצריך האדם לקבל על עצמו על כל השנה הבעל"ט קני'. וכך היה אומר הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע, ש'קבלה טובה' שמקבל האדם על עצמו בימים הקדושים האלו הוא 'המלבוש החדש, לנפש החדשה, לשנה החדשה' קכח.

כתבנו בספר זכויות - ענין קבלות טובות בלל גדול ב'דרכי התשובה', לקבל על עצמו קבלות טובות וגדרים וסייגים, כל אחד לפי עניינו ומצבו קני, ועל ידי זה יעלה ויתעלה בעבודתו ית"ש. והדברים אמורים ביותר בעמדנו בשערי השנה החדשה,

ואילו הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (לקוטים אות ו) כתב כי 'תקיעה' (585) בגימטריא 'מצא אשה מצא טוב' (משלי יח יב), לרמז כי תקיעת שופר סגולה יש בו למציאת זיווגו, ואפשר להוסיף על דבריו, שגם מסוגל הוא 'לשלוש בית' ושיהיה באמת 'מצא טוב'...

איתא ב'שער המלך' (ש"ג פ"ד) וז"ל. ובשעת תקיעת שופר בשעה שקולו מחזיק ברכה 'ברכת השופר' יתעוררו את עצמן בבכיה רבה, וביותר בעניית אמן אחר הברכה, שבעת ההיא יכתב קצבת הפרנסה וכל השפע לכל השנה כולה, עכ"ל. סיפר הגה"ח רבי אברהם גאטליב שבבחרותו למד בשיבתו של הרה"ק רבי מנדל מווישווא זי"ע, פעם באו לעיר שני תלמידים משיבת ראדין בשליחות לדבר מצוה, ובצאתם את העיר נתבקשו לשאת כמה דיבורים לפני בני הישיבה, סיפרו השניים, שבראדין היה נהוג לעשות 'הפסקה' לפני תקיעת שופר כנהוג בכל תפוצות ישראל, והנה, רבים מבני הישיבה ניצלו את הזמן להכנה לקראת התקיעות, אך גם היו כמה מהתלמידים שלרוב שעמום היו מטיילים ברחובות העיר ומתבוננים בכל בית הכנסת - כמה מתפללים יש שם, מי הבעל תפילה, והיכן הם עומדים עתה... ובחזרם לישיבה השמיעו לרבים את אשר ראו עיניהם, בעמדם בחוצות הישיבה ונשאו 'מדברותם' נכנס הח"ח 'לתקיעות' ושמע את שיחתם, והבין היטב את המדובר, עלה הח"ח על מדרגות ארון הקודש, ופתח פיו, משל 'לבן יחיד' ששלחוהו הוריו ללמוד בישיבה הרחוקה לגודל מסירות נפשם למען יגדל בנם יחידם בתורה וביראה טהורה, בימים ההם היה קשה מאד לשמור על 'קשר' מעיר לעיר ובפרט כשהם במרחק כה גדול, כך עברו ימים ושנים שלא שמעו זה מזה, לדאבון לב חלתה האם וכעבור כמה שנים השיבה את נשמתה ליוצרה, ולא ידע האב כיצד יודיע 'בשורה' כזאת לבנו יחידו, נמלך בכמה ידידים נבונים, שיעצוהו לשלוח לבנו 'בגד חדש' ובכיסיו יטמינו 'פתקא' בה תיכתב דבר הבשורה, וכך יקל מעט על הבן וימתיק בשמחת הבגד את עצבונו על פטירת אמו... וכן עשו, הבן שמח עד מאד בקבלת בגד חדש בשליחות מעיר מולדתו, אך משמצא את הפתקא והבשורה הנכתב בה נהפכה שמחתו לאבל ותוגה ל"ע... והנמשל, היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, וכדי שלא נקבל את הבשורה בקושי הטמינוהו ביום חג וכו', זהו 'בכסה' ליום חגנו, אך דעו נא - מהי הדרך להמתיק ולבטל את הגזירות הנכתבים בפתקים הללו, לזה הקדים הכתוב ואמר תקעו בחודש שופר - וע"י 'תקעו' זה ממתיקים את כל הכתוב ב'כסה' - את כל הדברים הנכתבים בפתקאות הללו שלא לטובה, כיצד העזתם לדבר 'דברים בטלים' בזמן נעלה כזה... אדרבה, כל ערום יעשה בדעת להכין עצמו כראוי לקראת התקיעות, ויזכה להפך הכל לטובה ולהמתיק לעצמו את השנה לשנה טובה ומתוקה

קכה. כתב ב'אור דוד' (להגה"ק רבי דוד מייזליש, אסתר א א) אמרו חז"ל (ר"ה כז): כל הקולות כשרין בשופר, היה קולו עב או דק כשר. ענינו ללמוד, דבעת תקיעת שופר הוא עת רצון מאד והתגברות הרחמים אשר אז נתקבלו כל התפילות, וכל הקולות כשרין ונתקבלו, הן 'קול עב' היינו על עניני גשמיות ועניני עולם הזה, או 'דק' היינו צרכי עבודת השי"ת, הכל כשר.

קכו. עצה טובה קמ"ל, שיתחיל בקבלות קטנות, ולא יטו יעלה ויגיע מעלה אחר מעלה עד שיגיע לתכלית הטוב. כי אין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם אלא שיתחיל, וה' יגמור בעדו. ויש לרמז במה שנפסק בשו"ע (או"ח תקפו יב) שצורת השופר צריך להיות רחב מצידו האחד וצר מצידו האחר. והיינו דאמרן, שדיו להתחיל ב'צד הצר' - להתחיל בקבלות קטנות, וסוף דבר יגיע לכל המעלות הטובות. וכמו שאמרו חז"ל (שה"ש רבה פרשה ב, ב כעין לשון זה) פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם.

קכז. כך פירש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ליקו"א אות כט) בפסוק (משלי לא כז) 'צופיה הליכות ביתה', שכשם שהנוסע ליריד אזי כל דעתו בעת שהותו ביריד הוא לקנות דברים הנצרכים לו לאחר שיחזור לביתו, כך צריך לזכור בכל זמן טוב למלא אסמיו בקניינים שיהיו לו גם 'כשישוב לביתו'.

ביום איזה מצווה, אלא ב'קובע' ומקבל ע"ע שיקיים מצווה פלונית, בזה גופא 'קונה לו פרקליט' ליום הדין. וכך מתאמרא בשם צדיקים על הפסוק (תהלים כו ג-ד) 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח, אחת', שבזאת אני בוטח - במה יבטח האדם ב'זמן מלחמה' וביום הדין, באחת, היינו ב'קבלה' הטובה שקיבל על עצמו להתחזק - להמשיך את ה'ימים הנוראים' לכל השנה, ואפילו רק ב'אחת' - דבר אחד קטן, והוא תעמוד לו למליך קל.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, שיסתלק אויבינו משמינינו ומקטרינו, וירחם עמו ביום דין, תחל שנה וברכותיה, ובקרב נתבשר בבוא לציון גואל.

ויש בזה גם עצה טובה לזכות עי"ז בדין, וכמו שכתב הריטב"א בהא דאיתא בגמ' (ר"ה טז:) ש'שינוי מעשה' מקרע גזר דינו של אדם, שאין לומר שהכוונה ששב ממעשיו הרעים, שהרי אין תשובה מבלי שישוב מדרכו הרעה, שלא יהיה כטובל ושרץ בידו, אלא הכוונה ל'מעשים של רשות שאינם חנונים קצת', ועי"ז ישתנה דינו לטובה קכט.

וכך ביאר הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל (לב אליהו, מערכות התשובה עמ' שמא) בדברי המשנה (אבות ד רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, ויש לדייק מהו שכתב בלשון הווה העושה מצווה אחת ולא בלשון עבר מי שעשה, ועוד, מהו מצווה 'אחת', אלא לומר לך, שלא מדובר

ואכן מילתא דפשיטא שאין די בקבלת עול מלכותו ית' רק בימים אלו... בצחות רמזו בפסוק (תהלים סא ז) 'ימים על ימי מלך תוסיף', שלא ימליך את הקב"ה רק לימים הנוראים ואח"כ ישכחנו, אלא יוסיף ימים על 'ימי מלך' אלו ימים הנוראים שאומרים בהם 'המלך', וישעבד כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו אליו יתב"ש בכל עת ובכל שעה. קכח. הנה כתב הרמ"א (או"ח תקפג א) 'יש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים תתחדש עלינו שנה טובה'. יש מקשים, מה ענין התפוח והרי ה'יהי רצון' מכוון אל רמזי הדבש שהוא מתוק ומבקשים כיו"ב שנה מתוקה, אבל אין מכוונים בו שום רמז על התפוח (דוגמת 'כרתו' על הכרתי, או 'תמו' על התמרים), והיה אפשר להסתפק בטבילת החלה בדבש או בכל פרי או מאכל אחר בדבש.

יש שרמזו, כי כך הוא דרכו של פרי התפוח, כאשר תחתוך אותו לשניים תמצא פרי יפה במראהו הטבעי בצבע יפה מאד, אם תניחנו על השולחן ותחזור לעיין בו אחרי שעה תמצא שהחל לשנות צבעו (לצבע חום, ברו"ן) ואחרי יום שלם יימצא שחור לגמרי, ואם תמתין יומיים לא תכיר אותו כלל מרוב שחרותו. אמנם ה'שמירה' עליו הוא מריחת דבש עליו, כי עי"ז ישאר בשלמות צבעו ביופי שניתן לו משמיא. כך אנו נוטלים תפוח בדבש, לרמז שאין די ב'תפוח' ובהתעוררות ברה"ב בלבד, אלא צריך לשמר אותו בדבש, והוא הקבלה הטובה שהיא משמרת את כל רגשי הלב לכל השנה כולה.

קכט. ביום י"ב כסלו בשנת תש"פ אירע אסון בקרב אחינו בית ישראל כאשר נכנסו נכריים מרצחים שפלים לחנות של יהודים יראים ושלמים בשכונת דזערסי סיטי (בניו דערז'י) והרגו כמה נשמות קדושות, והנה אשה אחת מספרת את הנס שאירע עמה, כשנצלה ממות בזכות 'קבלה' טובה, כי חודשיים קודם - בהיותה בבית הכנסת ביום הכיפורים, בהגיעם לאמירת 'ונתנה תוקף' התעוררה האשה בהתעוררות עצומה, וקבלה על עצמה 'הידור' מסוים באופן שהיא מכסה את ראשה.

כעבור ימי המועדים נפתה להזמין את הכיסוי אשר קבלה על עצמה, באופן שהובטח לה 'משלוח' עד פתח ביתה. אלא שהגעת המשלוח נתעכב עד אותו יום - י"ב כסלו, באותו היום יצאה מביתה בדרכה לאותה חנות, ובעמדה על מפתן הבית מצאה שהחבילה הגיעה בשלמותה, מיד חזרה הביתה, וטיפלה בחבילה, ובאותם רגעים התרחשו היריות, כך שלולי אותה חבילה הייתה שוהה באותו זמן בחנות, ומי יודע מה היה עולה בגורלה...

קל. ויש להסמיק לדברים מה שפירש ב'דרשות רבינו יוסף נחמיה' (קארניצער) בלשון הפייטן (אזכרה אלוקים) 'מידת הרחמים עלינו התגוללי ובעד עמך רחמים שאל', כי הוא מלשון 'שאלה' והלוואה, והכוונה היא, כי הנה אנו מבקשים מהקב"ה שירחם עלינו ויוציא לאור דיננו, אכן אין בידנו מעשים, על כן אנו מבקשים שיואיל 'להשאיל' לנו עתה ו'נשלם' לו במעשינו הטובים בשנה הבאה עלינו לטובה.

ישקו העדרים

מעלה יתירה יש בה בתפילה שבליל א' דראש השנה, וכמו שכתב המגיד מדובנא זי"ע (קול יעקב, איכה ב יט) על הפסוק 'קומו רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' ומבאר בזה"ל, משל לאחד שהיה דר בעיר מלאה נכרים אין שם יהודי בלתי הוא לבדו, והעיר היתה מתנהגת ע"פ ממונים אשר הפקיד השר עליה, והשר לא היה דר בעיר ההיא כי אם רחוק מאתה, ומשפטו לבא אחת בשנה לפקח על עסקי העיר ועניניה, וכל יושבי העיר היו שונאים את היהודי תכלית שנאה וישטמוהו תמיד ויארבו לנפשו, ובבוא השר אל העיר ליום המועד הנה ברצות היהודי להתייצב לפניו לשחר פניו ולהפיק רצון ממנו על כל נגעי לבבו, היה מוצא תמיד את מבקשי רעתו עומדים לפניו ומדברים שטנה עליו ומשניאים אותו בלב השר עד אשר לא יכול היהודי להרים פניו אל השר לשאול צרכיו ממנו וגרם לו זאת שירד מטה מטה וידל מאד, לימים נתייעץ עם אוהביו מה לעשות בזה ויעצוהו לשמור את יום המועד בבוא השר העירה, ואז ישכים הוא להתייצב לפני השר קודם אור היום אולי עוד לבדו ימצאנו בטרם יבואו שוטניו להלשין עליו, ואז יפיק רצון ממנו לכל משאלותיו, אחר שאין עומד לנגדו לשטנו

הנמשל הוא, כי גם זאת העצה היעוצה לנו מחז"ל הקדמונים, להשכים בליל ר"ה להתפלל כל הלילה על כל נגעי לבבנו, בטרם בוא יום הדין אשר השטן עומד על ה' לקטרג עלינו ולהסך בעדנו מעבור תפילה, וזהו קומי רוני בלילה לראש אשמורות, רומז על מה שנאמר (איוב א) ויהי היום ויבואו בני האלוקים להתייצב על ה' וכמאמר חז"ל שהוא ר"ה, וראש אשמורות הוא קודם ר"ה, וזהו כמים לבך נוכח פני ה' כלומר דרשוהו בהמצאו לבדו, בטרם עוטרם על ידו שוטניו, ושפכו לבבכם נוכח פניו בעצמו, אולי יחנן ה' צבקות אותנו, אחר שאין שטן ואין פגע רע עדיין עלינו, עכ"ל.

וכלומר, מעלה יש בזה הלילה, כי המלך כבר נמצא עמנו - 'כי כבר בא' לשפוט הארץ, אבל עדיין לא נתיישב על כסא הדין, ועדיין לא התייצבו המקטרגים, וזוהי השעה המוכשרת ביותר להתחנן לפני המלך.

סגולה גדולה ונפלאה שמעתי מאנשי מעשה, לומר ולסיים ב' פעמים את כל ספר תהלים בליל ראשון דראש השנה, והיא מסוגלת מאד לישועות גדולות, [ויש שנתנו רמז לדבר בפסוק (תהילים פא ח) 'אענך בסתר רעם', בסתר ר"ת ב' ספרי תהילים ראש השנה]. וכבר נמצא לזה מקור בספר 'בינת יששכר' (שנדפס בפראג לפני כמאתיים חמישים שנה), וז"ל 'ראיתי בספר אחד שטוב לומר בליל ר"ה שני פעמים תהילים מרישא עד סיפא, שמזמוריה הוא ק"נ, וב' פעמים ק"ן הוא ש' גימטריא 'כפר', והוא מעניינא דיומא שצריך כפרה, עכ"ל. ושמענו עדות נאמנה מפוסק מפורסם שהמתין עשרים ושתים שנה לזש"ק, באחד השנים בער"ה הטמין לו איש טמיר ונעלם מכתב בו נכתב סגולה זו, קיים זה מה שכתוב בזה, ולפקודת השנה נולדה לו בתו היחידה.

אף הוא עצמו פרסם דבר הסגולה, ובשנה אחת דיבר לפני קבוצת בחורים מבוגרים מישיבה ידועה, כשלושים בחורים קיימו את הסגולה ועד ג' ירחים באו כ"ט מהם בקשרי השידוכין.

האף אומנם כי סגולה זאת קשה לרבים לקיימה - בפרט שלמחרת היום יש לעמוד שעות ארוכות בתפילה במוח צלול, עכ"ז הובאה זאת הסגולה למען ידעו דורותיכם

ישקו העדרים

חשיבותה וכוחה של האי סגולה, והעיקר הוא לנצל את הזמן כראוי ולא לבטל אפילו רגע אחד ביום קדוש זה, ויאמר עכ"פ פ"א תהלים או חלק ממנה כ"א כפי יכולתו או יחלקם בין בני הבית וכיו"ב.

ומידי שנה בשנה מעידים עדים נאמנים 'אותות ומופתים' שזכו בזכות זה, שינוי המזל מן הקצה אל הקצה, ואף בדברים שהיו נראים כ'לאחר גזירה' - שאין שום סיכוי בעולם שיהפכו לטובה, בבני חיי ומזוני, בזיווגים הגונים, איש איש די מחסורו אשר יחסר לו.

דוגמת משפחה אחת אשר היו בה ארבעה מעוכבי שידוכים - כל אחד ואחד מהם עם 'סיפור' משלו - אחד כבד יותר ממשנהו, באמצע הסעודה בליל ראש השנה נדברו מסגולה זאת, ותהי 'חרדת אלוקים' במקום, חלקו ביניהם את התהלים כנ"ל, ובתוך אותה שנה נישאו כל הארבע עם זיווגים הגונים 'לכתחילה שבלכתחילה'. וכן הוא בבני - שמעתי מאיש נכבד ומוכר בפלורידא, שהמתין כעשרים שנה לזש"ק, וכל פעולות שעשה אך לתוהו הועילו, ובשנה אחת אמר בכוונה וביראה פעמיים תהלים ונושע למעלה למעלה מדרך הטבע, וכל זה רק טיפה מן הים הנשמעים במשך השנה מישועות נפלאות הבאות לאחר קיום סגולה נפלאה זו.

אחד מני אלף, שני אחים האחד כבר טיפס גילו לכ"ח ולאחד כבר מלאו ל"ב שנים, בר"ה תשפ"ג קיים הצעיר את הסגולה ובתוך שנת פ"ג נישא למזל"ט, כמעשהו עשה האח המבוגר בר"ה פ"ד, והוא נישא במשך אותה השנה למזל"ט.

שמעתי ממכירי בעל המעשה, שזה עתה (שלהי אלול תשפ"ה) נישאה כלה שגילה עלה מעל כ"ה שנות חיים בעולם הזה, ורק עתה זכתה להנשא, וזה דבר ישועתה, לפני כשנה - בר"ה תשפ"ה היה אביה חולה נורא על כליותיו ה"י, הענינים הסתבכו נוראות עד שכבר לא הועילו טיפולי דיאלזה, והרופא כבר הודיע כי לדעתו נראה שחיי האיש עומדים לקראת סיום...

בליל א' דר"ה אמרה בתו (שהיתה נערה כבת כ"ה שנים) פעמיים תהלים, מתוך מסירות נפש עצומה, ובבואה לבקש 'בקשתה' נקרעה בעצמה ולא ידעה על מה לבקש, האם על אביה שיבריא או על מצבה שתזכה כבר להנשא (חובה להבהיר, כי היא חשבה כן, אבל למעשה ברור הדבר שניתן לבקש על כל המצטרך, ולאוו דווקא על דבר אחד), לכן ביקשה שתזכה לראות את אביה מגיע בריא ושלם לחתונתה, ואכן, בניסי ניסים עבר האב 'השתלת כליות' - כנגד כל נבואות הרופא והבריא לגמרי, והיא מצאה את זיווגה, ועתה בשלהי אלול נערכה חתונתה כשאביה משתתף בכל לבו ונפשו בריא ושלם. ובשבת שבע ברכות קיימה 'שיחו בכל נפלאותיו' וסיפרה ברבים את כל ההשתלשלות.

עוד קבלנו מכתב מבעל המעשה מאיש יהודי שהמתין כארבע ומחצה שנים לזכות בזרע של קיימא, ובמשך כל הזמן לא היה ביד הרופאים שום מוצא דרך וכיוון לגלות מה חסרון יש בהם, ומאומה לא עזרו להם, עד 'ראש השנה' תשפ"ה, אז אמרו השניים פעמיים תהלים, ונושעו לפני חדשיים באופן רגיל וטבעי ללא כל טיפולי רופאים כלל וכלל בבן בריא ושלם בליעה"ר.

ישקו העדרים

מעשה שהיה לפני כשנה, בליל א' דר"ה תשפ"ה אמר בחור צדיק פעמיים תהלים עבור קרובת משפחתו שהמתינה עד בוש למצוא את זיווגה הראוי לה, ויהי ממחרת ביום א' דר"ה הכניס ה' בלב הנערה ללכת להתפלל בביכנ"ס של הקהילה ששם היא משתייכת - הגם שמעולם לא נכנסה שמה להתפלל בימים הקדושים, לעומתה הכניס הקב"ה בלב אשה אחת שתכנס להתפלל באותו ביהכנ"ס הגם שגם היא מעולם לא התפללה שם, בהיותה שם ראתה את הנערה מתפללת ומצאה חן בעיניה, ומשם נתגלגל עד גמר שידוך בשעטומ"צ.

טרם אכלה לדבר מצוה עלינו להבהיר ענין נחוץ, כי כאמור - התפילה בכל עת וביותר בימים הללו, ועוד יותר בליל א' דר"ה ובפרט עם אמירת פעמיים תהלים בוקעת רקיעים, ופותחת שערי שמים כמבואר בדברינו עד כאן, וכיהודים מאמינים בה' אלוקינו העונה לעמו ישראל בכל קראנו אליו אנו מאמינים בזה בשלמות. ואכן הקב"ה משיב לנו, הוא מאיר פניו אלינו ומראה לנו בחוש עד כמה התפילות פועלות למעלה בכל הענינים לטובה ולברכה, וכל הפוקח עיניו רואה מהפכות של ממש המתחוללות ע"י התפילות, אבל עדיין, איננו מכירים בחשבונות שמים, ופעמים נשמע קול מתאוננים לומר עדיין לא נושענו, זאת למודעי כי אי אפשר ל'בשר ודם' השרוי בעולם הזה לדעת מה ואיך פעל, אמנם אין בזה כל ספק שהם פועלות עד אין קץ ואין חקר, אם על אתר ואם לאחר זמן, אם באותו ענין ואם בענינים אחרים שהם טובה וברכה לאדם המתפלל באופן של למעלה מדרך טבע.

והרי לכם 'מכתב' שקבלנו זה עתה, ככתבו וכלשונו. וז"ל, חשוב לי לחזק אחרים לגבי הסגולה של אמירת ספר תהלים פעמיים בלילה הראשון של ראש השנה, היא סגולה חשובה הגם שאינה סגולה קלה. לפני כשנה (ר"ה תשפ"ה) אמרתי פעמיים תהלים עבור ישועה מסויימת...

אמנם, עומדים אנו בשלהי השנה ועדיין לא נושעתי באותו העניין, אבל חשוב לי מאד לחזק אחרים שניגשים לעשות את הסגולה הזאת...כי אין לי ספק שהסגולה הזאת וכח אמירת ספר תהלים פעמיים בליל א' דראש השנה עמדו ליזכותי כמה וכמה פעמים בשנה הזאת. וכגון, כי במסגרת עבודתי כמורה לתלמידים נסעתי עמהם לטיול, ושם מעדתי נפלתי ונפצעתי באופן שבדרך הטבע הייתי אמור לקבל חבלה חזקה בראש ה"י הגורמת לסכנת חיים, וה' הציל אותי ונפצעתי בפציעה קלה יחסית, לא פגיעה בראש ח"ו ואפילו לא שום מכות יבשות בפנים, רק פציעה שהחלמה ממנו היתה יותר קלה. ראיתי בחוש איך ה' עשה עמדי חסד...וה' הגן עלי.

נושעתי כמה פעמים במהלך השנה הזאת עם בשורות טובות וגדולות ונפלאות (משמעותיות) בעיניי בריאות ופרנסה, הגם שהתפללתי להיושע בעניין אחר בליל ראש השנה, נושעתי כמה וכמה פעמים בדרך אחרת שה' ראה שהוא נכון עבורי, ה' לקח את התפילות שלי ועזר לי רבות לפי מה שהיה נכון עבורי.

ומסיים בעל המכתב, הנני מקווה שזה יחזק את כל המסתפקים האם לגשת לעשות את הסגולה הזאת. עכ"ל.